

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 33

ANDRA KAMMAREN

1963

15—20 november

Debatter m. m.

Fredagen den 15 november

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
fru Boman ang. åtgärder för att bereda svenska utvandrare i Sovjetunionen möjlighet att återvända till Sverige.....	5
herr Björkman ang. utlandssvenskarnas rösträtt.....	7
herr Spångberg ang. inplantering av kaninpest.....	14

Tisdagen den 19 november

Svar på fråga av herr Palm ang. texterna för studentskrivningar i främmande språk.....	22
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Bästekille ang. statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader.....	23
herr Boo ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning.....	25
Interpellationer av:	
fröken Wetterström ang. vissa åtgärder i brottsförebyggande syfte	30
fröken Wetterström ang. kommunikationerna mellan sjukvårdsstyrelser och polis- och ambulanspersonal.....	32
herr Rimmerfors ang. beskattningen av arvoden till frivilliga övervakare.....	32
herr Odhe ang. operationsberedskapen vid lasaretten, m. m.....	35
herr Fredriksson ang. mantalsskrivningen av på ålderdomshem intagna personer.....	36
fru Ryding ang. tillämpningen av den s. k. trångboddhetsregeln vid beviljande av familjebostadsbidrag.....	37

Onsdagen den 20 november

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten.....	38
---	----

	Sid.
Decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn.....	49
Statsbidragen till skolskjutsar m. m.....	51
Utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet.....	52
Överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreser- ver.....	54
Utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten.....	57
Redovisningen av kommittékostnader.....	59
Översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m.....	63
Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.....	66
Utredning ang. statstjänstemans ersättningsskyldighet.....	81
Värnpliktigs ersättningsskyldighet för skada vållad under militär- tjänstgöring.....	83
Straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara.....	83
Utredning rörande allemansrätten, m. m.....	86
Inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket...	91
Utredning rörande Södertälje kanal och anknyttande farleder i Mälaren	96
Interpellationer av:	
herr Turesson ang. visst alternativ till statens bostadslånegivning..	97
herr Svensson i Ljungskile ang. mottagningsstationer för avfall i sam- band med sanering av transportmedel och förvaringsutrymmen för oljeprodukter.....	97
herr Ohlin ang. interkommunalt samarbete för lösande av storstock- holmsområdets bostads- och samfärdselproblem.....	98
herr Nilsson i Göingegården ang. stadgar och avtal beträffande Nor- diska Museet och Skansen.....	100

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 november

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. godkännande av fördrag om för- bud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten.....	38
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 159, rörande decentralisering av undervis- ningen för hörselskadade barn.....	49
— nr 160, rörande statsbidragen till skolskjutsar m. m.....	51
— nr 161, ang. utformningen av det framtida studiefinansieringssyste- met.....	52
— nr 162, om överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämnd- ernas markreserver.....	54
— nr 163, om utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten	57
— nr 164, ang. redovisningen av kommittékostnader.....	59
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 51, ang. översyn av lagen om till- syn över stiftelser, m. m.....	63
— nr 57, ang. godkännande av tilläggsavtal till avtalet mellan Sverige	

	Sid.
och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående handräckning beträffande arvs-skatt.....	66
<i>Bankoktskottets</i> utlåtande nr 26, ang. förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.....	66
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 38, om lagstiftning rörande det allmännas skadeståndsansvar och om lagstiftning angående skadestånd i offentlig verksamhet.....	81
— nr 39, om utredning angående statstjänstemans ersättningsskyldighet.....	81
— nr 40, om värnpliktigs ersättningsskyldighet för skada vållad under militärtjänstgöring.....	83
— nr 41, om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara.....	83
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 64, om inbetalningen av kommunernas andelar i folkpensionskostnaderna.....	86
— nr 66, om en enhetlig socialvårdslagstiftning, m. m.....	86
— nr 67, om ändrade bestämmelser rörande kioskhandel med livsmedel.....	86
— nr 68, om ändring i förordningen angående handel med skrot, lump och begagnat gods.....	86
— nr 69, ang. livsmedelsstadgans bestämmelser om försäljning av färsk fisk, m. m.....	86
— nr 70, ang. utbetalningen av sjukpenning och pension till vissa alkoholmissbrukare.....	86
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 35, om ökad rättssäkerhet på byggnadslagstiftningens område, m. m.....	86
— nr 37, om utredning rörande allemansrätten samt ang. vissa rätts- och ersättningsfrågor för markägare.....	86
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 19, om införande av kvalitetsbestämmelser å saluförd frukt.....	91
— nr 20, om inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket.....	91
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 36, om utredning rörande Södertälje kanal och anknyttande farleder i Mälaren.....	96

Fredagen den 15 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 8 innevarande november.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Lundmark enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 11—den 18 innevarande november.

Herr Lundmark beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Svar på interpellation ang. åtgärder för att bereda svenska utvandrare i Sovjetunionen möjlighet att återvända till Sverige

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Boman har i en interpellation frågat mig, vilka åtgärder jag är villig att vidtaga för att utverka utresetillstånd dels för sådana i Sovjetunionen kvarvarande personer som utvandrat dit från Norrbotten 1933 och önskar återvända till Sverige, dels för sådana i Sovjetunionen födda barn till svenska utvandrare som önskar komma till vårt land.

I anledning härav önskar jag erinra om den kommuniké, som utfärdades efter statsminister Erlanders besök i Moskva våren 1956. I denna utlovas välvillig prövning från sovjetisk sida av utreseansökningar från svenska och f. d. svenska medborgare under förutsättning att vederbörande själva önskar avresa. Efter mitt eget Moskvabesök i

våras utfärdades även en gemensam svensk-sovjetisk kommuniké, vari båda ländernas önskan att vidareutveckla förbindelserna efter linjerna i 1956 års kommuniké bekräftades.

Vidare vill jag framhålla att utrikesdepartementet genom ambassaden i Moskva under årens lopp — även före 1956 — gjort flerfaldiga framställningar beträffande de malmfältbor, som kunnat lokaliseras och som enligt vad som blivit känt önskat återvända till Sverige. Resultatet har blivit att av de sagda förutvarande svenska medborgarna — jag kanske får inskjuta att såvitt känt ingen av dem behållit sitt svenska medborgarskap — så gott som samtliga återvänt till Sverige. Detta resultat får ses mot bakgrunden av att några utfästelser från sovjetisk sida ej gjorts att lämna utresetillstånd utan blott att i välvillig anda pröva ansökningar om dylika tillstånd. Det kanske här bör tilläggas att några personer inom denna grupp förklarat sig ej önska återvända.

För utrikesdepartementet är blott ett olöst fall känt, nämligen det som först nämnes av fru Boman. I detta fall har under årens lopp upprepade framställningar gjorts genom ambassaden i Moskva, vilka dock ej lett till positivt resultat. Utrikesdepartementet har helt handlat i överensstämmelse med önskingar uttryckta av hennes i Sverige varande släkt, då det gällt åtgärder i detta fall. På det andra av fru Boman nämnda fallet har utrikesdepartementet sin uppmärksamhet riktad. Fullständiga handlingar har ännu icke inkommit. Så snart detta skett skall beskickningen i Moskva anmodas taga upp det.

Vad därefter gäller sådana som ej är och ej heller varit svenska medborgare kan jag hänvisa till min företräda-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att bereda svenska utvandrare i Sovjetunionen möjlighet att återvända till Sverige

res svar den 14 april 1959 på en interpellation av herr Hedin, vari han bl. a. sade att »svenska regeringen enligt internationell praxis icke har kunnat upptaga förhandlingar eller göra någon formell framställning om överflyttning till Sverige av dessa sovjetiska medborgare», samt tillade att »vad som skett är att svenska myndigheter medgivit deras inresa till Sverige och sökt underlätta för dem att ordna formaliteterna». Det är alltjämt, herr talman, regeringens inställning.

Vidare anförde:

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Det har lämnats snabbt och är hållet i en mycket positiv anda.

Jag har dock funderat något på en del saker. Det är speciellt de tre kvinnor jag talade om som vållat en del bekymmer och oro i vår landsända, varifrån de en gång utvandrade. Beträffande den stora gruppen utvandrare har vi fått veta — och det visste vi också förut — att många har återvänt hit men att andra inte är beredda att göra det. De har funnit sig till rätta där de är. Men dessa tre kvinnor vill själva återvända hit. Även deras anhöriga vill ha hit dem och har gjort vad de kunnat för att så skulle ske.

Vad det första fallet beträffar — hans excellens har åberopat det i svaret — har man under årens lopp upprepade gånger försökt utverka tillstånd för vederbörande att återvända hit, och det har berört oss illa att detta icke har lyckats. Kvinnan i fråga har haft det mycket svårt under Stalinregimens värsta år. Hon misstänktes då och dömdes för brott samt blev under olika perioder förpassad till arbetsläger. Sedan

har hon emellertid fått papper på att hon blivit oskyldigt dömd, och då tycker man att det borde vara ett humanitärt intresse att låta henne få komma hit. Jag vet också att man från departementets sida har gjort allt vad man kunnat i det fallet. Jag undrar bara vad som kan ligga bakom, när man på den andra sidan håller så benhårt på att hon inte får återvända till Sverige. Det kan självfallet finnas orsaker härtill, som hans excellens kanske inte kan redogöra för här — vad vet jag — men där är ett av de frågetecken jag sätter i detta sammanhang.

Jag ser av svaret att det andra åberopade fallet kanske klarnar så småningom. Alla formaliteter är inte uppfyllda och alla papper har ännu inte kommit regeringen till handa, men det finns ett löfte om att när så sker skall man försöka klara upp frågan på Moskvaambassaden.

I det tredje fallet rör det sig om en grupp människor som en gång utvandrade från Norrbotten, uppgav sitt svenska medborgarskap och blev sovjetryska medborgare. De har återvänt till Sverige, men deras barn finns kvar i Sovjet. Det fall jag åberopat gäller en mor, som vill få sin son hit till Sverige. Han själv vill också återförenas med sin mor, men därvidlag har en del svårigheter upprest sig. Av interpellationssvaret ser jag dock att förre utrikesministern har haft denna fråga under ögonen och att det där finns en praxis som man försöker följa. I sådana fall kan man inte begära att vederbörande utlämnas, man kan bara underlätta för dem, om de vill komma hit.

Även den saken tycker jag är en fråga av stort humanitärt intresse, och med de goda relationer vår regering har med den sovjetryska tycker jag att man genom direkta samtal eller via ambassaden skulle kunna göra en påstötning om dessa fall. Det kan ju knappast vara av något primärt intresse för Sov-

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

jetunionen att hålla dessa personer kvar, när det inte finns någon politisk anledning att göra det. Dylika anledningar kan ju finnas i andra fall, men jag känner inte till att detta skulle vara för handen när det gäller denna mor och son. Där är det enbart fråga om två vanliga människor som vill återförenas. Varför försöker man då inte också på den andra sidan att medverka härtill? Jag hoppas verkligen att man i det fallet kan göra någonting från departementets sida.

Herr talman! Jag tackar än en gång för svaret. Jag vet inte om hans excellens har möjligheter att svara på frågan vad som kan ligga bakom svårigheterna i de fall jag här åberopat, men min undran kvarstår. Jag skall emellertid inte pressa honom på något svar utan vill bara säga, att om ytterligare något kan göras för dessa människor som vill komma hit och för dem som väntar på att få ta emot dem här hemma, så hoppas jag och förutsätter att man gör vad man kan i utrikesdepartementet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Endast ett par ord. Vi får erinra oss att flertalet av dem som reste ut och erhöll sovjetryskt medborgarskap har kunnat återvända med den sovjetryska regeringens medverkan. Nu är det tre fall som står kvar, och anledningen till att dessa personer inte kommer hem känner jag inte till. Det enda jag vet är att en rad andra av dem som reste ut inte själva vill komma tillbaka.

Vi skall också erinra oss att de barn det här gäller aldrig haft svenskt medborgarskap. De har från början varit sovjetryska medborgare, och då kan den svenska regeringen inte göra något annat än att säga att de är välkomna, om de vill komma till Sverige, och att vi skall undanröja alla formaliteter som skulle kunna lägga hinder i vägen.

Fru BOMAN (h):

Herr talman! Vad utrikesministern nu sade är jag helt på det klara med. Men jag tycker ändå att om det föreligger ett önskemål och ett verkligt behov, skall man såvitt möjligt försöka tillgodose det, hur liten minoritet det än kan gälla — två eller tre människor. Jag tror att vi också kan förstå situationen för dessa barn, när modern är i Sverige. Trots att de aldrig haft svenskt medborgarskap kanske de inte har något högre önskemål än att komma tillbaka till sin mor. Jag förstår att det inte föreligger några svårigheter här utan att de skulle vara välkomna till Sverige. Det är tydligen på den andra sidan svårigheterna kvarstår.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Björkman har frågat mig om jag har för avsikt att under innevarande höstsession förelägga riksdagen proposition om utlandssvenskarnas rösträtt.

Till svar på frågan får jag anföra följande.

Som interpellanten själv har erinrat om avgav 1955 års valutredning i april förra året ett betänkande om utlandssvenskars deltagande i allmänna val. Betänkandet upptog förslag om vidgade möjligheter för utlandssvenskar att delta i val till riksdagens andra kammare.

Detta betänkande har varit föremål för sedvanlig remissbehandling. Allmänt uttalades under remissbehandlingen sympati för tanken att i större utsträckning än för närvarande bereda utlandssvenskar möjlighet att delta i allmänna val. Meningarna gick däremot

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

starkt isär, när det gällde att bedöma hur långt man härvidlag borde gå. Också vid bedömningen av det föreslagna systemet för utlandssvenskarnas valdeltagande kom skilda uppfattningar till uttryck. Systemet godtogs visserligen av det stora flertalet remissorgan men kritik däremot uttalades från flera håll. Det var bl. a. tydligt, att den lösning som valutredningen hade förordat medförde vissa risker ur valsäkerhetssynpunkt. Å andra sidan var frågan av den betydelse, att man icke på grund av de meningsmotsättningar och tekniska svårigheter, som sakens dittillsvarande behandling yppat, borde uppge försöken att finna en i allo tillfredsställande lösning av frågan. I början av januari i år tillkallades därför en särskild utredningsman med uppgift att undersöka, om man på annat sätt kunde finna en framkomlig väg att lösa frågan om utlandssvenskarnas rösträtt.

Enligt vad jag nu har inhämtat kan denna undersökning icke väntas bli slutförd i år. Någon proposition angående utlandssvenskarnas rösträtt är alltså icke att emotse under innevarande höstsession.

Vidare anförde:

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag tror emellertid att statsrådet har en viss förståelse för att min tacksambet inte kan utsträckas till att omfatta sva-
rets innebörd.

Efter många förseningar framlade 1955 års valutredning ett förslag i april 1962. Utredningen var enhällig i huvudsaken: att ge utlandssvenskarna rösträtt vid andrakammarval. Däremot ville utredningen inte utsträcka denna rätt till att gälla även kommunalval. I denna senare del har jag en viss förståelse för utredningens betänkligheter, även om det med hänsyn till förstakammarvalen vore mest konsekvent att rösträtten även gällde val till landsting och

fullmäktige i de städer som utser ledamöter av första kammaren.

Då det gällde hur långt man skulle gå vid andrakammarval var utredningen emellertid icke enhällig. Majoriteten gick på en snävare linje och ville begränsa denna rätt till dem som varit mantalsskrivna i Sverige något av de fem år som föregått röstlängdens upprättande. Tre reservanter ville vidga möjligheten; två av dessa ville helt slopa tidsbegränsningen, en gick på en mindre snäv linje än majoriteten.

Någon sammanfattande redovisning av remissyttrandena förekommer inte, och det är sålunda svårt för den som inte tagit del av remissyttrandena att bedöma styrkan i de invändningar mot förslaget som framförts. Statsrådet nämner att utredningens system för valdeltagande skulle medföra vissa risker ur valsäkerhetssynpunkt. Gäller det kontrollen av medborgarskap och myndighetsförhållanden? Skulle det inte i detta fall räcka med vad utredningen föreslog — alltså att anmälan skulle avges på heder och samvete — även om vi inte har någon särskild nämnd som granskar hedern och samvetet i detta fall.

Tekniska svårigheter är ett ofta åberopat motiv för förseningar. Det vare mig fjärran att hävda att inga svårigheter är förbundna med denna frågas lösning. Men 1955 års valutredning hade ändå, efter något grubblande, funnit en lösning som ansågs godtagbar, nämligen ett anmälnings- och registreringsförfarande. Utredningens betänkande åtföljdes av förslag till ändringar i vallagen och kungörelse om upprättande av röstlängd, avsedda att träda i kraft den 1 januari 1964. Därigenom skulle utlandssvenskarna ha kunnat delta i nästa års andrakammarval.

Då utredningens förslag framlades i april 1962 hälsades det med stor tillfredsställelse av alla dem som alltför länge väntat på att denna orättvisa skulle undanröjas. Det betraktades som

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

givet att proposition skulle föreläggas riksdagen på hösten 1962. Nu har ännu ett år gått utan att förslag lagts på riksdagens bord. Det har flutit mycket vatten förbi den holme där vi befinner oss medan denna fråga ventilerats. Den har vandrat från utredning till utredning, tagits upp i motioner och interpellationer här i riksdagen samt aktualiserats i Nordiska rådet. Framställningar och petitioner i betydande antal har kommit in från utomlands bosatta svenskar — även EFTA:s biträdande generalsekreterare har låtit höra av sig. Detta har hänt under de 34 år som frågan varit aktuell.

Ännu mycket mer vatten kommer uppenbarligen att flyta i Norrström innan den dag kommer, då utlandssvenskarna kan gå till valurnorna. I januari i år tillsattes ytterligare en utredning — eller rättare sagt en utredningsman — för att överarbeta det hela. Vad har då hänt under de gångna tio månaderna?

Statsrådet säger i interpellationssvaret, att frågan var av sådan betydelse att man icke borde uppges försöka att finna en i allo tillfredsställande lösning. Har utredningsmannen beretts möjlighet att gripa sig an med denna uppgift utan dröjsmål? Inte ens mycket kvalificerade utredningsmän kan ta på sig hur stor arbetsbörda som helst, ännu mindre om vederbörande dessutom skall sköta sin ordinarie tjänst och redan är sekreterare i en annan statlig kommitté.

Fanns det ingen annan möjlighet? Frågans lösning måste dock redan i januari då han fick uppdraget ha bedömts som brådskande, om utlandssvenskarna i enlighet med valutredningens intentioner skulle kunna utöva sin rösträtt vid nästa års andrakammarval. Med valutredningens förslag hade man ändå — hur man än bedömer graden av tekniska svårigheter — kommit ett stort steg närmare målet. Eftersom frågans lösning var så angelägen, borde det ha tillsetts att den utredningsman som fick

uppdraget även hade möjlighet att ta itu med uppgiften.

Att de många utlandssvenskar vilka väntat på att få utöva sina fundamentala rättigheter som svenska medborgare blir ytterligt besvikna över denna nya förhållning är visst. Deras bitterhet är många gånger omvittnad. Uppgifterna om hur många det är som väntar på en ändring varierar. Utredningen angav över 65 000 svenska medborgare, och andra väsentligt högre siffror har nämnts. Alla dessa personer har dock icke nått rösträttsåldern. I varje fall har ett mycket stort antal anställda sin verksamhet förlagd utomlands, i svenska och utländska företag och i internationella organisationer, såsom Europarådet, KFUM och Röda korset, och detta gäller även fria yrkesutövare. Antalet ökar dessutom med varje år genom integrationen och de svenska företagens expansion. Det är alldeles orimligt att de på grund av sin bosättning skall vara berövade möjligheten att påverka rikets styrelse.

Inte heller är det demokratiskt tilltalande att de skall vara utestängda från att påverka besluten i frågor som gäller också deras rättigheter och skyldigheter, socialkonventioner, pensionering och andra frågor. De kan heller inte förstå att deras för Sveriges ställning i världen så viktiga insatser inte rönar större uppskattning i hemlandet. Många betraktar det som godtycke och upplever det som rent av förödmjukande att utsättas för denna diskriminering.

Statsrådet har på min fråga svarat, att proposition icke är att emotse under innevarande höstsession. Detta innebär att utlandssvenskarna kommer att vara utestängda från 1964 års andrakammarval. Det innebär vidare att de icke kommer att kunna delta i dessa val förrän tidigast år 1968 — d. v. s. om fem år — för så vitt icke ett upplösningsval dessförinnan äger rum. Detta är med hänsyn till författ-

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

ningsreformen en eventualitet som icke kan uteslutas. Vilken synpunkt man än anlägger på frågan om utlandssvenskarnas rösträtt, är det synnerligen angeläget att den snarast möjligt bringas till en lösning.

Låt mig — alldenstund statsrådets svar om proposition till innevarande höstsession var negativt — ställa en följdfråga: Kommer proposition att föreläggas 1964 års vårriksdag?

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! När denna fråga behandlades i Nordiska rådet för tio år sedan antogs där en rekommendation, att medborgare i något av de nordiska länderna som är bosatt i annat nordiskt land skulle beredas tillfälle att utöva sin rösträtt. Man kan väl säga att samma betraktelsesätt naturligen gäller för dem som vistas i annat land över huvud taget. Denna viktiga principiella ståndpunkt ledde emellertid först 1958 till att regeringen tillsatte en utredning eller rättare sagt gav vidgade direktiv till en förut tillsatt utredning som hade andra uppgifter. När utredningen blev färdig i april 1962 väntade man givetvis att regeringen skulle påskynda ärendets handläggning. Men det gjorde inte regeringen. I januari 1963 tillsattes en ny utredning. En utredningsman som hade varit expert åt kommittén fick nu i uppdrag att fortsätta arbetet.

Vill man bedöma om regeringen gör vad som göras kan måste man vad detta senare stadium beträffar — och jag nöjer mig med det — fråga: Har regeringen ordnat det sista kompletterande utredningsarbetet så, att det skall kunna bli resultat snarast möjligt? Självfallet borde i så fall vara att man valde en person som under några månader kunde få ägna sig helt åt ifrågasvarande arbete. Såvitt jag är riktigt underrättad har emellertid vederbörande tjänsteman många andra uppgifter. Det har även sagts att hans möjligheter att erhålla sekretariatshjälp tidvis varit

mycket begränsade. Det är just det förfaringssättet regeringen så ofta använder, när regeringen inte vill påskynda arbetet. Däremot har ju regeringen många gånger visat, att när regeringen är intresserad av att få fram resultat, går det att påskynda arbetet. Då kan exempelvis finansministern ingripa i en utredning och säga: Nu skall Ni bryta ut de och de frågorna ur ett stort komplex, så att de blir färdigbehandlade etc.

Enligt min mening är det alldeles uppenbart, att om regeringen velat lägga arbetet till rätta under 1963, så skulle det redan nu kunnat vara avslutat, och regeringen hade mycket väl kunnat lägga fram en proposition till höstriksdagen. Men när detta nu inte går vill jag instämma med herr Björkman och fråga: Kommer regeringen att lägga fram förslag i frågan till 1964 års riksdag och kommer förslaget i så fall att framläggas under första hälften av vårriksdagen, så att reformen kan träda i kraft vid sådan tidpunkt att ifrågasvarande medborgare skall kunna delta i valet hösten 1964?

Det gäller här en grupp människor, som utanför Sveriges gränser utför ett arbete av lika stor betydelse för landet som det som utförs av dem som är verksamma i Sverige. Det gäller en grupp människor, som känner sig som svenskar och som uppfattar det såsom en otillbörlig diskriminering att de inte får utöva rösträtt, i varje fall inte vid riksväl. Regeringen fortsätter emellertid att förhåla frågan i stället för att genomföra en rättvis och rimlig reform. Jag måste för min del uttrycka ett allvarligt beklagande över att regeringen behandlar en principiellt viktig fråga på detta sätt. Om vi emellertid nu får ett klart besked från justitieministern att en proposition i denna fråga kommer att framläggas till 1964 års vårriksdag, minskar detta självfallet intensiteten i det beklagande jag framfört.

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Det verkar av herr Björkmans interpellation, att herr Björkman tagit del av de direktiv som den 3 januari detta år utfärdades för den nye utredningsmannen. Herr Björkman bör därför känna till vilka svårigheter som förelåg när vi bedömde det förslag valutredningen hade framlagt. Vi har kringgärdat vårt valsystem med ett mycket stort antal säkerhetsbestämmelser — det är kanske den krångligaste lagstiftning vi har. Vi har emellertid underkastat oss detta för att få en så fullständig säkerhet som möjligt.

I detta sammanhang restes två invändningar just från denna synpunkt. Först och främst kunde det system som valutredningen hade föreslagit inte medge någon egentlig kontroll av att den utlandssvensk, som anmäler sig för registrering i röstlängd, verkligen fortfarande är svensk medborgare och myndig. Om man obehörigt verkar i val, kan man straffas för detta. Möjligheterna att på straffrättslig väg beivra oriktiga uppgifter i en anmälan av detta slag är emellertid mycket begränsade med hänsyn till att vederbörande bor i ett kanske mycket avlägset främmande land.

Vidare skapade det föreslagna systemet risk för att en och samma person kunde vara upptagen som röstberättigad i mer än en röstlängd och därigenom skulle kunna utöva sin rösträtt i flera valdistrikt. Det var bl. a. detta som föranledde att vi tillkallade en utredningsman. Jag skall gärna medge att hans arbete har dragit ut på tiden. Hela utredningsmaskineriet är emellertid för närvarande så hårt pressat, att det för varje ny utredning som skall tillsättas uppstår problem att finna personer som kan och vill ta hand om frågorna.

Vad speciellt denna utredning beträffar är antalet personer att välja mellan mycket begränsat med hänsyn till att det är så få som kan dessa frågor:

valfrågorna och folkbokföringsfrågorna. Utredningsmannen har emellertid fått den hjälp han begärt.

Vad gäller frågan huruvida förslag kan komma fram till 1964 års vårriksdag i så god tid, att utlandssvenskarna skall kunna i större omfattning än för närvarande deltaga i 1964 års val, kan jag redan nu svara att det är omöjligt. Utredningsmannen lär icke bli färdig förrän under våren 1964, och även om ett förslag framlades i så god tid, att man hann med remissbehandling och kunde förelägga riksdagen ett förslag tidigt på våren 1964, skulle det troligen icke kunna påverka utlandssvenskarnas möjligheter att delta i 1964 års val. I grundlagen föreskrivs nämligen, att till grund för valförrättning skall ligga en röstlängd och att röstlängden skall uppgöras på grund av mantalsskrivningen, och mantalsskrivningen pågår som bekant för närvarande.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Statsrådet sade att det skulle ha framgått av min interpellation att jag skulle ha tagit del av direktiven till den utredningsman som tillkallades i januari. Vi kanske inte skall tvista om det, herr justitieminister, men det hade jag faktiskt inte gjort. Först i går fick jag direktiven, sedan jag ringt till justitiedepartementet.

Däremot fick jag samma dag jag framställde interpellationen veta, att en ny utredningsman tillsatts och att det står i hans direktiv, att utredningen skall bedrivas så skyndsamt som sakens komplicerade beskaffenhet medger.

Statsrådet medger att det dragit ut på tiden, och det är verkligen det minsta man kan säga. Det är för övrigt inte bara denna utredning som dragit ut på tiden, utan det gäller över huvud taget lösningen av hela denna fråga.

Herr statsrådet hänvisar till att det är svårt att finna kompetenta utredare. Det betvivlar jag inte, med den mycket omfattande utredningsapparat vi har.

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

Men jag blev förvånad när statsrådet sade att utredningsmannen fått den hjälp han begärt. Det kan kanske vara riktigt att han fått det på sista tiden, men jag undrar om han fick den hjälpen i januari när den verkligen behövdes. Efter vad jag hörde i går har det först nu börjat röra på sig litet i denna segdragna fråga.

Det svar som statsrådet nu lämnade, att det med hänsyn till frågans natur är alldeles omöjligt att bli färdig med utredningsarbetet förrän fram på våren 1964, betyder bara att det kommer att ha gått ytterligare ungefär två år sedan den föregående utredningsmannen lade fram sitt förslag. Sedan skall förslaget gå ut på remiss, och så är kvarnen i gång igen.

Jag tror att alla varit bestämt inställda på att det skulle avlämnas en proposition redan till denna höstriktsdag, ty i ett svar på en interpellation av herr Svensson i Stenkyrka som justitieministern lämnade hösten 1961 — alltså för två år sedan — påpekades att en förskjutning då hade inträtt i valutredningens arbetsplan, vilket berodde på att utredningen kommit fram till uppfattningen, att det inte borde införas rätt för utlandssvensk, som ej är mantalsskriven här i riket, att deltaga i kommunala val. På grund härav skulle en lösning av frågan om utlandssvenskarnas rösträtt få betydelse först för det allmänna val som skulle hållas år 1964. Utredningen hade därför ansett att denna fråga skulle kunna utbrytas för behandling i senare sammanhang.

Detta tolkades allmänt så, att även om det blivit någon förskjutning, skulle utredningen i alla fall bedrivas i sådan takt, att utlandssvenskarna verkligen skulle kunna få rösträtt vid 1964 års val.

Nu meddelar alltså herr statsrådet att det inte heller blir någonting av med den saken och att det alltså är i en oviss framtid som utlandssvenskarnas första gången skall kunna gå till val.

Om jag använder uttrycket *beklaglig* för denna förhållning så uttrycker jag mig tämligen milt, men vi är ju vana vid att uttrycka oss milt i denna kammarare.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vet inte om man får tolka det som ett tecken på graden av regeringens intresse, att justitieministern i sitt svar till herr Björkman inte gav något besked om att regeringen hade för avsikt att snarast möjligt lösa denna fråga. Svaret var ju mera en hänvisning till de svårigheter som gör att man inte skulle hinna lägga fram ett förslag till vårriksdagen.

Statsrådet vill väl inte på allvar hävda, att en utredning som tillsattes 1958 inte skulle kunna vara färdig med sitt arbete hösten 1963, om regeringen hade intresserat sig för saken. Statsrådet har inte vågat påstå detta ännu och lär näppligen våga göra det. Redan däri ligger alltså en grund för berättigad kritik.

Det lär vara lika uppenbart att om den särskilda utredningsman som tillsattes av regeringen hade fått direktiv av regeringen att snabbt utföra detta arbete och fått erforderliga arbetskrafter för ändamålet, så hade han varit färdig med arbetet inte bara till dags dato utan till och med något tidigare.

Nu säger justitieministern att utredningsmannen inte hinner bli färdig förrän våren 1964. Men om utredningsmannen, som även har andra uppdrag, hade fått koncentrera sig på den här ifrågasvarande utredningen under första halvåret 1963, finns det all sannolikhet för att hans arbete hade varit färdigt innevarande höst och inte nästa vår.

Vidare vill jag hänvisa till att man i Frankrike har löst den rösträttsfråga det här gäller. Därmed är inte sagt att vi bör använda precis samma metod som fransmännen, men förhållandet visar att frågan kan lösas, om man vill.

Det är inte möjligt annat än att livligt instämma i vad herr Björkman sl-

Svar på interpellation ang. utlandssvenskarnas rösträtt

tade med att säga. Man måste beklaga att i angelägenheter av principiell betydelse och rättvisekaraktär, frågor som innebär att svenska medborgare behandlas såvitt möjligt lika när det gäller väsentliga medborgerliga rättigheter, så tar den svenska regeringen på saken på det litet slöa sätt som fallet varit i stället för att inrikta sig på att snarast möjligt genomföra en rättvis reform i demokratisk anda. Vi har inte ens fått det svaret att regeringen verkligen positivt intresserar sig för frågan om utlandssvenskarnas rösträtt och vill söka lösa den inom en nära framtid.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag kan vitsorda för herr Björkman att när jag besvarade interpellationen för två år sedan var det min avsikt att en proposition i frågan skulle framläggas för 1963 års riksdag. Jag visste att utredningen skulle vara färdig med sitt förslag till våren 1962 och att remissbehandlingen alltså då skulle kunna igångsättas. Men remissbehandlingen visade sedermera att den väg som utredningen förordat icke var framkomlig, och förslaget kunde således icke läggas till grund för någon proposition. Vi var tvungna att söka åstadkomma ett annat system, och det är detta utredningsmannen håller på med.

Någon tid gick sannerligen icke förordad vid departementsbehandlingen. Utredningen framlade sitt förslag i april 1962. Remissbehandlingen var slutförd ungefär vid den här tiden förra hösten. Därefter sammanställdes remissyttrandena och föredrogs för regeringen. Såsom jag nyss nämnde kom regeringen därvid till det resultatet att man icke kunde använda det system som utredningen föreslagit. Då skrevs omedelbart direktiv för en ny utredning, vilken tillsattes den 3 januari 1963.

Till herr Ohlin vill jag säga att i di-

rektiven för denna utredning står särskilt angivet att utredningsarbetet bör bedrivas så skyndsamt som sakens komplicerade beskaffenhet medger.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Om man skriver i direktiven att utredningen bör bedrivas skyndsamt men inte så ordnar att utredningsmannens arbetsuppgifter anpassas därefter eller att sekretariatfrågorna löses i samma anda, så blir ju direktivens innehåll på denna punkt föga mer än ett talesätt. Vad som krävs är att regeringen skapar förutsättningar för att utredningsarbetet verkligen kan bedrivas så snabbt som möjligt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Om herr Ohlin tror att utredningsarbete numera bedrivs på det sättet att justitieministern eller hans närmaste medarbetare står med kontrollur vid dörren och ser efter att utredningsmännen kommer i tid och sedan verkligen sitter vid sitt bord och arbetar, så tar herr Ohlin fel.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Nej, jag tror inte att det går till på det sättet, herr justitieminister. Men jag vet att regeringen har stora möjligheter att påskynda sådana utredningar vilkas färdigställande regeringen är intresserad av. Då nöjer man sig inte med att tala om att arbetet skall vara färdigt »så snart som möjligt», utan då lägger man utredningsarbetet så till rätta att det skall kunna vara avslutat i önskad tid. I detta fall hade det varit önskvärt att utredningen kunnat slutföras så tidigt i höst att det kommit ett förslag till höstriksdagen.

Justitieministern vill väl ändå inte påstå att regeringen givit sådana direktiv eller ställt till förfogande sådana resurser, att det kan riktas något klander mot utredningsmannen. Det kan man näppeligen. Det var i fråga om rege-

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

ringens sätt att lägga utredningsarbetet till rätta som det brast, och därför kunde inte arbetet bedrivas med den energi som var erforderlig.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att herr Ohlin har mera intresse av snabbhet och kvantitet än av kvalitet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Spångberg har ställt vissa frågor till mig i anledning av att den mycket smittosamma kaninsjukdomen myxomatos förekommer i landet.

Interpellanten har därvid utgått från att sjukdomen avsiktligt inplanterats för att minska vildkaninstammen. I fråga om myndigheternas åtgärder för att utreda om brottslig gärning begåtts i detta sammanhang kan jag meddela, att genom landsfogdens i Gotlands län försorg pågår utredning för att klarlägga, huruvida smittan avsiktligt överförts till Gotland samt, om så skulle vara förhållandet, vem som skäligen kan misstänkas härför. Enligt vad jag under hand inhämtat har hittills icke framkommit några fakta, som ger stöd för antagandet att sjukdomen spritts avsiktligt.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att i den proposition med förslag till vissa ändringar i jaktlagen, som riksdagen behandlar i höst, har föreslagits regler, som gör det möjligt att genom olika jaktmetoder systematiskt bekämpa vildkaniner. I anslutning där-

till har länsstyrelsen i Gotlands län, under hänvisning till angelägenheten av att bekämpa vildkaninstammen, hemställt om bidrag av statsmedel för att omedelbart sedan de föreslagna lagändringarna trätt i kraft igångsätta en planmässig jakt. På min föredragning har Kungl. Maj:t beslutat föreslå riksdagen att redan i höst anvisa vissa medel för ändamålet.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Spångbergs interpellation.

Vidare anförde:

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret på min interpellation.

I interpellationen ställde jag egentligen tre frågor, varav jag finner att den första och den sista är besvarade. Men den andra frågan i ordningen som löd »Anser statsrådet att en inplantering av denna sjukdom strider mot bestämmelserna i djurskyddslagen?» kan jag inte finna någon antydning till svar på.

Av statsrådets svar framgår emellertid att det pågår en utredning om huruvida myxomatossmittan avsiktligt har överförts till Gotland och om vem som i så fall kan misstänkas för detta. Statsrådet konstaterar att jag har utgått ifrån att överförandet av smittan har skett avsiktligt. Jag vill intyga att detta i det närmaste har varit min utgångspunkt och att jag därvid stött mig på uttalanden från skilda håll.

Det är i och för sig bra att en utredning pågår. Men jag har en liten invändning att göra, nämligen att den tillkommit för sent. Det är nu över ett år sedan smittan inplanterades på Gotland, medan det inte är så länge sedan utredningen påbörjades genom landsfogdens försorg. Såvitt jag är riktigt underrättad — jag stöder mig på tidningspressens uttalanden — tillkom tyvärr inte utredningen på landsfogdens initiativ,

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

utan man började på Gotland visa intresse för en utredning först sedan en anmälan inkommit från fastlandet. En tidning i landsorten som har skrivit om denna sak påpekar att det har funnits goda möjligheter att sopa igen spåren under den tid som har gått mellan det att sjukdomen inplanterades och utredningen började.

Jag ber att med några ord få uppehålla mig vid den väsentliga frågan i detta fall, nämligen den fråga som statsrådet inte har svarat på och som löd: »Anser statsrådet att en inplantering av denna sjukdom strider mot bestämmelserna i djurskyddslagen?» Det är viktigt att få ett uttalande om hur jordbruksministern ser på just denna sak. Vi är väl nämligen eniga om att inplanterandet av kaninpesten myxomatos måste betecknas som ett raffinerat djurplågeri, såvida man tar hänsyn till det ohyggliga lidande som denna pest vållar djuren. Jag vet inte om det nu, ett år efter det att denna sjukdom infördes till Gotland, fortfarande finns sjuka djur där. Jag anser det viktigt att få ett uttalande av statsrådet när det gäller kaninpesten, alldeles oavsett om den i det gotländska fallet har överförts medvetet eller på annat sätt, t. ex. genom vårdslöshet. Om lagen inte lämnar skydd i detta avseende, menar jag att lagen måste ändras, så att den lämnar sådant skydd åt djurvärlden att tilltag av detta slag omöjliggöres.

Jag är inte ensam om denna uppfattning utan den delas av en mycket vid opinion. Vad man kanske framför allt har fäst sig vid är myndigheternas likgiltighet i detta fall. Man har inte hört några protester från det håll, där i första hand intresse borde visas denna fråga, d. v. s. på jordbrukshåll. Inte heller från vetenskapligt håll har det framförts några protester. Men jag skall med några exempel visa att mitt påstående om att det finns en opinion utanför myndigheternas område — och då närmast de ansvariga myndigheterna

på Gotland — är riktigt. Jag tvivlar naturligtvis inte på att det på fastlandet finns en mäktig opinion bland folk på olika poster inom rättsväsendet.

Docenten i processrätt Carl M. Elwing har skrivit en artikel i Stockholms-Tidningen om denna sak. Docent Elwing och jag tycks genom någon tillfällighet ha tänkt på denna sak samtidigt, ty hans artikel infördes i tidningen samma dag som jag väckte min interpellation. Vi har inte haft någon kontakt med varandra och kände över huvud taget inte varandra. Det var ett tillfälligheternas spel som gjorde att vi samtidigt observerade denna sak och menade att någonting måste göras.

Docent Elwing redogör till att börja med för när kaninpesten infördes till Gotland och följderna av detta. Han påpekar sedan: »Saken har under den gångna månaden polisanmälts av behjärtade personer — inte på Gotland — — — men i Göteborg. Polisen på ön kan nu näppeligen undgå att nödgas utreda det enorma massdjurplågeriet.»

Han fortsätter med en beskrivning av sjukdomen och säger: »Verkan av sjukdomen är fasansfull intill det otroliga. Kaninerna blir blinda, får smärtande bulor i huden och dör efter en dryg vecka av feber, hunger och törst. Fåglar hackar ut ögonen på dem, medan de ännu lever. Över en miljon kaniner torde ha drabbats.»

Docent Elwing slutar med uttrycket: »Man skäms, djupt och grundligt, över att vara människa!»

Flera tidningar har tagit upp det ohyggliga djurplågeri som nu pågått ett år, och alla fördömer denna form av kaninutrotning. Jag skall belysa detta med några citat ur de tidningar som här har yttrat sig.

Tidningen Arbetet skriver om den vidriga effekten av att i utrotnings-syfte sprida denna epidemiska kaninpest. Värmlands Folkblads chefredaktör skriver: »Sent omsider har en anmälan om kaninerna kommit polisen till han-

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

da, och därefter har utredningskvarken kommit i gång. Det återstår att se vad som kan bli resultatet härav, så mycket är klart att kaninutrotarna på Gotland har haft god tid att sopa igen spåren efter sig.

Det gotländska massdjurplågeriet har upprört opinionen, det är naturligt och på sitt sätt tillfredsställande. Det är tydligt att djurplågerilagen måste stödjas av en vaken opinion inte bara i detta land utan också i många andra.»

I Stockholms-Tidningen läser man: »Låt vara att kaninerna orsakat ekonomiska skador — det ovannämnda förfarandet kan under inga omständigheter försvaras. Man vägrar att fatta, att sådana vidrigheter kan utspelas i vårt land.»

Dessa citat ur tidningspressen visar hur man allmänt ser på detta. Aftonbladet har påtalat saken i stora artiklar för länge sedan, när man började diskutera vilka medel man skulle använda där nere. Från någon s. k. djurskyddare förelåg ett uttalande om att man kunde använda myxomatos. Expressen hade i går en artikel om detta, och jag citerar några rader:

»Myxomatosen — det legaliserade djurplågeriet — har tagit död på 95 procent av Gotlands en miljon vildkaniner. En i sanning grym död. Sjukdomen gör kaninerna blinda. Slemhinnorna i munnen och könsorganen inflammeras och svullnar upp. Djuren plågas svårt innan de dör av svält. Pesten har avsiktligt införts av människor. Vilka de skyldiga är vet man inte.»

Tidningen kommer sedan in på någonting intressant som kan lära dessa djurplågare något i fråga om vad man uppnår: »De kaniner som överlevt myxomatosen blir resistent — oemottagliga för smitta. Samma är förhållandet med avkomman.»

Jordbruksministern säger nu att han under hand inhämtat upplysningar och att han inte har fått stöd för antagandet att sjukdomen har spritts avsiktligt.

Men, herr statsråd, det råder väl ingen tvekan om att sjukdomen inplanterats genom människors försorg, avsiktligt eller oavsiktligt; det är inte fråga om någon virus som av sig själv kan spridas från fastlandet över till Gotland. Det är ingen som tror att detta virus kan spridas på det sättet, utan man tror att det har spritts avsiktligt. Man vet bara inte hur eller av vem. Det är det väsentliga.

Här skulle jag vilja knyta an till något som jag har berört i min interpellation, nämligen den smitta som överförts till Skåne. Det är ingen som tvivlar på att smittan den gången spritts avsiktligt. Tidigare har man i en rad andra länder — även i Sverige — införts myxomatos, hela tiden i tanke att utrota dessa djur som man anser gör skada på gröda och skog. Myxomatos är en virusjukdom som smittar direkt från djur till djur eller avsiktligt överföres av människa till något djur.

Jag vill inte anklaga någon myndighet i detta fall. Jag vill inte spetsa till frågan onödigtvis, men jag kan inte undgå att konstatera att det ligger snubblande nära att fråga, om det finns något samband mellan spridningen av sjukdomen och den utrotning av vildkaninerna som samtidigt eller tidigare planerades av myndigheterna.

Jordbruksministern erinrar om att en proposition har framlagts i syfte att göra det möjligt att bekämpa vildkaninerna genom olika jaktmetoder, samt att länsstyrelsen på Gotland betonat angelägenheten av att vildkaninstammen minskas. Man har inlett ett stort krig mot kaninerna, på vilket man lägger ned stora summor och för vilket man också räknar med några hundratusen kronor i statsbidrag. Jag skall inte gå närmare in på den planerade kaninjakten, men man kommer inte alldeles ifrån den saken, eftersom statsrådet själv av någon anledning berört den. Jag har inte frågat om den. Jag har när-

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

mast tänkt på sjukdomen. Vad som gör att man undrar hur myndigheterna ser på saken är att de visar sig så ljumma och att myxomatos tidigare har inplanterats i vårt land. Det vore då inte så underligt, om någon samvetslös människa för ungefär ett år sedan tagit sig före att på privat väg plantera in sjukdomen på Gotland. Jag erkänner att det blir svårt för myndigheterna att uppdaga hur det gått till, eftersom både vinter, vår, sommar och höst har gått över markerna och sopat igen spåren. Frågan har dock sin aktualitet. Jag skulle bli tillfredsställd, om jordbruksministern ville tydligare förklara hur han ser på den ohyggliga tragedi som drabbat Gotlands vildkaniner.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Spångberg vidhåller sitt påstående att myxomatos avsiktligt inplanterats på Gotland. Han åberopar också uttalanden från sakkunniga och i pressen. Det skulle vara tacknämligt om personer, som sitter inne med kunskaper på detta område och som kan ge verkligt stöd åt antagandet om avsiktlig smittspridning, ville ge detta till känna för dem som är satta att utreda frågan. Det vore ytterst värdefullt att från sådant håll få hjälp att klarlägga frågan. Det är ingen som har något som helst intresse av att något olagligt — om det nu är så — skall få förekomma.

Jag är inte lika säker som herr Spångberg på att man kan utesluta andra möjligheter än att det är människor som har infört sjukdomen. Vid de studier som hittills gjorts utesluter man inte möjligheten att sjöfåglar eller ohyra från någon båt kan ha fört in smittan. Det kan därför inte utan vidare påstås, att det är människan som omedelbart och medvetet varit framme.

Jag vill kraftigt understryka, att jag liksom herr Spångberg är emot tanken att genom inplantering av en sjukdom

som myxomatos försöka decimera vildkaninstammen. Det finns inte heller något bevis för att sjukdomen har införts på Gotland med avsikt. Herr Spångbergs påstående kan inte rubba det faktum, att det i varje fall inte hittills framkommit något belägg för detta. Men även om det skulle vara så, strider detta såvitt jag kan förstå inte mot några bestämmelser i 1944 års lag om djurskydd, som herr Spångberg har åberopat. Denna lag avser inte vildkanin utan endast husdjur och djur som hålls i fångenskap.

Huruvida inplantering av myxomatos — för den händelse sådan kan ha förekommit — kan bedömas såsom djurplågeri enligt strafflagen 11 kap. 13 § är en sak som jag inte känner mig kompetent att utreda. Jag vill ändå nämna, att i detta lagrum avses visserligen alla sorters djur — vilda och tama, däggdjur, fåglar och fiskar — men alla handlingar som förorsakar lidande kriminaliseras ej. För att straff skall kunna utdömas fordras att djuren utsatts för ett »otillbörligt lidande». Det förekommer ju situationer då djur medvetet utsättes för lidande utan att vi betraktar det som otillbörligt djurplågeri. Det finns alltså undantag, som inte är straffbara handlingar. Det gäller exempelvis vissa vetenskapliga försök. Där får intresset av att föra vetenskapen framåt väga över, men man försöker begränsa djurens lidande så mycket som möjligt.

Såvitt jag kan förstå måste »otillbörligt lidande» också innebära att man vid bedömningen också kan få ta ekonomiska hänsyn. Den ekonomiska skadan kan vara så stor, att den får så att säga tillmätas den största vikten vid bedömningen. Vildkaninerna har ställt till mycket stora skador, inte bara på Gotland utan också i andra delar av vårt land och i andra länder. På sina håll har man också gått in för att systematiskt bekämpa djuren. I Australien, på Nya Zeeland och i England och

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

Skottland har man i vissa fall också tillgripit inplantering av myxomatos för att decimera vildkaninstammen. Men såvitt jag vet har man i vårt land inte vidtagit några sådana åtgärder. Det är också obekant för mig, att det skulle ha utförts försök med myxomatos. Här måste herr Spångbergs påstående bygga på ett missförstånd.

För tio år sedan var frågan om inplantering av myxomatos uppe till en mycket seriös behandling. Det var också då Gotland det gällde. Tanken att använda denna utrotningsmetod fick faktiskt ett ganska kraftigt stöd från olika håll. Inte ens Svenska djurskyddsföreningarnas riksförbund avvisade tanken helt, ehuru man i första hand rekommenderade andra åtgärder. Jag tycker dock inte att vi skall göra så stor affär av det i dag, ty 1953 visste man kanske inte så mycket om denna sjukdom som vi gör nu. Vid det tillfället stannade man emellertid för att avvisa tanken på en bekämpning av vildkaninerna genom spridning av sjukdomen. För min del anser jag att bekämpningen bör ske i humanare former. Nedsmittning med myxomatos bör inte få förekomma.

När det gäller värderingarna i denna sak tror jag alltså inte att det finns någon skillnad mellan herr Spångberg och mig. Jag håller med om att det kanske var överflödigt att jag gick längre än herr Spångberg önskade och också omnämnde de planer som nu är aktuella för att komma till rätta med vildkaninplågan.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag tror att man kan utgå från att denna sjukdom avsiktligt har inplanterats på Gotland, men jag skall i detta sammanhang inte göra något huvudnummer av den saken. Myndigheterna på ön får klara ut vad som skett. Vad jag främst önskar är att kunna bidra till att något sådant som förekommit på Gotland inte skall få tillåtas enligt svensk lag. Jordbruksministern

säger att han inte tror att det strider mot djurskyddslagen. Det var just detta som min andra fråga egentligen gällde. Jag framhöll i mitt förra anförande att om inte lagen lämnar skydd måste den ändras.

Nog är det väl ändå ohyggligt att man utsätter djur — vare sig det är tillåtet eller inte — för lidanden av ekonomiska eller andra skäl. Vad vi kallar det bryr sig inte djuret om och inte allmänheten heller. Det är ohyggligt att man smittar ned djur, som sedan smittar ned andra djur, så att de blir otroligt sjuka. Munnen, ögonen, öronen och huden angripes av sjukdomen, och kaninerna torkas ut och blir blinda. Fåglarna kommer och hackar på dem, innan de dör av svält. Kaninerna tycks inte dö av själva sjukdomen men plågas ohyggligt och blir så förstörda att de inte kan inta någon föda längre utan dör av svält och törst.

Kan man verkligen säga att vi kan stå till svars med att i denna civiliserade tid inplantera en sådan sjukdom? Nog kan man se att människor gör sig skyldiga till underliga ting, men det är orimligt att man från myndigheternas sida, från regeringens och jordbruksministerns sida, skulle vara tillfredsställd med någonting sådant som detta. Jag är glad över att jordbruksministern sagt att han personligen tycker att det är otrevligt. Därvidlag står jordbruksministern och jag på samma ståndpunkt. Låt mig med anledning därav bara säga, att jag hoppas att denna jordbruksministerns inställning tar sig uttryck i ett initiativ från hans sida om eventuellt erforderlig ändring av lagen.

Jag vill i detta sammanhang redovisa varpå jag stöder min uppfattning om att inplanteringen av denna sjukdom på Gotland har skett avsiktligt. Jag har framför mig en artikel av jaktvårdskonsulenten von Bornstedt. Han är säkert känd även av jordbruksministern. Det är en mycket noggrann och sanvetsgrann och på detta område kun-

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

nig man. Han är för övrigt en av initiativtagarna till en hundras, drevern, som är särskilt lämplig för rådjursjakt, därför att hundar av denna ras har den egenskapen att de inte hetsar rådjuren.

Bornstedt är som sagt mycket kunnig på detta område och vet vad han säger. Han skriver i en tidningsartikel om hur sjukdomen först har uppstått i Sydamerika och hur den sedan avsiktligt överförts till England, Nordamerika, Australien och Västeuropa. I artikeln redogörs också för hur stor dödligheten varit. Vidare sägs det i artikeln: »Dessförinnan hade försök till inplantering gjorts i Skåne i maj 1938, ...». Det måste väl innebära att någon människa har försökt göra en sådan inplantering. Om en skata eller kråka eller någon annan skånsk vildfågel skulle ha överfört en sådan smitta, så säger man ju inte att den har gjort försök att inplantera sjukdomen. Hans ordval måste innebära att det är människor som gjort detta försök, vilket kunnat konstateras. Jag känner Bornstedt så pass bra, att jag vågar lita på att hans uppgift är riktig. Om han har lämnat en felaktig uppgift — det tror jag inte statsrådet vill påstå — så må jag vara urskuldad. I så fall har jag också tagit fel.

Efter att ha talat om försöken i Skåne 1938 säger Bornstedt, att vildkaninerna inte överlevde den vintern. Han fortsätter sedan: »I oktober 1962 blev Gotland nedsmittat.»

Jag skall inte längre uppehålla mig vid hur detta kunnat gå till, men det finns starka skäl, efter de uttalanden som gjorts om inplantering tidigare i vårt land inom andra områden än Gotland, att det har skett en avsiktlig inplantering även på Gotland. Om man har haft den uppfattningen, att något sådant är tillåtet enligt lagen, så är det inte så underligt, om någon — efter den beskrivning av vildkaninernas framfart som förekommit — skulle ha gjort sig

skyldig till en sådan inplantering. Det är ju så lätt att föra med sig virus i ett par kaninöron eller vad det kan vara och överföra sjukdomen på någon kanin som sedan smittar ned andra. Det är svårt att upptäcka sådant.

Jag vill knyta an till jordbruksministerns deklarerade personliga inställning till detta problem och till den allmänna opinion som kommit till uttryck och uttala förhoppningen, att riksdagen skall medverka till att lagen ändras på ett sådant sätt, att en sjukdom bland djur av den art, som pesten bland kaninerna på Gotland utgör, aldrig medvetet skall kunna införas. Får jag tolka jordbruksministerns senaste uttalande om, att han i stort sett är enig med mig så, att det gäller även detta önskemål från min sida, tror jag att vi har uppnått ett gott resultat.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon diskussion med herr Spångberg beträffande den till synes plågsamma virussjukdom som herr Spångberg interpellat om. Vad som närmast uppkallat mig är att herr Spångberg så okritiskt citerar tidningsartiklar och uttalanden mot myndigheternas påstådda underlåtenhet i denna fråga. Det är en oerhörd beskyllning som herr Spångberg därmed riktar mot gotlänningarna i allmänhet och mot de gotländska myndigheterna i synnerhet.

Kaninproblemet behöver jag inte ta upp till diskussion — det föreligger en proposition härom som för närvarande behandlas i tredje lagutskottet. Men jag vill begagna tillfället att framföra ett tack till jordbruksministern för initiativet att avlämna denna proposition som avser att komma till rätta med kaninproblemet utan anlitan av virussjukdomen myxomatos.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Spångberg har

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

ju — det har jag kunnat iaktta många gånger — en ganska kritisk inställning till myndigheternas åtgöranden. Men i detta sammanhang har väl ändå mynligheterna verkat på det sätt som herr Spångberg önskar? De har försökt utreda, om någon människa medverkat till att inplantera sjukdomen på Gotland.

Herr Spångberg säger att vi måste ha garantier för att något sådant som nu skett aldrig skall kunna upprepas. Det är väl dock en from önskan. Det kan vi naturligtvis aldrig garantera. Myxomatos är en epidemisk sjukdom som kan gå härjande fram tid efter annan — den saken kan man inte komma ifrån.

Det är tänkbart att det behövs en översyn av lagen i något avseende. Efter de möjligheter jag har haft att sätta mig in i frågan finner jag det tämligen oklart, om en sådan åtgärd som att föra över smittan från fastlandet till Gotland enligt nuvarande lag är straffbar. Det får väl andra, sakkunnigare personer än jag bedöma.

Herr Spångberg citerade vidare någon kunnig persons uttalande. Det ger mig anledning att säga att vi kanske inte skall fästa alltför stort avseende vid enskilda människors uttalanden i sådana här frågor. Jag har mycket stor respekt för herr Spångbergs kunnsighet, som jag många gånger kunnat iaktta, men därmed är inte sagt att jag alltid har respekt för de åsikter herr Spångberg för fram, vilka kanske inte alltid är så väl underbyggda.

Såvitt jag vet har myndigheterna inte varit med om någon försöksverksamhet i detta land för inplantering av kaninsjukdomen. Om man skulle hysa den misstanken, att någon person 1938 ympade in sjukdomen och för sin egen del betraktade det som ett försök, är det någonting annat än vad vi vanligtvis menar med försöksverksamhet. Vad som förekom 1938 lämnar jag emellertid därhän. Det finns, såvitt jag kan

förstå, inget samband mellan epidemien 1938 och den epidemi vi nu talar om. Myxomatos har under en lång period varit borta från vårt land. Att sjukdomen nu kommit tillbaka både i Skåne, på Gotland och i andra delar av landet har tydligen inte något samband med vad som kan ha förekommit på 1930-talet.

Jag vill understryka vad jag redan tidigare sagt, nämligen att jag för min del — och jag tror jag kan tala för hela regeringen i detta avseende — inte skulle vilja förorda, att man använder myxomatos som ett medel för att utrota kaninerna. Vi har över huvud taget inte tagit upp detta till övervägande i samband med den beredning som skett i höst.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag liksom de föregående talarna är fullt på det klara med att kaninerna drabbats av en mycket svår och plågsam sjukdom, och jag beklagar att så skall vara fallet. Men jag kan kanske också beklaga den utredningsman som satts att utreda hur myxomatosen kommit till Gotland. Om den är avsiktligt diförd eller inte torde bli ganska svårt att klarlägga. Samtidigt tror jag inte man i fortsättningen kan förhindra spridande av sådana sjukdomar genom människors åtgöranden. Vi har ju nu fått kommunikationer som gör, att den mycket smittsamma sjukdom det här gäller kan överföras till Gotland av ett motorfordon som rullat genom Skåne. När herr Spångberg säger att någon avsiktligt kan ha tagit med sig ett par smittade kaninöron vill jag säga, att det är lika lätt för en långtradare som kör över en kanin på Skånes vägar att oavsiktligt föra över smittan till Gotland på eller mellan bildäcken. Det är ju så, att långtradare nu går över till Gotland.

Vidare får man inte glömma att varje djurart har sitt gissel. Det är naturens ordning att hålla stammen inom rimli-

Svar på interpellation ang. inplantering av kaninpest

ga gränser. Hararna t. ex. drabbas av pest eller lungsjukdom, lämlarna springer ihjäl sig, kaninerna blir nedsmittade med myxomatos. Därmed vill jag inte på något sätt försvara avsiktliga försök att utrota kaniner genom att utsätta dem för denna sjukdom. Jag beklagar än en gång att de drabbas av ett sådant gissel som myxomatosen utgör, men anser att man inte skall vara alltför tvärsäker att döma vem eller vad som fört smittan till Gotland.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Antingen har jag uttryckt mig litet otydligt eller också har jordbruksministern missförstått mig. Jag menade inte att man skulle kunna genom något förbud hindra spridningen av myxomatos, lika litet som av någon smittosam sjukdom över huvud taget. Jag framhöll att det inte bör vara ordnat så, att människor med lagens stöd avsiktligt skall kunna inplantera sjukdomar av detta slag.

Om vi är eniga på den punkten — och jag vill tolka jordbruksministerns uttalanden såsom en välvillig inställning i det avseendet — så är jag tillfredsställd med det svar som lämnats på min interpellation.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs den av herr *von Friesen* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående de nya avdelningarna i parodontologi vid tandläkarhögskolorna i Stockholm och Malmö.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs den av herr *Gustavsson* i Alvesta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bord-

lagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående verkställda undersökningar av arbetskraftsbehovet i skogsbruket.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Till bordläggning anmäldes utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten;

statsutskottets utlåtanden:

nr 159, i anledning av väckta motioner rörande decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn,

nr 160, i anledning av väckta motioner rörande statsbidragen till skolskjutor m. m.,

nr 161, i anledning av väckt motion angående utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet,

nr 162, i anledning av väckt motion om överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreserver,

nr 163, i anledning av väckta motioner om utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten, och

nr 164, i anledning av väckta motioner angående redovisningen av kommitékostnader;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 51, i anledning av väckta motioner angående översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m., och

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående handräckning beträffande arvs-skatt;

bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och

om stadshypoteksföreningar, m. m., jämte i anledning av propositionen väckta motioner;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av dels väckta motioner om lagstiftning rörande det allmännas skadeståndsansvar, dels ock väckta motioner om lagstiftning angående skadestånd i offentlig verksamhet,

nr 39, i anledning av väckta motioner om utredning angående statstjänstemans ersättningskyldighet,

nr 40, i anledning av väckta motioner om värnpliktigs ersättningskyldighet för skada vållad under militärtjänstgöring, och

nr 41, i anledning av väckta motioner om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av väckta motioner om inbetalningen av kommunernas andelar i folkpensionskostnaderna,

nr 66, i anledning av väckta motioner om en enhetlig socialvårdslagstiftning, m. m.,

nr 67, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande kioskhandel med livsmedel,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 29 december 1949 angående handel med skrot, lump och begagnat gods,

nr 69, i anledning av väckta motioner angående livsmedelsstadgans bestämmelser om försäljning av färsk fisk, m. m., och

nr 70, i anledning av väckt motion angående utbetalningen av sjukpenning och pension till vissa alkoholmissbrukare;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av motioner om ökad rättssäkerhet på byggnadslagstiftningens område, m. m., och

nr 37, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande allemansrätten, dels ock angående vissa rätts- och ersättningsfrågor för markägare;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av väckt motion om införande av kvalitetsbestämmelser å saluförd frukt, och

nr 20, i anledning av väckt motion om en organisation för skördeberedskap för jordbruket; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckta motioner om utredning rörande Södertälje kanal och anknytande farleder i Mälaren.

§ 9

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts Stiftelsen Petroleumbranschens Beredskapsfond, m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 344, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt till fria resor för värnpliktiga;

nr 345, i anledning av väckt motion angående vissa spörsmål sammanhängande med överskottsmedel å folkpensioner för patienter å mentalsjukhus; och

nr 346, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att stärka skyddet för blivande mödrar.

§ 10

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 200, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.36.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 19 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 12 och den 13 innevarande november.

§ 2

Svar på fråga ang. texterna för student-skrivningar i främmande språk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Palm har frågat, om jag ämnar vidtaga några åtgärder i syfte att förhindra ett upprepande av vad som förekommit vid höstens studentskrivningar, då ett antal privatiser samt alla de elever som deltog i den ordinarie skrivningen i november fick sig förelagda texter, vilka dels förekommit i en av ett korrespondensinstitut utarbetad engelsk textbok och dels ingått i den korrespondensundervisning institutet bedriver inför studentskrivningarna.

Jag vill erinra om att jag den 15 november i ett svar på en enkel fråga av herr Per-Olof Hanson i första kammaren närmare berört innebörden av det av herr Palm åsyftade missödet. Såsom jag därvid kunde meddela har skolöverstyrelsen bedömt att den begränsade kännedom om det aktuella provet, som uppskattningsvis 2 à 3 procent av höstens abiturienter haft möjlighet att skaffa sig på förhand, knappast kan återverka på någon elevs slutbetyg i ämnet. Överstyrelsen avser därjämte att ta sådan hänsyn till den inträffade händelsen vid uppgörandet av bedömningsnormer för provet att varje möjlighet till inverkan undanröjes.

Det är givetvis angeläget att risken för liknande händelser i framtiden un-

danröjes. Klart är att det hitintills praktiserade förfarings sättet för språkskrivningarnas utväljande inte längre kan tillämpas. Enligt vad jag erfarit avser överstyrelsen också att ändra förfarings sättet så, att en upprepning av det inträffade inte skall kunna ske.

Vidare anförde

Herr PALM (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga.

Som framgår av svaret har herr Per-Olof Hanson i första kammaren och jag i denna kammare oberoende av varandra råkat framställa i stort sett samma fråga, och det är ingen mening med att jag här går in på någon argumentering, eftersom ärendet redan behandlats i första kammaren och hela saken blivit offentliggjord.

Jag vill bara säga att det i och för sig är anmärkningsvärt att det i studentskrivningarna har givits en stil, som har funnits återgiven bl. a. i en tjugo år gammal kursbok som varit tillgänglig i skolbiblioteken. Vid detta tillfälle nöjer jag mig dock med att uttala min tillfredsställelse över herr statsrådets försäkran att det skedda inte kommer att upprepas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Svar på interpellation ang. statsbidraget till kommuner för skolskjutskostnader

Herr talman! I en interpellation har herr Nilsson i Bästekille frågat, om jag är villig att medverka till ett borttagande av den regel, som maximerar statsbidraget till kommunerna för skolskjutskostnader till belopp som bestämmas av bidraget till inackordering i enskilt hem.

Den åsyftade regeln — från vilken f. ö. undantag kan medges, om synnerliga skäl föreligger — är avsedd att begränsa bidragsgivningen i de fall skolskjutsar anordnas på långa sträckor för ett ringa antal elever. Genom sammankopplingen med inackorderingsbidraget lämnas genom bidragsreglerna anvisning om att man vid långa och besvärliga resor bör överväga inackordering i stället för skolskjuts.

Interpellanten framhåller att den nya skolorganisationen leder till ökade kostnader för sådana skolskjutsar som ställer sig ogynnsamma från bidragssynpunkt. Även om denna omständighet utgör en bidragande orsak till ökade kostnader för kommunerna, torde dock den allmänna prisutvecklingen vara det främsta skälet till att det till ett fast belopp maximerade bidraget nu framstår som ogynnsamt från kommunernas synpunkt.

Enligt min uppfattning är således det upptagna spörsmålet främst en fråga om kostnadsfördelningen mellan stat och kommun. Den utveckling, som ägt rum i fråga om skolskjutsbidraget, är endast en del av detta problemkomplex. Såsom jag tidigare framhållit, bl. a. i 1963 års statsverksproposition, bil. 10 s. 187, bör hithörande frågor upptagas till prövning i ett sammanhang, när 1958 års skatteutjämningskommitté avgivit sitt betänkande med förslag till ett allmänt skatteutjämningsystem, vilket förväntas ske omkring årsskiftet.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! Jag ber först att få framföra ett tack till statsrådet och chefen

för ecklesiastikdepartementet. Anledningen till att jag gjort denna interpellation är, som det mycket riktigt står i svaret, bestämmelserna i fråga om skolskjutsbidraget, som blir sämre ur kommunernas synpunkt för varje år som går.

Vad som har aktualiserat detta är framför allt att i min egen hemkommun från och med detta läsårs början inrättats en specialklass. Den nya grundskolan syftar bl. a. till ökad specialundervisning. Vi räknade med att det var lika bra att försöka, och vi har lyckats få en sådan klass. När vi skulle se vad skolskjutsen kostade — vi räknade som vanligt med att få 80 procent i statsbidrag — kom vi i konflikt, sade man i länskolnämnden, med det s. k. inackorderingstaket. Detta innebär att när landsbygdskommunerna försöker förbättra undervisningen får de högre kostnader än de har i dag. Detta anser vi vara fullkomligt felaktigt. Sedan är det naturligtvis riktigt som statsrådet säger, att det inackorderingstaket, som fastställdes 1958, i dag är ganska föråldrat ur kostnadssynpunkt.

Jag tror att det är nödvändigt att vi får denna sak klar så fort som möjligt. Efter hand som byarna avfolkas och det finns ett par, tre familjer kvar, skall man då låta skolskjutsarna gå eller skall man dra in dem? Vi anser att billighets-skäl talar för att skolskjutsarna skall gå fortfarande. Men detta kommer i konflikt med bestämmelserna om inackorderingstaket — statsbidraget får inte överstiga kostnaderna för inackordering.

Jag hälsar med tillfredsställelse att statsrådet i svaret säger, att han räknar med att 1958 års skatteutjämningskommitté skall bli färdig vid årsskiftet. Jag hoppas att vissa positiva förslag blir framlagda och att statsrådet då vill vara vänlig att så fort ske kan låta ändra bestämmelserna på detta område. I annat fall får vi väl ute i landsbygdskommunerna överväga att slopa dessa spe-

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning

cialklasser. Kommunerna skall enligt vår uppfattning inte bära hela denna ökade kostnad — den skall statsverket hjälpa till med.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Boo riktat följande frågor till mig, nämligen

1) om jag anser det ändamålsenligt att statligt stöd till likartad ungdomsledarutbildning lämnas ur skilda anslag och genom skilda ämbetsverk;

2) vilka överväganden och beredningar, som brukar föregå godkännande som yrkesskola av sådan verksamhet, som tidigare icke varit godkänd som yrkesskola, och på vilka grunder sådana beslut fattas;

3) om andra huvudmän än kommuner har möjlighet att erhålla statsbidrag av medel för yrkesutbildning och vilka allmänna krav som i så fall gäller för utbildningens inriktning och omfattning m. m.; samt

4) om förslag rörande bättre grunder för statens stöd till ungdomsledarutbildningen kan väntas inom en nära framtid.

Ungdomsledarutbildning med bidrag av statsmedel sker f. n. i en rad skilda former, huvudsakligen dock genom kortare kurser, främst s. k. ungdomsledarkurser enligt kungörelsen 1954: 575. Enligt nämnda kungörelse utgår bidrag till vissa riksorganisationer för regionala kurser, omfattande 2—5 dagar, och för centrala kurser, omfattande 6—12 dagar. För ändamålet är för innevarande budgetår anvisat ett bidragsanslag av 1,7 miljon kronor, varav likväl skolöverstyrelsen disponerar vissa medel

bl. a. för en av överstyrelsen försöksvis anordnad längre ungdomsledarkurs. Bland andra möjligheter till ungdomsledarutbildning kan nämnas de kurser för ungdoms- och föreningsledare, som anordnas av riksidrottsförbundet, med bidrag från fonden för idrottens främjande. Vidare bör uppmärksammas att vissa folkhögskolor i särskilt hög grad inriktar sina ordinarie kurser på ungdomsledarutbildning.

Enligt direktiven för 1962 års ungdomsutredning har utredningen att beträffande ungdomsledarutbildningen pröva bl. a. om de nuvarande stödförmer och de organisatoriska formerna för utbildningen är ändamålsenliga och tillgodoser föreliggande behov. Utredningen bör därvid ta upp frågan, om ledarutbildningen böra vara längre än de nu vanligen förekommande kurserna och mera grundlig eller specialinriktad, samt även pröva möjligheterna att utnyttja folkhögskolornas resurser för ledarutbildning.

Innan jag går in på de framställda frågorna skall jag nämna ytterligare en form av ungdomsledarutbildning, som berörts i interpellationen. Stockholms stad har i höst i anknäpning till en av sina centrala yrkesskolor på vårdområdet startat en ettårig yrkeskurs för ungdomsledarutbildning. Syftet är att med inriktning på en slutkompetens med klart meritvärde ge en kvalificerad utbildning åt ungdomsledare, ungdomsgårdsföreståndare, föreståndare vid hemgårdar och föreningsgårdar, fritidsledare inom kommunala och andra ungdomsinstitutioner etc. Kurstiden är 40 veckor och elevantalet uppgår till omkring 25. Utbildningen är öppen för studerande från hela landet. Timplanen omfattar, förutom vissa allmänna skolämnen av betydelse för utbildningsmålet, jämväl ämnen såsom sociallagstiftning, hälso- och livsföringsfrågor, kulturell orientering, ungdomsarbets pedagogik och metodik samt praktiskt ungdomsarbete. Överstyrelsen för yr-

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning

kesutbildning har hos Kungl. Maj:t föreslagit, att statsbidrag såsom för central yrkesskola skall få utgå för ifrågasvarande utbildning samt meddelat att överstyrelsen, om sådant medgivande lämnas, ämnar fastställa läroplan för utbildningen för en försökstid av två år. Överstyrelsens framställning är f. n. föremål för remissbehandling.

Vad så gäller herr Boos frågor vill jag framhålla följande.

Det är givet att det är mest ändamålsenligt om frågor rörande ungdomsledarutbildning och stöd till sådan behandlas av ett och samma centrala ämbetsverk. Hittills har ungdomsledarutbildningen huvudsakligen växt fram inom de fria folkbildnings- och studieorganisationernas ram och därmed kommit att sortera under skolöverstyrelsen. Med hänsyn till nödvändigheten av att samhället, inte minst kommunerna, tar ännu större krafttag för att främja ungdomsverksamheten, bl. a. genom att i högre grad än hittills på ett effektivt sätt institutionalisera sina insatser på området, är det emellertid helt följdriktigt att man måste se ungdomsledarutbildningen också från ren yrkesutbildningssynpunkt. Det innebär, såvitt gäller de olika verkställande intressenterna på området, intet annat än att de fria organisationerna och kommunerna i än större utsträckning måste samarbeta för att nå goda resultat. Vad beträffar spørgsmålet om ämbetsverkstillhörigheten vill jag blott konstatera att den nu åsyftade utvecklingen utgör ett av de många skäl som talar för ett sammanförande av de två centrala skolämbetsverkens funktioner under ett nytt skolämbetsverk, och härom har ju årets riksdag redan beslutat i princip. Att stöd till kortare ungdomsledarkurser i organisationsregi och till längre yrkeskurser för kvalificerad ungdomsledarutbildning utgår från skilda riksstatsanslag är väl i och för sig av föga betydelse i sammanhanget. Det väsentliga är ju att från samhällets sida allt göres, som rimligen kan

göras i vettiga former för att utbilda kunniga ungdomsledare och därmed möjliggöra en intensifierad och kvalitativt förbättrad ungdomsverksamhet.

Beträffande interpellantens övriga frågor har jag redan omnämnt handläggningen av det ärende, som föranlett interpellationen. Jag vill här tillägga, att det med hänsyn till förändringarna i samhällsstrukturen och avnämarsidans på grund därav snabbt föränderliga krav på yrkesutbildad arbetskraft möter stora svårigheter att definiera begreppet yrkesutbildning och att sålunda avgränsa de typer av utbildning, för vilka statsbidrag skall kunna utgå enligt de för yrkesutbildningsområdet gällande grunderna. Detta spørgsmål har jag närmare behandlat i direktiven för den nyligen tillkallade yrkesutbildningsberedningen. Beträffande det av interpellanten åberopade ärendet ligger det formellt till så, att yrkesutbildning inom vårdområdet numera är statsbidragsberättigad såsom utbildning inom husligt arbete och att Kungl. Maj:t dessutom enligt fullmakt av 1963 års riksdag äger medge bidrag till egentlig yrkesutbildning enligt gällande grunder även då denna formellt sett inte låter sig inpassa under någon av rubrikerna industri och hantverk, handel och husligt arbete.

Vad beträffar de krav, som gäller för att statsbidrag skall kunna utgå för en utbildning enligt de för yrkesskola tillämpliga bidragsgrunderna, får jag hänvisa till skolstadgan och statsbidragskungörelsen 1957: 480. De däri angivna allmänna villkoren gäller såväl för kommuner och landstingskommuner som för enskilda huvudmän.

I anledning av interpellantens sista fråga vill jag slutligen nämna att 1962 års ungdomsutredning torde komma att avge slutliga förslag under år 1965.

Vidare anförde:

Herr BOO (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrå-

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning

det och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för svaret på interpellationen.

Frågan om ökat stöd till ungdomsledarutbildningen är inte ny. På senare år har framställning om förbättringar gjorts av ungdomsorganisationerna, av skolöverstyrelsen och motionsvis här i riksdagen. Departementschefen och riksdagsmajoriteten har dock avvisat dessa framställningar under hänvisning till dels pågående utredningsarbete, dels brist på medel. Det kan då förefalla egendomligt att varken utredningsarbete eller brist på medel utgör hinder när det gäller att ta yrkesutbildningsmedel i anspråk för ungdomsledarutbildning. Därmed faller både departementschefens och riksdagsmajoritetens tidigare argumentering. Då huvudsaken för mig är att det blir bättre betingelser för ungdomsledarutbildningen har jag svårt att känna någon större sorg över detta åsidosättande. Ger man sig nu in på att stödja ungdomsledarutbildning med yrkesutbildningsmedel bör man dock iaktta en viss ordning vid handläggningen av frågorna och ha konsekvenserna klara för sig.

Jag vill erinra om att en rad av ungdomens riksorganisationer med stor uppoffring organiserar en kvalificerad ungdomsledarutbildning. Jag vill också betona att det ur allmän demokratisk synpunkt och ur det frivilliga ungdomsarbetets synpunkt är angeläget både att ungdomsledarutbildningen får en pedagogiskt riktig inriktning och att ungdomsorganisationerna får medverka vid dess utformning. Mellan dessa båda angelägna krav föreligger ingen motsägelse.

Statsrådet framhöll i sitt svar att ungdomsledarutbildningen också måste ses ur yrkesutbildningssynpunkt och att detta bl. a. innebär att de fria organisationerna och kommunerna i än större utsträckning måste samarbeta för att nå goda resultat. I så fall måste enligt min mening en annan ordning komma

till stånd än den som tillämpats. Man kan inte fortsättningsvis gå nya vägar utan att höra ungdomens egna organisationer — riksorganisationer såväl som distriktsorganisationer — utan att höra en sittande utredning som behandlar ungdomsledarutbildningen, utan att höra t. ex. statens ungdomsråd, utan att höra skolöverstyrelsen och dess ungdomsavdelning inom folkbildningsroteln. Här rör det sig ju om — som jag sade tidigare — ett ställningstagande av stor principiell betydelse.

Departementschefen framhåller att framställningen i ärendet från överstyrelsen för yrkesutbildning är föremål för remissbehandling. Det är givetvis bra att en sådan remissbehandling äger rum, men remissförfarandet borde ha kommit till stånd på ett långt tidigare stadium av ärendets handläggning. Att remissbehandling inte skett tidigare kan visserligen inte läggas departementschefen till last, men jag vill ställa frågan, om ungdomens riksorganisationer och de förut nämnda organen får möjlighet att reellt påverka utbildningen genom denna remissbehandling.

Ett avsnitt i statsrådets svar måste särskilt uppmärksammas. Avsnittet är något dunkelt, men man kan dra den slutsatsen att statsrådet jämför ungdomsledarutbildningen med utbildningen inom vårdområdena. Jag kan för min del inte acceptera ett sådant synsätt. Man bör skilja mellan å ena sidan ungdomsledarutbildning och å andra sidan utbildning för socialt vårdande uppgifter bland yngre — mellan t. ex. ungdomsledare inom de frivilliga ungdomsorganisationerna och vid en kommunal fritidsnämnd å ena sidan och socialarbetare med uppgifter bland de yngre å andra sidan. Har man inte den gränsen i minnet tror jag det blir svårt att få till stånd en ungdomsledarutbildning som är avpassad efter arbetet i de frivilliga ungdomssammanslutningarna.

Självfallet bör det hälsas med tillfredsställelse, om ökade medel kan stäl-

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning

las till ungdomsledarutbildningens förfogande. Och visst finns det ungdomsledarutbildning i den mening som jag här har angivit och som är jämförbar med yrkesutbildning för andra värv. Jag tror emellertid att tre punkter särskilt måste uppmärksammas.

För det första tror inte statsrådet att splittringen inom bidragsgivningen, först på två olika ämbetsverk och sedermera på helt olika avdelningar inom det nya stora skolverket, menligt kommer att påverka resultatet. Jag anser emellertid att detta exempel visar, att det är svårt att få till stånd ett rimligt förfarande vid beredningen av frågorna, då det förekommer en splittring såsom nu blir fallet. Enligt min mening bör det finnas möjlighet att lägga huvudansvaret för tillsyn och godkännande hos skolöverstyrelsens folkbildningsrotel, under vilken både den ungdomsledarutbildning som bedrivs vid folkhögskolorna och den som sker med statsstöd inom ungdomsorganisationerna redan sorterar. Den omständigheten att man tar medel för yrkesutbildning i anspråk borde väl inte utgöra något hinder härför.

För det andra vill jag framhålla att det av svaret framgår, att ärendet ännu inte är avgjort hos Kungl. Maj:t. I en bilaga till prospektet har det nu aktuella ungdomsledarinstitutets huvudman meddelat följande: »Under prospektets tryckning har besked ingått att kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning godkänt ledarinstitutet som en yrkesskola. Därmed har eleverna möjlighet att söka statliga stipendier.» Jag förmodar att det förhåller sig på samma sätt som beträffande t. ex. folkhögskolor: att ett godkännande av tillsynsmyndigheten inte i sig självt berättigar eleverna till att erhålla statliga stipendier, utan att sådana stipendier kan komma i fråga först när statsbidrag utgår. Om det förhåller sig på detta sätt, skulle det inte finnas täckning för underhandsutfästelserna som gjorts i

detta prospekt. Jag vore tacksam om statsrådet ville klargöra hur det förhåller sig på denna punkt.

För det tredje bedriver vissa ungdomsorganisationer nu en utbildningsverksamhet, som är långvarig och avsedd för distriktsinstruktörer och därmed jämförliga ungdomsledare. Behovet av sådan utbildning är stort. Om medel ställs till förfogande, kan den få betydande omfattning. Det har också i åtskilliga sammanhang framhållits, att det föreligger ett ackumulerat behov av ökade anslag för att fullfölja en sådan utbildning. Har dessa organisationer samma möjligheter som t. ex. en kommun kommer i åtnjutande av när det gäller statsbidrag för detta ändamål? Om så är fallet, är statsrådet för sin del villig medverka till en konferens med ungdomsorganisationerna, i vilken dessa både kan erhålla en ordentlig information om dessa möjligheter och beredas tillfälle att framföra sina egna synpunkter i ämnet?

Slutligen framhöll statsrådet att 1962 års ungdomsutredning inte kommer att framlägga sitt förslag i fråga om ungdomsledarutbildningen förrän år 1965. Det skulle alltså dröja kanske fram till 1966, innan riksdagen kan ta ställning till dess förslag. Enligt min mening är det uppenbart att man inte år efter år här i riksdagen kan skjuta frågan om ett förbättrat stöd till ungdomsledarutbildningen ifrån sig under hänvisning till pågående utredning. Utredningsarbetet har pågått sedan 1960 och skall nu fortsätta till 1965. Det är nödvändigt att något händer innan utredningen blir färdig.

Jag skulle tro att skolöverstyrelsen även i år har angett möjligheter till förbättringar. Det är också viktigt att förslag i positiv riktning — för att ge ungdomsorganisationerna ett effektivt och nödvändigt stöd — kommer till beslut, för att dessa organisationer skall kunna fullfölja de stora uppgifter de har i ett demokratiskt samhälle.

Svar på interpellation ang. det statliga stödet till ungdomsledarutbildning

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag skall svara på några av de konkreta frågor herr Boo ställde.

När det gäller studielån är det tillräckligt med ett godkännande av själva utbildningsplanen. För att stipendier skall utgå krävs däremot också att statsbidragsbeslut föreligger.

Jag vill vidare erinra herr Boo om att det förslag som ungdomsutredningen avser att framlägga år 1965 är det slutliga betänkandet, med de principiella motiveringarna. Ungdomsutredningen är väl medveten om hur starkt trycket är på detta område, och utredningen har ju för några veckor sedan lagt fram ett provisoriskt förslag, som nu är under remissbehandling — och det är en kort remissbehandling för att det över huvud taget skall finnas tekniska förutsättningar att om möjligt lägga fram ett förslag till nästa års riksdag.

Den indignation herr Boo tillkämpade sig i denna fråga förstår jag inte. Läget är ju det, att ungdomsorganisationerna enligt nuvarande bestämmelser inte kan med statsbidrag anordna kurser som är längre än tolv dagar. Detta är utgångspunkten för hela aktionen från Stockholms stad. De kommunala myndigheterna i Stockholm, inte minst barnavårdsnämnden, har ju velat få till stånd en utbildning för *speciella ändamål*. Jag har exemplifierat de befattningar som denna kurs kan leda fram till med ungdomsgårdsföreståndare, föreståndare vid hemgårdar och föreningsgårdar samt fritidsledare inom kommunala och andra ungdomsinstitutioner. Den kurs som Stockholms stad nu arrangerat omfattar inte mindre än fyrtio veckor. Som alternativ till denna kurs, vilken har föreslagits få statsbidrag som yrkesskola, ställer herr Boo alltså korta ungdomsledarkurser på maximalt tolv dagar. Dessa kan väl, herr Boo, inte utgöra något alternativ till den verkligt seriöst upplagda kommunala kursen?

Sedan är det en helt annan fråga, herr talman, att jag inte alls står främmande för att det i fortsättningen ges andra möjligheter för ungdomsorganisationerna att medverka i en utbildning på detta område. Det är emellertid bland annat detta som den nu arbetande ungdomsutredningen skall försöka klargöra. Om t. ex. Stockholms stads stadsfullmäktige hade gått på den negativa linjen när det gäller den kommunala kursen, hade alltså alternativet blivit tolvdagarskurs i stället för den fyrtioveckorskurs som nu kommit till stånd. Men denna har nog, herr Boo, varit oberoende av om statsbidrag utgått eller ej.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Jag ställer mig ingalunda negativ till det föreliggande förslaget från Stockholms stad, som också fått vissa löften om eller åtminstone kan hoppas på statsbidrag. Vad jag tagit upp till diskussion är de principer enligt vilka man hittills arbetat vid handläggningen av detta ärende. Från ungdomsorganisationshåll har ju under många år framställts mycket bestämda krav på ökat stöd för att kunna bedriva en någorlunda tillfredsställande ungdomsledarutbildning. Dessa krav har avvisats av riksdagen, med hänvisning till att utredningar pågått och till budgetekonomiska skäl. Därför är det märkligt att man utan vidare över kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning kan utanordna bidrag för en ungdomsledarutbildning, även om den är av en annan typ än den som normalt bedrivs av ungdomsorganisationerna själva.

Det är just detta problem jag har velat ta upp, och jag är tacksam för den belysning det fått. Jag är emellertid inte helt tillfreds med det svar som lämnats beträffande de principer man arbetat efter. Jag tror — och det är jag trots allt angelägen understryka — att om de frivilliga organisationerna får samma möjligheter som kommunerna, är det också troligt att de har förmå-

Interpellation ang. vissa åtgärder i brottsförebyggande syfte

ga att genomföra en längre ungdomsledarutbildning än vad de för närvarande kan. Dessa möjligheter har hittills inte funnits, och därför är det också viktigt, då pengar slussas in på nya vägar, att man har principerna klara för sig och att ungdomsorganisationerna på så sätt får ett helhjärtat stöd.

Jag beklagar att de kontakter som hade varit önskvärda på detta område inte tagits under ärendets behandling. Jag har därmed ingalunda velat kritisera statsrådet, utan det är åt annat håll kritiken riktas. Det är även angeläget att de framställningar om höjda bidrag till ungdomsledarutbildningen, som kan komma under nästa års handläggning av frågan, får en generösare behandling än hittills.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 200, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648).

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 159—164, bevillningsutskottets betänkanden nr 51 och 57, bankoutskottets utlåtande nr 26, första lagutskottets utlåtanden nr 38—41, andra lagutskottets utlåtanden nr 64 och 66—70, tredje lagutskottets utlåtanden nr 35 och 37, jordbruksutskottets utlåtanden nr 19 och 20 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 36.

§ 7**Interpellation ang. vissa åtgärder i brottsförebyggande syfte**

Ordet lämnades på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! Ett allt allvarligare problem i vårt samhälle är hur man skall kunna skydda medborgarna mot övergrepp av olika slag från asociala element. En ökning av brottsligheten har skett beträffande våldsbrott, ofta av mycket brutal art. Ibland är det fråga om sjuka människor, men detta är inte regel. Rån, svårare misshandel och kollektiv våldtäkt begås ofta av personer, som i vanlig mening måste betecknas som normala.

Problemet skulle säkerligen vara enklare om man kunde peka på en enda orsak till den olyckliga utvecklingen och koncentrera alla krafter på att angripa denna. Så är emellertid inte fallet. Tvärtom är det fråga om en rad olika orsaker med sammanfallande verkningar, och det är omöjligt att avgöra deras relativa betydelse.

Frånvaron av fasta normer är säkert en orsak. De unga känner sig osäkra, och deras osäkerhetskänsla tar sig ofta uttryck i missriktade försök till självhävdelse. De kristna normernas minskade inflytande har utan tveivel bidragit till denna osäkerhet. Men också i övrigt befinner vi oss av allt att döma i en ovanligt besvärlig utvecklingsperiod, där sinsemellan olika normsystem ställs mot varandra med lika stora anspråk på att bli allmänt godtagna. Detta skapar förvirring, och människorna blir alltmer rådvilla.

Ett betecknande drag är att det numera i växande grad är psykologiska, icke sociala faktorer som i de enskilda fallen kan påvisas som bakgrund för lagbrytarens handlingar. Spritmissbruk och missbruk av andra stimulantia spelar en betydande roll. Tillgången på narkotika har icke blott i storstäderna utan också på många andra håll ökat i takt med välståndet.

En rad av dessa problem försvåras genom urbaniseringen, som även i och för sig bidrar till ökad brottslighet.

Interpellation ang. vissa åtgärder i brottsförebyggande syfte

Frestelsen att begå brott är större i tätorterna, där det är betydligt lättare att undgå upptäckt än på landsbygden. Och inte minst är hemmens möjligheter att kontrollera ungdomen betydligt mindre för dem som bor i tätortsbebyggelse. Rädslan för att bli upptäckt, avslöjad och omhändertagen, som kan antagas verka starkt hämmande på brottsliga impulser, har väsentligt mindre betydelse för den som kan känna sig skyddad av tätortsbebyggelsens anonymitet. Både att förekomma och att beivra brott är väsentligt svårare där än på landsbygden.

Den uppgift vi står inför är att försöka skapa trygghet mot brott utan att fördenskull överge den humanitära inställningen till brottslingen. Vår fiende är den brottsliga handlingen, icke den person som begått den. Men detta befriar icke samhället från dess givna skyldighet att med allvar och fasthet vidtaga de åtgärder, som är nödvändiga för att åt den laglydiga medborgaren skall ges det skydd och den trygghet till liv och egendom, som han har rätt att fordra.

I stor utsträckning rör det sig om att lösa bevakningsproblemen: att i tätorterna genom samhällets försorg skapa en kontroll som åtminstone i någon mån är jämförlig med den som glesbygdens invånare själva utövar. Det är alltså en fråga om polisens styrka. Åtskilligt tyder på att polisens personella och materiella resurser är otillräckliga för dess uppgifter. Personalen räcker inte till för de besvärliga bevakningsuppgifterna i tätorterna och på landsvägarna.

Åtskilliga arbetsuppgifter, som i dag åvilar polisen, borde kunna överflyttas på annan personal. Systemet med »lapplisor», som nu skall få ökad tillämpning, innebär otvivelaktigt ett steg i rätt riktning. Men sannolikt skulle också en hel del av de arbetsuppgifter, som nu utföres av polismän på vaktkontoren, kunna överlätas på annan per-

sonal, så att flera polismän därigenom kunde friställas för de egentliga ordnings- och kriminalpolisuppgifterna. Man borde också överväga att bryta ut vissa av de nuvarande polisiära uppgifterna och lägga dem på personal, som utbildats endast för dessa specialområden, t. ex. för trafikledning och utlänningskontroll.

Större uppmärksamhet måste också ägnas åt polispersonalens rekrytering och utbildning. Bättre rekrytering och bättre utbildning torde emellertid inte kunna genomföras om inte avlönings- och befodringsförhållandena förbättras.

Jag är medveten om att berörda frågor beträffande polisen kommer att tas upp av polisberedningen. Jag anser emellertid att de är så viktiga att vissa åtgärder bör vidtagas innan utredningen kommer med sina förslag.

En viktig åtgärd i brottsförebyggande syfte är även att reaktionen mot en avslöjad brottslig handling blir tillräckligt snabb. Detta är särskilt viktigt när det är fråga om unga lagöverträdare, som eljest riskerar att förlora känslan för sambandet mellan brottet och påföljden.

Av intresse i detta sammanhang är det i Norge av Straffelovsrådet framförda förslaget om omedelbar arrest för brottslingar i 15—17-årsåldern i 60 dagar utan föregående personundersökning. Detta förslag innebär att man i Norge, som allmänt betraktas som ett föregångsland i humanitär rättskipning, beträder nya vägar för att försöka komma till rätta med ungdomsbrottsligheten.

Som tidigare påpekats är sprit- och narkotikamissbruket starkt kriminalitetsskapande. Även om detta missbruk till väsentlig del är ett medicinskt problem, så torde det dock i viss utsträckning kunna stävjas genom lagstiftning. Detta gäller särskilt farligare narkotikatyper, t. ex. morfin och kokain. Missbruket av dem skulle sannolikt kunna

Interpellation ang. kommunikationerna mellan sjukvårdsstyrelser och polis- och ambulanspersonal — Interpellation ang. beskattningen av arvoden till frivilliga övervakare

bekämpas med större framgång, om redan »narkotikalangarnas» innehav kriminaliserades genom en lämpligt utformad brottsbeskrivning och inte som nu först genom överlåtelsen.

Åberopande det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få ställa följande frågor:

1) Ämnar herr statsrådet — utan att avvakta polisberedningens förslag — föreslå några åtgärder för att förbättra rekryteringen och utbildningen av poliser?

2) Vill herr statsrådet medverka till att i vårt land införes arreststraff för ungdomar av den typ som föreslagits i Norge?

3) Vill herr statsrådet medverka till en sådan lagändring att innehavet och inte endast överlåtelsen av narkotika kriminaliseras genom en på narkotikalangningen inriktad brottsbeskrivning?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. kommunikationerna mellan sjukvårdsstyrelser och polis- och ambulanspersonal

Ordet lämnades på begäran till

Fröken WETTERSTRÖM (h), som yttrade:

Herr talman! För ett par dagar sedan inträffade en allvarlig bilolycka i närheten av Skövde som krävde fyra människoliv. Av uppgifter i pressen och uttalanden av ansvariga myndigheter förefaller det som om allvarliga brister i kommunikationerna skulle föreligga mellan å ena sidan sjukvårdsstyrelsen och å andra sidan polis- och ambulanspersonal. Polis- och ambulanspersonal hade sålunda icke kännedom om att operationsavdelningarna vid lasaretten i Skövde och Falköping var stängda under söndagen till följd av personalbrist.

Det kan inte anses rimligt att i ett samhälle, där omvårdnaden om den enskilde medborgaren skattas högt, vederbörandes liv äventyras i en kritisk situation till följd av bristande samordning mellan de ansvariga myndigheterna. I de fall, där operationsavdelningar på grund av personalbrist måste hållas stängda under vissa dagar, synes det vara ofrånkomligt att tillfredsställande upplysningar därom lämnas till dem det vederbör, så att icke en svårt skadad person riskerar att fraktas från det ena sjukhuset till det andra, innan erforderlig vård erhålles.

Åberopande vad ovan anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att med anledning av vad som skett i det aktuella »falköpingsfallet» vidtaga erforderliga åtgärder för att liknande händelser skall kunna undvikas, och vilka åtgärder ämnar herr statsrådet i så fall vidtaga?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. beskattningen av arvoden till frivilliga övervakare

Ordet lämnades på begäran till

Herr RIMMERFORS (fp), som yttrade:

Herr talman! Senast i ett TV-program torsdagen den 14 november påtalades behovet av ökade insatser på övervakningens område. På en rad vårdområden är bristen på övervakare ett svårt handikapp, när det gäller individuell människovård. Enbart i Stockholm finns f. n. ca 6 000 övervakningsfall. Bristen på frivilliga övervakare, som dock borde kunna göra en värdefull insats vid sidan av socialvårdens, kriminalvårdens och nykterhetsvårdens yr-

Interpellation ang. beskattningen av arvoden till frivilliga övervakare

kesanställda, gör att dessa tjänstemän tvingas att ta på sig ett alltför stort antal övervakningar utöver sin redan mycket betungande yrkesinsats.

En av anledningarna till svårigheten att få goda frivilliga övervakare är den i riksdagen vid flera tillfällen tidigare påtalade ersättningsfrågan. Det är måhända inte i och för sig själva betalningen det gäller. De flesta som anmäler sig till en dylik tjänst gör det av andra motiv än att tjäna pengar. Alltjämt skulle det dock vara av betydelse om ersättningen till övervakarna kunde bringas i något närmare överensstämmelse med de utgifter som är förknippade med ett övervakningsuppdrag.

En svårare stötesten är dock beskattningen. Alltjämt är övervakningsarvodet beskattningsbart. För vissa av övervakningsuppdragen sker utbetalningen endast vart tredje år. Lägges då denna samlade ersättning ovanpå vederbörandes egen skattepliktiga inkomst, försvinner i regel det mesta av ersättningen för övervakningsuppdraget. Även om detta måste kännas otacksamt, är det ändå inte det mest anmärkningsvärda. Svårare är det att förklara, hur samhället kan beskatta en blygsamt tilltagen ersättning, det gäller högst 25 kr. per månad, som väsentligen är avsedd att täcka direkta utgifter för omsorgen om den övervakade. Det gäller resor, telefonsamtal, viss förplägnad och ibland alldeles ofrånkomliga gåvor till klienten eller hans familj. Avsikten från statsmakternas sida har sannolikt varit, att detta belopp skulle få avdragas för intäkternas förvärvande. Där kommer emellertid taxeringsmyndigheterna in i bilden. Här är praxis uppenbarligen långt ifrån enhetlig. Somliga taxeringsnämnder tycks godkänna hela avdraget, vilket ju är rättvist, eftersom det ofta inte ens räcker till omkostnaderna. Andra manipulerar med hälften eller viss del av ersättningen som skattefri. I vissa fall är beskattningen så orättvis, att hyggliga och hjälpsamma och socialt

ansvarskännande människor, som av myndigheterna låtit sig övertalas att ta ett övervakningsuppdrag, i praktiken får betala för att vara övervakare. I otaliga fall har sådana i och för sig högt kvalificerade övervakare bett att få sluta med sin slitsamma samhällstjänst, sedan de fått taxeringsnämndens meddelande. Någon lär till och med av en tjänsteman, som han klagade för, ha fått den tröstefulla repliken: »Har man råd att åta sig ett filantropiskt uppdrag, så har man också råd att skatta för det!»

Till detta kommer att vissa statliga organ lämnar uppgift till taxeringsmyndigheterna om den uppburna ersättningens storlek utan att samtidigt ge övervakarna en motsvarande uppgift till ledning vid deras deklaration. När det gäller strängt upptagna människor, som inte göra alltför noggranna anteckningar om smärre inkomstposter, kan det alltså t. o. m. hända att man riskerar anmärkning för ofullständig deklaration. Där borde redovisningen underlättas genom ett meddelande. På sina håll lär detta på sistone ha genomförts.

Vid 1961 års riksdag behandlades en motion om skattebefrielse för ersättning till övervakare inom olika vårdområden. Motionsyrkandet avslogs, men bevillningsutskottet förordade i sitt betänkande nr 43, som också godtogs av kamrarna, generösare grunder för bedömningen av avdragsrätt för kostnader.

Statens skyddskonsulent i Stockholms norra distrikt har i skrivelse till taxeringsnämnd hemställt att »taxeringsnämnden på här angivna skäl måtte som regel anse att *ifrågavarande ersättningar i sin helhet motsvaras av avdragsgilla kostnader*». Detta skedde den 10 maj 1961.

Uppenbarligen har detta ännu inte slagit igenom. Bland annat strandar det på övervakarnas svårigheter att i detalj redovisa sina utgifter för uppdragets fullgörande. I vissa fall är dessa omständigheter för övrigt av så grannliga na-

Interpellation ang. beskattningen av arvoden till frivilliga övervakare

tur att man helt enkelt inte skriver ned det.

Finansministern besvarade den 6 februari 1962 en interpellation i detta ärende av herr Wiklund i Stockholm. Där anknöt statsrådet Sträng till bevillningsutskottets uttalande och konstaterade att han fann det naturligt och riktigt. Finansministern fortsatte: »Frågan huruvida särskilda åtgärder behövs för att åstadkomma en rättvis och likformig taxering får bedömas i vanlig ordning. Detta innebär att det är riksskattenämndens sak att, om nämnden finner det påkallat, utfärda erforderliga anvisningar till ledning för taxeringsmyndigheterna. Jag vill tillägga att, enligt vad jag inhämtat, riksskattenämnden redan i juli förra året genom cirkulärskrivelse fäste samtliga taxeringsintendents uppmärksamhet på bevillningsutskottets uttalande i frågan.»

Riksskattenämnden har veterligen ännu inte själv gjort något uttalande i ärendet. Den har visserligen fäst taxeringsmyndigheternas uppmärksamhet på riksdagens uttalande. Detta tycks inte ha påverkat en del taxeringsnämnders bedömning. Man frågar sig om något ytterligare kan göras för att undanröja ett beskattningsförfarande, som hotar att torpedera en social välfärdsanordning av allmänt erkänd betydelse. Är det inte möjligt att genom regerings- och riksdagsbeslut befria samtliga övervakningsarvoden från skatt, borde det finnas någon framkomlig väg att schablonbeskatta inkomsterna och att få enhetliga bestämmelser landet över. Nu hänger allt på den enskilda taxeringsnämndens godtycke, och flertalet övervakare föredrar att avsäga sig uppdraget hellre än att hos prövningsnämnden eller kammarrätten överklaga beslutet.

I ett fall, som interpellanten haft möjlighet att ta del av, har vederbörande på fritid skött ett synnerligen kvalificerat övervakningsuppdrag, avseende sjutton underåriga barn. Hon har dess-

utom haft övervakningsuppdrag inom kriminalvården. Genom att arvodena uppsamlats under lång tid deklarerade vederbörande en under 1962 förvärvad inkomst av kr. 2 832:— för utförda övervakningsuppdrag. Taxeringsnämnden medger 300 kronors avdrag, alltså i runt tal 10 procent av arvodet. Med kännedom om de utgifter som denna övervakare haft för sitt storartade fritidsarbete måste 300 kronors avdrag för inkomsternas förvärvande anses som orimligt. Proportionellt sett blir dock orättvisan ännu större beträffande de övervakare som har bara ett eller två övervakningsuppdrag och som uppenbarligen använder sin lilla månadsersättning och mera till för att hjälpa sin klient.

Den principiella frågan är om detta övervakningsarvode är att betrakta som ersättning för utförd arbetsprestation eller om det främst är avsett att täcka de kostnader som är förenade med övervakningsuppdraget.

I en skrivelse från socialinspektör Bror Jonsson i Stockholms stads barnavårdsnämnd, utfärdad den 23 juli i år i form av intyg i samband med ett överklagningsärende, heter det beträffande denna principfråga: »Det skulle vara nästan omöjligt för en övervakare att kunna redogöra för alla de små utgifter som förekommer i samband med övervakningsuppdraget. Barnavårdsnämnden har därför bedömt det lämpligt att för bestridande av dessa kostnader lämna övervakaren ett fastställt belopp per månad. Innevarande år har detta belopp höjts till 25 kronor. *Detta övervakningsarvode är sålunda icke att betrakta som ersättning för utförd arbetsprestation utan avses täcka de omkostnader som är förenade med övervakningsuppdraget.*» Om sistnämnda tolkning är riktig borde väl arvodet lämpligen i beskattningshänseende kunna jämföras med statliga traktamentsersättningar. Under alla omständigheter är det önskvärt att frågan blir föremål för nya övervägan-

Interpellation ang. operationsberedskapen vid lasaretten, m. m.

den, ledande till enhetliga anvisningar för taxeringsnämnderna.

Med hänvisning till vad ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande fråga:

Är statsrådet villig att medverka till sådana bestämmelser i fråga om beskattningen av övervakningsarvodena att rekryteringen av frivilliga övervakare därigenom underlättas?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. operationsberedskapen vid lasaretten, m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Herr ODHE (s), som yttrade:

Herr talman! Den svenska sjukvården, som i många avsnitt ligger på en vid internationell jämförelse mycket hög nivå, lider i vissa avseenden av organisatoriska svagheter som måste betraktas såsom oacceptabla. Orsakerna kan ofta spåras tillbaka till den personalbrist, främst beträffande sjuksköterskor, som trots ansträngningarna till dess hävande alltjämt råder. Det förefaller dock i vissa sammanhang som om skadeverkningarna av detta missförhållande skulle kunna avvärjas genom ett bättre organisatoriskt tillvaratagande av den kvalificerade arbetskraft som står till buds vid sjukhusen och ett systematiskt samarbete mellan sjukvårdsinrättningarna samt mellan dessa och ambulanstjänsten i länen.

En alarmerande varning beträffande de på många håll svåra bristerna i dessa avseenden gav den svåra vägtrafikolyckan i Skultorp i Skaraborgs län söndagen den 17 november, då fyra ungdomar omkom. Det visade sig då att de ambulanser, som tog hand om de skadade, måste köra från det ena lasarettet till det andra för att bringa olycks-offren under sakkunnig vård, enär dels

operationsavdelningen på närmast liggande lasarett var stängd över veckohelgen på grund av brist på operations-sköterskor och dels ambulanstjänsten i länet inte fått meddelande om detta.

I samband med sina rapporter om olyckan har skilda publicitetsorgan givit en bild av situationen i de här nämnda avseendena i olika delar av landet. Det är en bild som kraftigt understryker allvaret i de förhållanden, som Skultorpsolyckan var ett exempel på och som visar att det bristande samarbetet sjukvårdsinrättningarna emellan och mellan dessa och ambulanstjänsten inte är en till ett enda län isolerad företeelse. Publicitetsorganens rapporter visar på att många lasarett håller sina operationsavdelningar stängda under veckohelgerna lika väl som »efter kontorstid» på vardagar. Beslut om sådana inskränkningar i öppethållandet har, enligt vad som kunnat utläsas av rapporterna, skett på lokalt initiativ från respektive sjukhusledning, utan att någon samordning mellan de olika sjukvårdsinrättningarna med operationsavdelningar inom länen åstadkommits. Meddelande om stängningar av sådana avdelningar har ofta inte nått vare sig ambulanstjänsten eller allmänheten, och någon gemensam form för sådana meddelanden tycks inte finnas. I vissa fall har annonser om stängningar införts i dagspressen, medan ambulanstjänsten inte fått någon kännedom om saken, i andra fall har direkt meddelande lämnats ambulanstjänsten, medan allmänheten hållits i okunnighet om restriktionerna, enligt uppgift »för att inte oroas».

Över huvud taget får det anses vara ett oefterrättligt förhållande att lasaretten icke har ständig jourtjänst på sina operationsavdelningar i en tid då motorismen ökar så utomordentligt starkt på våra vägar och trafikolycksfrekvensen i stort följer samma stegningskurva. Det synes mig därför vara en av de angelägnaste uppgifterna på

Interpellation ang. mantalsskrivningen av på ålderdomshem intagna personer

sjukvårdsområdet att åstadkomma sådana förhållanden att åtminstone de större lasarettens operationsavdelningar kan hållas ständigt insatsberedda. I den mån detta för närvarande inte till alla delar visar sig genomförbart, måste ett minimikrav vara att en tillfredsställande samordning mellan samtliga operationsavdelningar i länen samt mellan dessa och ambulanstjänsten åstadkommes, så att inte opåräknat och onödigt långa ambulanstransporter vid olyckor och andra akuta kirurgfall ökar riskerna för den skadade eller sjuke.

Med stöd av vad ovan sagts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande fråga:

Vilka åtgärder anser statsrådet möjliga att vidtaga för att en bättre operationsberedskap skall kunna upprätthållas vid landets lasarett samt för att en bättre kontakt mellan lasarett och ambulanstjänsten skall kunna komma till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. mantalsskrivningen av på ålderdomshem intagna personer

Ordet lämnades på begäran till

Herr FREDRIKSSON (s), som yttrade:

Herr talman! Sedan den 1 juli 1960 gäller ändrade bestämmelser i folkbokföringsförordningen, varigenom personer, intagna på ålderdomshem, placeras i samma grupp som intagna på sjukvårdsinrättning, uppfostrings- och straffanstalt etc. Personer i denna grupp, som saknar fast bostad utanför hemmet, bokföres i vederbörande församling under rubriken »å församlingen skrivna». Vid mantalsskrivningen blir motsvarande rubricering »å kommunen skrivna».

Den nya bestämmelsen synes ha tolkats olika inom olika församlingar. På

vissa håll har den tolkats så, att person som intagits på ålderdomshem aldrig får skrivas på hemmet. Saknas fast bostad eller annan anknytning i hemorten skrives vederbörande på församlingen eller kommunen. På andra håll har bestämmelsen getts en vidare tolkning. Man tillåter sålunda allttjämt att personer, intagna på ålderdomshem, skrives å hemmet om de icke äger fast bostad utanför hemmet eller någon anhörig hos vilken de kan mantalsskrivas. Hänsyn synes ha tagits till under vilka omständigheter ålderdomshem kommit att tilhöra gruppen sjukvårdsinrättning och straffanstalt samt vederbörandes egna önskemål.

På de håll där man förfarit så, att vederbörande pensionärer skrivits på församlingen och kommunen, har det lett till vissa komplikationer när dessa gamla skolat utöva sin rösträtt. De hänföres i röstlängden till det sista valdistriktet, som ofta kan ligga långt ifrån hemmet och den plats där röstningen tidigare verkställts. Eftersom adress saknas i röstlängden har det visat sig vara förenat med stora svårigheter för respektive valförrättare att uppspåra dessa personer vid utsändandet av röstkortet. Enligt tidningen Dala-Demokraten har det faktiskt inträffat i Grangärde, där man tolkar bestämmelserna så att en person aldrig får skrivas på hemmet, att en åldring icke kunnat utöva sin rösträtt eftersom han åkte till den vallokal, där han tidigare röstat, men där icke fanns upptagen i röstlängden. Där kunde man icke heller upplysa honom om vart han skulle vända sig. Något röstkort, som upplyste honom var han skulle rösta, hade han icke erhållit, eftersom valnämndsordföranden i det distrikt där han skrivits icke kunnat spåra honom.

Enär det icke bör få råda någon tvekan om var röstningen skall ske och då förordningen har getts olika tolkning, måste det vara angeläget, att klara direktiv utfärdas beträffande sättet för

Interpellation ang. tillämpningen av den s. k. trångboddhetsregeln vid beviljande av familjebostadsbidrag

kyrkobokföring och mantalsskrivning för personer intagna på ålderdomshem.

Att de ändrade bestämmelser i folkbokföringsförordningen, som riksdagen antog 1960, har tillkommit av humanitära skäl ger tredje lagutskottets betänkande i frågan belägg för. Att, enligt den äldre lydelsen, skriva gamla människor på ålderdomshemmet mot deras vilja, när de hade fast bostad utanför hemmet eller anhörig, hos vilken de kunde skrivas, ansågs inhumant. Men det måste ju anses lika inhumant att skriva dem på församlingen och kommunen när konsekvenserna kan bli sådana som fallet i Grangårde visar. Det synes därför naturligt, att vid tolkningen av förordningen hänsyn toges till de humanitära synpunkterna och de folkbokförda egna önskemål.

Med stöd av det ovan anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

Anser herr statsrådet att folkbokföringsförordningen i berörda avseende och utfärdade tillämpningsföreskrifter är så utformade att det klart framgår hur vederbörande folkbokföringsförrättare skall förfara vid bokföring av personer intagna på ålderdomshem?

Är enligt herr statsrådets mening bestämmelserna sådana att de står i överensstämmelse med lagens anda? Om så inte är fallet, har statsrådet för avsikt att vidtaga erforderliga åtgärder för att få en ändring till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Interpellation ang. tillämpningen av den s. k. trångboddhetsregeln vid beviljande av familjebostadsbidrag

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (k), som yttrade:
Herr talman! Riksdagens beslut om

höjda inkomstgränser för erhållande av familjebostadsbidrag samt slopandet av bestämmelsen om visst byggnadsår medförde en icke obetydlig ökning av antalet bidragsberättigade. Redan vid beslutets fattande påpekades dock att, om också de förändrade bestämmelserna kunde medföra höjt bidrag för dem som redan hade sådant, blev bidragsbeloppen oförändrade för de allra lägsta inkomsttagarna.

En annan för främst tätortsområdena med stark bostadsbrist än betänkligare brist i gällande kungörelse med bl. a. den s. k. trångboddhetsregeln är, att bidraget under vissa omständigheter helt kan upphöra. Denna regel stipulerar att högst två personer per rumsenhet utgör villkor för bidrag. Den tidigare regeln om högst tre per rum kan fortfarande gälla om bidragstagare vid utgången av år 1962 bor kvar i samma lägenhet. Undantag från denna regel kan medges i ytterligare fall såväl för ny ansökan, om en ny större lägenhet kan anskaffas inom ett år, som för familj, som genom ökat barnantal blir trångbodd. I senare fallet kan bidrag utgå under det år familjen blivit trångbodd samt ytterligare högst två kalenderår. Har därefter ingen större lägenhet anskaffats upphör bidraget.

Tillkomsten av en ny familjemedlem kan visserligen ge en ung familj ytterligare ett barnbidrag. Men samtidigt kan familjebostadsbidrag — förhöjt sådant om 1 320:— kronor eller helt bidrag om 930:— kronor — gå förlorat för familjen. Då det gäller tätortsområden med stark bostadsbrist och bostadsförmedlingen inte har större lägenhet att anvisa, vilket ju med lätthet kan konstateras vara fallet, borde en uppmjukning av gällande trångboddhetsregel ofördröjligen ske.

Med hänvisning till det anförda hemställes att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Är statsrådet uppmärksam på här påtalade brist när det gäller tillämpningen av trångboddhetsregeln för erhållanden av familjebostadsbidrag och är statsrådet beredd att för orter med stark bostadsbrist ta initiativ till en ändring i påtalad riktning?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Anmälades följande till herr talman under sammanträdet avlämnade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 197, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den

28 september 1928 (nr 370), m. m., nämligen

nr 989, av herrar *Hansson* i Önnarp och *Boo*,

nr 990, av herr *Löfroth m. fl.*, samt

nr 991, av herrar *Turesson* och *Nilsson* i Bästekille.

Dessa motioner bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.40.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 20 november

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 989—991.

§ 2

Föredrogs var för sig nedan redovisade, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fröken *Wetterström*, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående vissa åtgärder i brottsförebyggande syfte,

fröken *Wetterström*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående kommunikationerna mellan sjukvårdsstyrelser och polis- och ambulanspersonal,

herr *Rimmerfors*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående beskattningen av arvoden till frivilliga övervakare,

herr *Odhe*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående operationsberedskapen vid lasaretten, m. m.,

herr *Fredriksson*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående mantalsskrivningen av på åldershem intagna personer, samt

fru *Ryding*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående tillämpningen av den s. k. trångboddhetsregeln vid beviljande av familjebostadsbidrag.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 3

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

atmosfären, i yttre rymden och under vatten.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Både i utrikesnämnden och sedermera i utrikesutskottet har jag för min del tillstyrkt Sveriges anslutning till det här ifrågavarande avtalet. Jag har gjort det trots att jag vet att vissa invändningar ur försvarspolitisk synpunkt skulle kunna göras mot svensk anslutning till avtalet. Om Sverige bestämmer sig för att producera egna kärnvapen, kan det innebära en olägenhet att inte ha möjlighet att företa prov annat än under jord. Men med hänsyn till Sveriges speciella ställning och den politiska utvecklingen över huvud taget finner jag — och här tror jag mig kunna tala på högerpartiets vägnar — att det är så viktigt med största möjliga anslutning till provstoppsavtalet att de politiska skälen i nuvarande situation väger tyngre än de militära skäl, som talar emot anslutning till avtalet.

Detta tillstyrkande utgår från den förutsättningen, att vad Sverige biträder är den föreliggande avtalstexten och icke någonting annat. Alla tolkningar som ger en underförstådd innebörd åt detta avtal måste jag i det sammanhanget avvisa. Vad det gäller är ett åtagande från svensk sida att begränsa provstoppsverksamheten till underjordiska prov för den händelse vi skulle besluta oss för att utveckla egna kärnvapen.

Jag har funnit det angeläget att framhålla detta, ty det finns en formulering i propositionen som är litet oklar på denna punkt; den påtalades för övrigt i remissdebatten av herr Bohman. Jag har därför, som jag nyss sade, funnit det angeläget att här klargöra de förutsättningar, under vilka jag för min

del har tillstyrkt svensk anslutning till avtalet.

Om det skulle uppnås ett avtal om allmän och fullständig nedrustning under internationell kontroll i enlighet med Förenta Nationernas syfte — ett avtal som gör slut på kapprustningarna och undanröjer motiven för prov med och framställande av alla slags vapen, särskilt kärnvapen — är det klart att Sverige måste medverka i en så oerhört lyckosam utveckling. Men det förefaller som om vi ännu har en bra bit att gå innan vi kommer dithän. Därför kan jag inte finna någon anledning till att ett land som Sverige, som är helt beroende av egna försvarsmöjligheter, nu skall avhända sig möjligheten att begagna kärnvapen i sitt försvar, om så skulle befinnas möjligt och önskligt.

Herr talman! Med den motiveringen ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag har av kända skäl inte i utrikesnämnden kunnat ansluta mig till den uppfattning, som kommit till uttryck i det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag vill emellertid, samtidigt som jag klargör att jag inte har några invändningar mot regeringsförslaget, göra några kommentarer till detsamma.

Det kan tyckas som om detta är en fråga av sådan omfattning, att den borde engagera den svenska riksdagen på det mest omfattande sätt. Så är i vart fall till det yttre inte fallet. Det utskottsutlåtande som framlagts är så formellt som möjligt. Det finns inte däri ett försök till motivering av det förslag utskottet framlagt. Låt mig därför säga att jag betraktar detta provstoppsavtal som det viktigaste som har skett efter det andra världskriget i syfte att begränsa krigsfaran och att befordra möjligheterna för åtgärder

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

som leder till avspänning och avrustning.

Många stora ting följer omedelbart med detta avtal. Förgiftningen av atmosfären med radioaktivitet kommer inte att fortsätta, i vart fall inte i samma utsträckning som tidigare. Det är en sak som berör oss alla. Bland de sakkunniga diskuteras vilka verkningar de hittillsvarande experimenten med kärnvapen har haft. Värderingarna därav skiljer sig naturligtvis, men det finns ingen som bagatelliserar dessa verkningar för människors hälsa och för allt levande på vår jord. Det råder intet tvivel om att en fortsättning av experimenten i tidigare utsträckning skulle kunnat få ännu mycket mera ödeläggande verkningar för många hundra tusenden i dag levande människor och kanske också för ännu ofödda generationer. Det är alltså den första viktiga faktor som jag tycker att man här skall fastslå. Som jag redan har sagt tror jag också att detta är ett steg framåt på vägen till avrustning, till avspänning och till ett minskande av det kalla kriget och kanske inte minst till ett minskande av paniken hos alla de människor som har upprörts inför de ohyggliga perspektiv som möjligheterna till ett kärnvapenkrig har öppnat.

Jag tror att en tredje viktig faktor är att atomvapens utpressningstid nu är till ända. Det blir mycket svårt att återvända till det gamla. Den stat som skulle återuppta kärnvapenproven efter att ha undertecknat denna överenskommelse om förbud mot prov i atmosfären, under vattnet och i rymden skulle ha mycket svårt att vinna förståelse inför världopinionen för ett sådant handlings sätt. Jag tror också att själva tillkomsten av detta avtal utgör ett erkännande av att terrorbalansen har inneburit en krigsfara, att den inte har varit en fredsfaktor eller en krigsförebyggande faktor. Om denna tolkning av avtalet är riktig, inser var och en

att det på många håll kan vara anledning att förändra både betraktelsesätt och argumentation i denna fråga.

Ännu en viktig slutsats kan man dra av detta. Jag tror inte att ett sådant avtal skulle ha varit möjligt att uppnå, om Förenta staterna hade haft sitt kärnvapenmonopol som de hade under det första skedet av andra världskriget.

Det är emellertid ytterligare ett par konsekvenser som jag skulle vilja beröra och som gäller ett par andra beslätade områden. Den ena har nyss omnämnts av herr Heckscher och under höstremissen utvecklades den herrmare av en talesman för högern, herr Bohman. Det är ett försök att vidhålla att Sverige, trots undertecknandet av detta provstoppsavtal, inte har avhänt sig några rättigheter eller möjligheter när det gäller att framställa egna atomvapen. Det finns visserligen inget juridiskt hinder för Sverige att genomföra experiment och provsprängningar under jorden, om den tekniska kapaciteten tillåter att man företar sådana, men det är väl uppenbart för alla att en sådan användning av de möjligheter som detta provstoppsavtal förutsättes inte skulle accepteras av det svenska folket. Det skulle kränka människornas samvete. Det skulle vara att göra en karikatyr av det viktiga beslut som den svenska riksdagen nu går att fatta.

Det skulle ha varit värdefullt om regeringen hade brukat detta tillfälle till att tillbakavisa den uppfattning som framförts inte bara av högerledningen utan också av militärledningen och som innebär ett försök att låtsas som om undertecknandet av detta provstoppsavtal inte pålägger Sverige några som helst förpliktelser när det gäller att självt framställa atomvapen. Om regeringen föredrar att tåga, vill jag inte säga att detta beror på att den i sak är överens med högerledningen och militärledningen i denna fråga. Jag utgår från att motsatsen är fallet. Men

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

det skulle vara nyttigt, om regeringen sade ifrån på denna punkt. Den s. k. frihet som man talat om i denna fråga existerar inte i realiteten.

Jag skulle också vilja påtala det underliga koketteri med tanke på svenska atombomber som förekommit i varierande uttalanden till förmån för ett svenskt atomvapen. Det tar sig framför allt uttryck däri att man försöker inbilla människorna att ett svenskt atomvapen verkligen skulle vara ett styrketillskott och att det skulle öka den s. k. fredsbevarande effekten hos det svenska försvaret. Om det blir ett kärnvapenkrig, vilket jag inte tror, men om det blir det, så kan väl det tänkta svenska atomvapnet betraktas ungefär som pilbågar i förhållande till en modern kanon. Sannolikt kommer de allra kraftigaste förstörelseredskapen till användning. En enda superbomb har en effekt som är betydligt större än alla de sprängmedel som hittills har brukats i alla krig. En enda sådan bomb anses kunna förinta allt liv på ett område, som är en halv gång större än Gotland. Därför verkar det hasard att tänka sig att Sverige över huvud taget skulle kunna bruka hiroschimabomber under ett sådant förhållande. Hiroschimabomber kan förstöra en stad, det har visats, och det är väl maximum av de styrkeanspråk som har rests av den militära ledningen när det gäller att argumentera för svenska atomvapen. Men när förekomsten av sådana kan aktualisera frågan om motvapen som kan förstöra ett svenskt landskap, då tycker man att hela argumenteringen om styrketillskottet svävar i luften. Det har inget reellt underlag. Det finns ingen täckning för det. Det finns intet försvar mot dessa moderna vapen. Det är bara att lura folk, om man inbillar dem att det skulle vara möjligt att uppställa tesen om ett försvar mot sådana vapen som en realitet för något folk.

Jag vill passa på att instämna i för-

re utrikesministern Undéns uttalande, när han i en skrift understryker att om Sverige började utföra experiment för att framställa egna atomvapen, skulle det bli en verkligt katastrofal belastning, ja, det skulle strida mot både andan och innehållet i det avtal som riksdagen i dag är mogen att godkänna.

Men det finns, herr talman, också en annan konsekvens av detta avtal. Regeringen har själv dragit densamma. Dess representanter vid nedrustningskonferensen i Genève har aktualiserat frågan om regionala avtal i syfte att begränsa kärnvapnens användning. I Förenta Nationerna har utrikesministern så sent som den 1 oktober pläderat för denna idé och särskilt understrukit det beslut som de afrikanska staterna har fattat om att gå in för att göra Afrika till en kärnvapenfri zon. Både i Genève och i Washington har den svenska regeringens talesmän understrukit betydelsen av snabb handläggning; att det är bråttom, att man inte nu kan vila på lagrarna av detta provstoppsavtal utan att man nu måste ta konsekvenserna därav. En av dessa konsekvenser är som sagt att åstadkomma regionala avtal. Regeringen har uttalat sig för sådana i princip och särskilt understrukit betydelsen av dem i Centraleuropa — den s. k. Rapackiplanen — i Asien, i Afrika och i Sydamerika. Däremot har regeringen drabbats av någon underlig tunghäfta när det gäller frågan om Norden. Den frågan har ju aktualiserats i olika sammanhang, bl. a. genom den s. k. Kekkonenplanen, som syftar till ett kärnvapenfritt Norden och som den finländske presidenten själv presenterat som en konsekvens av den s. k. Undénplanen, helt i dess anda men konkretiserad till ett begränsat fält. Jag skall inte ingå på episoden i somras, då den finländske representanten vid utrikesministerkonferensen inte fick någon möjlighet att föra saken vidare och då bl. a. den

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

svenske representanten icke gav något stöd åt sådana strävanden. Vi gjorde en framställning till statsministern i samband med den nordiska statsministerkonferensen, men såvitt vi kunnat se av det som kommit ut om denna konferens, har man helt lagt svampen på. Man har icke velat allvarligt dryfta denna fråga.

Men i den framställning som regeringen har gjort i Genève och som också framgick av den s. k. Undénplanen, har man även aktualiserat frågan om att, där sådana regionala kärnvapenfria zoner skapats, också försöka få garantier särskilt från kärnvapenmakterna för att sådana uppgörelser respekteras, så att ingen går in för att bruka kärnvapen eller placera kärnvapen inom sådana områden.

Regeringen har som sagt tegat i denna fråga. Det är en tystnad som jag tycker att regeringen i alla fall borde ange motivet för. Vad är det som ligger under denna tystnad? Jag vill inte ett ögonblick förutsätta — trots de saker som jag nu påtalat — att regeringen i själ och hjärta skulle vara motståndare till åtgärder för att bannlysa kärnvapen från Norden. Jag utgår ifrån att regeringen borde vara anhängare av sådana åtgärder. Det borde vara en naturlig konsekvens av dess politik i dessa frågor. Men därför är det så mycket angelägnare att man får klarhet om vilka motiv det är som gör att den svenska regeringen inte tar konsekvenserna av sina bekännelser till förmån för regionala kärnvapenfria zoner och varför den inte stöder den finländske presidentens och den finländska regeringens försök att skapa opinion och bereda marken för sådana beslut. Regeringen lyser med sin frånvaro i dag, men den kommer nog i alla fall inte undan denna fråga. Jag antar att regeringen förr eller senare måste lämna ett besked om hur den ser på denna viktiga sak.

Herr talman! Detta var de kommentarer jag ville göra samtidigt som jag uttrycker min och mitt partis stora tillfredsställelse och glädje över det förslag som här föreligger. Följaktligen har jag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag har inte heller något annat yrkande än bifall till det föreliggande förslaget, men det är två saker jag skulle vilja säga. Det ena är positivt: det är glädjande att vi nu åtminstone i en stor del av världen kan få slippa de föroreningar i atmosfären och på annat håll som de radioaktiva ämnena hittills har förorsakat.

Men det andra jag har att säga är kanske viktigare. Jag vill nämligen varna för en alltför stor optimism i anledning av detta avtal. I verkligheten betyder det ju inte mycket — experimenten har gjort sin tjänst, de behövs inte längre, de båda stormakterna har sina lager fyllda och det är inget som hindrar att de producerar hur mycket atomvapen som helst. Det har redan annonserats att det finns tillräckligt mycket atomvapen för att utplåna mänskligheten. Därför tycker jag att den suck av lättnad som drogs i pressen och på andra håll över den här lilla överenskommelsen var ganska omotiverad. Läget är helt enkelt detta att det inte längre behövs några experiment i atmosfären, i rymden och på jordytan.

Det är den varningen, herr talman, som jag har ansett önskvärdt att få uttalad. Vi skall inte slå oss till ro och säga oss att faran är över tack vare den här lilla saken som man träffat överenskommelse om.

Jag har alltså inget annat yrkanden än bifall till utskottets förslag.

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Det kanske är onödigt att ta upp en debatt i detta samman-

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

hang. Jag skulle gärna ha gått med på att vi utan vidare bifallit detta utlåtande — som i och för sig kan anses vara ganska intetsägande men som naturligtvis innebär bifall till propositionen — om inte herr Heckscher genom sitt anförande hade uppkallat dem som inte delar hans uppfattning att deklarerera sin åsikt.

Herr Heckscher hänvisade till vad herr Bohman sade under remissdebatten för en tid sedan. Herr Bohman ville i sitt anförande då hålla möjligheten öppen för Sverige att anskaffa kärnvapen. Till detta gav såvitt jag förstår herr Heckscher sin anslutning, och därmed har vi väl fått en deklaration om var högern står i denna fråga. Högern har tydligen ingenting lärt av vad som sker i världen för närvarande, av de avrustningssträvanden som pågår och de försök som görs att sätta stopp för en vidare utbredning av kärnvapnen. Det skulle ju egentligen vara fruktansvärt om vi i Sverige skulle ansluta oss till högerns synpunkter i någon större utsträckning och till och med gå in för att i framtiden på något sätt skaffa oss kärnvapen och under tiden begagna avtalets möjlighet till vissa kärnvapenprov under jord.

Jag vill erinra om det syfte som provstoppsavtalet har.

Det är alldeles riktigt, som herr Dickson säger, att man inte skall överskatta betydelsen av detta avtal. Det är inte så förfärligt märkvärdigt att man nu inte skall utföra ytterligare prov av denna art. Man måste naturligtvis gå vidare på den inslagna vägen och inte bara låta bli att utföra kärnvapenprov utan också börja reducera förefintliga lager av kärnvapen. Med hänsyn till att syftet med avtalet är att så småningom uppnå en fullständig nedrustning tycker jag att detta avtal är det mest betydelsefulla steg som tagits sedan världskrigets slut för en fredlig samverkan och sammanlevnad i världen. Syftet är

ju ingalunda att frågan om kärnvapen skall stå öppen på ett sådant sätt att man liksom uppmuntrar en vidare spridning av kärnvapen.

Det står ju i det avtal som för Sveriges del undertecknats och som riksdagen nu skall godkänna, att regeringarna »förklarar sitt huvudsakliga mål vara att snarast möjligt uppnå ett avtal om allmän och fullständig nedrustning under strikt internationell kontroll i enlighet med Förenta Nationernas syften, vilket skulle göra slut på kapprustningen och undanröja motiven för framställande av och prov med alla slag av vapen, däribland kärnvapen, och att söka uppnå att alla provexplosioner med kärnvapen skall upphöra för all framtid».

I anslutning här till har regeringen i propositionen, efter att ha påvisat att det ges möjlighet till vissa prov, framhållit följande: »Genom anslutning till det föreliggande avtalet binder sig Sverige icke för något annat än att icke företaga vissa typer av prov. Men det har alltid stått klart, att framsteg i nedrustningsfrågan, i första hand uppnåendet av en provstoppsöverenskommelse, måste påverka den svenska bedömningen i frågan om anskaffning av egna kärnvapen. Förhoppningen är, att provstoppsöverenskommelsen i Moskva skall leda till ytterligare konkreta resultat i nedrustningsarbetet och bana vägen för uppgörelser om verkliga rustningsbegränsningar, avseende både kärnvapen och andra rustningsområden. Om dessa förhoppningar infrias, kan det viktiga första steg som tagits genom Moskvaöverenskommelsen få avgörande betydelse för ställningstagandet i frågan om svenska kärnvapen.»

Nog tycker jag att vi, med hänsyn till att syftet med avtalet sålunda är att uppnå en nedrustning, som ju av alla erkännes vara ett eftersträvänsvärt mål, genom anslutning till avtalet går in för att icke anskaffa kärnvapen. Jag har

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

velat läsa in dessa delar av avtalet i kammarens protokoll för att man, då man läser om debatten i denna fråga i riksdagsprotokollet, skall få veta något om vad avtalet innehåller.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Herr Hagberg var litet bekymrad över att han inte av utskottsutlåtandet eller i övrigt kunnat finna något av en hejarstämning med anledning av detta avtal.

Nog är vi alla tacksamma över att man äntligen tagit ett litet steg på vägen mot en nedrustning. Att detta i första hand gäller kärnvapen, är vi väl ännu mera tacksamma för. Jag tror inte att man på något sätt skall förringa detta utan att vi alla är intresserade av att man kommer någon vart i nedrustningsfrågan. Man kan också i detta sammanhang framhålla den helhjärtade insats som inte minst Sverige gjort när det gäller att få till stånd detta provstoppsavtal.

Å andra sidan kan man naturligtvis heller inte bortse från att detta avtal ingalunda är av den beskaffenhet att man kan säga att det till alla delar är tillfredsställande. Man skall ju ha klart för sig att det visserligen innebär ett stort steg framåt på väg mot nedrustning men att man i alla fall inte genom avtalet sätter stopp för alla prov med kärnvapen. Detta att man fortfarande har möjlighet att spränga bomber under jorden gör naturligtvis att man måste säga, att det ännu finns anledning att sätta många frågetecken i kanten.

Den svenska regeringens ståndpunkt är väl vid detta laget så klar att den inte behöver preciseras närmare. Det har nämligen framgått av de uttalanden regeringen gjort både i riksdagen och i andra sammanhang, att regeringen absolut inte har för avsikt att sätta i gång med några kärnvapenprov. Herr Hagberg vill tydligen att vi nu skall binda oss för all framtid genom att säga

att vi under inga förhållanden skulle kunna tänka oss att anställa några sådana prov.

Om detta provstoppsavtal — vilket man väl förutsätter — kunde bli början till ett totalstopp, har vi naturligtvis ingen anledning att fundera över vårt ställningstagande en gång i framtiden. Skulle världen däremot bli mycket anorlunda, är det oklokt att vi i denna situation binder oss för all framtid. Vad som bör framhållas i denna diskussion är väl just vad herr Spångberg citerade ur propositionen. Detta avtal måste innebära att vi i varje fall inte kommer att företa några sådana prov.

Herr Hagberg ansåg att oppositionen och indignationen skulle bli mycket stor om man efter dessa avtal skulle spränga kärnvapen under jorden. Han tänkte då speciellt på vårt eget land. Jag hoppas att den indignationen kommer till uttryck i vilket land det vara må som ger sig in på denna väg sedan det under tecknat avtalet. Jag hoppas detta därför att jag tror, att det skulle kunna bidra till världsfredens bevarande, om denna indignation kunde mobiliseras i alla länder, där man efter avtalets ingående företar dylika prov.

Jag skall gärna medge att jag känner mig en smula ängslig emedan detta avtal tillåter prov under jorden. Det är naturligtvis en brist hos avtalet, det kan ingen förneka. Hade det enbart berott på vårt land hade också sådana prov inkluderats i avtalet. Att så inte blev fallet har väl berott på andra makter.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det här berörda avtalet kan väl med rätta betraktas som betydelsefullt, om det visar sig vara ett första steg mot fortsatta överenskomelser om begränsning av förberedelserna för rustningar och reduktion av rustningarna på detta område. Jag tror inte att vad man här har kommit över-

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

ens om i och för sig kan betraktas som annat än ett mycket litet steg. Men den psykologiska verkan av att detta steg varit möjligt att ta kan bli nog så betydelsefull. Det är särskilt detta som ger anledning att hälsa överenskommelsen med den största tillfredsställelse.

Under vilka omständigheter den svenska inställningen till provfrågan skulle kunna bli en annan än den är i dag finns det väl ingen anledning för oss att här diskutera, även om herr Hagberg, efter vad jag förstod, var intresserad av att få till stånd ett litet gräl därom. Jag delar den uppfattning som tidigare har uttryckts här, att vi under nuvarande förhållanden inte har anledning att diskutera eventuella andra svenska ståndpunkter i helt hypotetiska framtida lägen. Däremot kan man väl, som jag sade, hoppas att överenskommelsen skall bli inledning till en successiv reduktion av rustningarna — inte bara på detta område utan även beträffande de konventionella rustningarna. Endast om detta sker kan den militära balansen mellan stormaktsblocken vidmakthållas.

Understundom förekommer det här i Sverige i den offentliga debatten yttranden av den innebörden att det vore ett svenskt intresse att man reducerade eller förbjöd vissa slag av vapen, även när det är uppenbart att detta skulle militärt stärka den ena sidan i jämförelse med den andra. Gentemot sådant tal, som väl ofta inte är uttryck för något annat än obetänksamhet, måste slås fast att en successiv minskning av rustningarna bör ske på sådant sätt att den inte rubbar den militära maktbalansen.

Vad nedrustningen i fråga om kärnvapen beträffar är det uppenbarligen ett svenskt intresse att man får till stånd effektiva kontrollåtgärder, som kan skapa trygghet för att en överenskommelse om fortsatt begränsning av

rustningarna när det gäller kärnvapen också blir respekterad. Kan man inte få till stånd pålitliga garantier och kontroller, torde det inte bli så mycket av med den önskvärda successiva minskningen av världens rustningar. Därför framstår det för mig som ett viktigt inslag i den svenska politiken på detta område att vi skall stödja sådana ansträngningar, som går ut på att skapa förutsättningar för effektiva kontroller och garantier att nedrustningsöverenskommelser blir respekterade. Det kan inte vara ett svenskt intresse att stödja en attityd som är kritisk eller ovillig gentemot internationella kontrollåtgärder och garantier för att överenskommelserna blir respekterade.

Herr talman! Jag sade att en slutsats för alla dem som önskar en successiv minskning av rustningarna i världen är att man skall förfara så att den militära maktbalansen upprätthålles. En annan slutsats för vår egen del, vilken väl är lika självklar, är att utsikterna för stora framsteg till trygghet av världens fred fortfarande tyvärr är så ovissa att vi i första rummet måste se till att själva vidmakthålla ett starkt försvar. Jag konstaterar med glädje att det på denna punkt råder enighet mellan de fyra demokratiska partierna liksom såvitt jag vet även enighet i huvudsak rörande den problematik som dagens avtal f. n. rullar upp.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Ibland kan tystnaden i anledning av en fråga avslöja mycket, och jag skulle vilja notera att när herr Bengtsson i Halmstad försöker polemisera tar han inte upp någon diskussion om den konsekvens av provstoppsavtalet som för ögonblicket kanske är det viktigaste, nämligen tanken på att skapa en kärnvapenfri nordisk zon. Detta står inte i motsättning till vad jag tidigare antog om de motiv som i denna

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

sak har väglett regeringen och dess parti.

När det gäller den andra viktiga konsekvensen av provstoppsavtalet, nämligen frågan huruvida Sverige skall förbehålla sig friheten att skaffa sig egna kärnvapen, kunde jag inte med bästa vilja tolka herr Bengtssons i Halmstad uttalande på annat sätt än som ett uttryck för kluvenheten inom hans eget parti i denna fråga. Det finns som bekant inom socialdemokratiska partiet dels en fraktion som öppet framträder till förmån för svenska kärnvapen, dels en annan fraktion som enligt min mening på mycket sakliga grunder vänder sig mot själva tanken att Sverige skulle tillverka egna atombomber.

Nu säger herr Bengtsson i Halmstad att frågan om svenska kärnvapen inte i dag är aktuell. Det vet vi väl alla — Sverige har ännu inte resurser för framställandet av sådana vapen. Men vi kan inte för framtiden, säger herr Bengtsson i Halmstad, avsvärja oss rätten och möjligheten att skapa egna atomvapen, därest vi finner att situationen nödvändiggör detta.

Jag ville helst anknyta till det som är positivt i inlägget, men jag måste säga att det också finns en negativ tendens som är mycket riskabel och som bör påtalas och som ytterligare motiverar att jag har tagit upp saken på det sätt jag här gjort.

Jag tillåter mig sedan bara konstatera att det har under debatten i kamraren gjorts flera olika inlägg som har den gemensamma nämnare att man försöker nedvärdera betydelsen av det föreliggande avtalet. Enligt min uppfattning är inte freden säkrad med detta avtal; Sverige är sannerligen inte räddat genom tillkomsten av avtalet. Men jag tror att de positiva fakta, som har framkommit genom detta avtal, väger så tungt att om man värderar svagheterna respektive fördelarna måste man starkast understryka de framsteg som

ändå har uppnåtts. Om man försöker trycka särskilt på svagheterna, så bär det vittne om att man inte vill erkänna hur viktig saken är.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagberg säger att tystnaden avslöjar en del. Jag skulle kunda vända på saken och säga att vad herr Hagberg hade att anföra också avslöjade en del. Det är ju inte alls fråga om att nu diskutera tanken på en kärnvapenfri zon. Herr Hagberg vill emellertid att man skall göra deklarationer om saker och ting som inte har med det aktuella ärendet att skaffa. Jag kan över huvud taget inte förstå, varför man just nu skulle göra ett uttalande i frågan om en kärnvapenfri zon.

Vidare anser herr Hagberg att mitt yttrande visade kluvenheten inom det socialdemokratiska partiet. Jag kan försäkra herr Hagberg att det varken inom det socialdemokratiska partiet eller bland alla de väljare som står bakom detta parti finns någon kluvenhet när det gäller viljan att åstadkomma en värld där man över huvud taget slipper alla funderingar om krig, atombomber och liknande.

Jag tror också att jag kan säga att så långt det ankommer på det socialdemokratiska partiet skall vi nog försöka medverka till en utveckling som betyder att atomvapnen totalt försvinner ur världsbilden.

Vårt ställningstagande i dessa frågor blir emellertid beroende på att det inte är vårt land som ensamt bestämmer i dessa avseenden. Vi gör så gott vi kan i det internationella sammanhanget för att få till stånd en avrustning inte bara när det gäller kärnvapen utan militära maktmedel över huvud taget, och med den utgångspunkten skall jag gärna deklarera att vi är glada över det lilla framsteg som nu har gjorts men att vi skulle vara ännu gladare, om vi kunde

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

konstatera att man åstadkommit verkligen avgörande framsteg i fråga om avrustningarna, så att människorna kunde hoppas på en fredlig värld i framtiden.

Herr HAGBERG (k) kort genmäle:

Herr talman! Om regeringen av detta avtal drog den slutsatsen att det var nödvändigt att i Genève skyndsamt aktualisera frågan om regionala kärnvapenfria zoner, är det väl inte någon överdrift av mig att jag konstaterar att den ser ett samband mellan provstoppsavtalet och sådana åtgärder. Därför drabbar herr Bengtssons polemik på den punkten mera regeringen än mig.

Jag har aldrig påstått att det socialdemokratiska partiet inte vill fred — det är någonting helt annat — men jag har sagt att där finns en klivenhet i fråga om svenska atomvapen, och det har herr Bengtsson i Halmstad bekräftat.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! I herr Bengtssons i Halmstad senaste anförande fanns en formulering som glädde mig mycket, eftersom den innebar att jag hade uppnått vad jag eftersträfvade med mitt lilla inlägg i debattens början. Han sade att det inte var frågan om att nu ta ställning till spørsmålet om svenska kärnvapen. Detta skulle tas upp när det bleve aktuellt, men det hade inte med saken att göra just nu. Detta konstaterande gläder mig, ty det innebär — det vill jag framhålla — att vår avslutning till detta avtal inte på något sätt betyder ett avgörande i frågan om vi skall ha svenska kärnvapen eller inte.

Det är å andra sidan uppenbart att hela den internationella situationen, i vilken provstoppsavtalet är en del, måste påverka vårt ståndpunktstagande i frågan. Det är emellertid någonting annat. Det avgörande som träffas i dag,

genom att riksdagen godkänner ratifikationen av detta avtal, har ingenting att göra med ståndpunktstagandet till spørsmålet om svenska kärnvapen.

Det är klart att man hälsar detta avtal med tillfredsställelse. Kanske är det allra mest från den synpunkten att man har uppnått åtminstone ett konkret resultat: man har minskat eller nästan tagit bort riskerna för de föroreningar av atmosfären som kan följa med kärnvapenprov där. Detta är i och för sig ett viktigt resultat, som vi har anledning att vara glada över. Därutöver bör man väl — som jag förmodar att herr Bengtsson också menade — varken underskatta eller överskatta inbörden av denna överenskommelse. Kontrollfrågan är olöst, och så länge den är det är — som herr Ohlin framhöll — mycket ännu oklart i fråga om den framtida utvecklingen på detta område.

Som herr Bengtsson säger skulle, om det hade ankommit på oss, även underjordiska prov ha inkluderats, och också kontrollfrågan skulle ha lösts. Nu har inte underjordiska prov inkluderats och kontrollfrågan har inte lösts. Då kan inte heller vårt land vara bundet mer än andra länder som har undertecknat avtalet. I själva verket är den fråga vi ställer oss inte vad vi syftar till utan hur vi bäst kan tjäna fredens och avrustningens sak och på vilket sätt vi bäst gör det möjligt för vårt land att fullfölja den alliansfria utrikespolitik, som betyder att vi kan arbeta för freden — men också att vi i fråga om vårt försvar inte kan påräkna stöd eller hjälp från kärnvapenmakterna och därför måste bedöma behovet av försvarsresurser helt och hållet på egen hand.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den debatt som här förts vill jag med några ord från centerhåll understryka att själv-

Godkännande av fördrag om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, i yttre rymden och under vatten

fallet även vi känner stor tillfredsställelse över att man kunnat få till stånd ett avtal om kärnvapenproven, även om det är mycket begränsat.

Det är klart att man får betrakta avtalet som ett uttryck för en viss avspänning mellan öst och väst. Den utvecklingen har man anledning att välkomna. Därtill vill man självfallet knyta en förhoppning att de mycket långvariga nedrustningsförhandlingarna skall kunna nå mera konkreta resultat, även om man vet att vägen blir lång och svår.

Det är emellertid också klart att detta avtal har sin begränsning. Det gäller inte de underjordiska kärnvapenproven, och det kommer tydligen inte heller att få universell karaktär. Man kan inte räkna med att alla makter som är intresserade av kärnvapenprov i varje fall för närvarande är beredda att ratificera avtalet.

Vi har, anser jag, anledning att vara tillfredsställda med att någonting har länt, men om detta är inledningen till en mera varaktig avspänning och mera vittgående konkreta nedrustningsåtgärder är just nu ganska oklart.

Jag tycker att det knappast finns så stor anledning att då ta upp en diskussion om och i vad mån avtalet påverkar vårt ställningstagande. Den s. k. valfrihetslinjen, som varit ett uttryck för vår ståndpunkt i kärnvapenfrågan, vilken har delats av riksdagsmajoriteten, innebär att vi inte har någon anledning att ta ställning i vare sig den ena eller andra riktningen för närvarande. Jag kan inte se att detta avtal på något sätt förändrar denna uppfattning, som också legat till grund för våra försvarsbeslut efter den senaste försvarskommitténs arbete.

Om man verkligen får ett mera långtgående avtal, vilket inte innebär bara förbud mot kärnvapenprov utan tar upp problemen om tillverkning, användning och lagerhållning av kärnvapen samt möjligheten att få överenskommelse i

den riktningen av universell karaktär, först då kan — förefaller det mig — situationen förändras så att vi har anledning att gå ifrån den s. k. valfrihetslinje riksdagsmajoriteten har ställt sig bakom.

Jag vill, herr talman, än en gång understryka att även om detta avtal har en mycket begränsad betydelse i vissa hänseenden, vill vi gärna hoppas att det trots all den spänning som råder i världen skall kunna betraktas som ett första steg mot en successiv och kontrollerad avrustning.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Med anledning av herr Heckschers yttrande vill jag säga att vi skall ha klart för oss — det hade vi också i utrikesutskottet — att vad vi varit med om att antaga är ingenting annat än ett fördrag om förbud mot kärnvapen i atmosfären, i yttre rymden och under vatten; därutöver har vi inte godkänt någonting.

Men det är klart att detta godkännande i sig självt innebär vissa moraliska åtaganden. Dessa åtaganden är naturligtvis främst förpliktelsen att vi i varje fall skall försöka så långt det ankommer på vårt land att leva upp till vad man förutsätter i detta fördrag. Det betyder väl i detta sammanhang att det ställningstagande som vi har gjort — nämligen att vi inte har för avsikt att utföra några kärnvapenprov — naturligtvis gäller än ytterligare; det ligger liksom i den moraliska förpliktelsen.

I detta anförande instämde herr *Hagberg* (k).

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag bara konstaterar att de moraliska åtaganden som Sverige här gör kan vara varken mindre eller större än de andra undertecknarnas moraliska åtaganden.

Decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn

Fru JÄDERBERG (s):

Herr talman! Jag skall beröra det föreliggande avtalet endast ur den synpunkten att det tillfredsställer det önskemål som jag i denna kammare för fem år sedan framställde till statsministern i en interpellation, på vilken jag fick ett svar från utrikesministern.

Det var då liksom för två år sedan frågan om kärnvapenprov i Norra Ishavet. I norra Sverige blev man mycket orolig för förgiftningen av atmosfären och nedfallet av atomaska. Man ansåg att livet skulle bli omöjligt för dem som bodde där uppe, och speciellt samerna var oroliga. Vi minns att vetenskapsmännen försökte lugna befolkningen, men det råder ingen tvekan om att det var en ärlig oro för mänsklighetens framtid som kom till uttryck i den opinion i Norrbotten, som drev fram min interpellation.

Situationen för två år sedan var kanske ännu dystrare, när den ryska noten till Finland ackompanjerades av nya jättelika vätebombsprov i Norra Ishavet.

För Nordkalottens vidkommande är detta avtal av största betydelse även därigenom att det nu måste klippa av en särskilt tidigare ganska högljudd agitation om att t. o. m. demokratiskt sinnade arbetare skulle vara böjda att gå med en atombomb i spetsen för sitt förstamajtåg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av väckta motioner rörande decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Det finns en kategori människor, som glädjande nog synes bli föremål för allt större vårdintresse från samhället och enskilda människors sida, nämligen de handikappade. Inte utan skäl har man ibland kallat dem för de glömda minoriteterna. Det är mycket glädjande att de nu håller på att upptäckas och att de blir föremål för ett sakligt intresse.

Herr Johansson i Dockered och jag har i denna kammare motionerat beträffande de döva och de hörselskadade med olika grader av hörselnedsättning. Vår motion gäller en decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn samt åtgärder som kan bidra till de hörselskadades normala anpassning i samhället. De frågeställningar vi tagit upp i vår motion är väsentliga för den fortsatta utvecklingen av arbetet för de döva och hörselskadade barnen och deras rehabilitering i språkligt och socialt avseende, framhåller skolöverstyrelsen.

Vår önskan om en decentralisering av undervisningen och ökade möjligheter för föräldrarnas medverkan i det pedagogiska arbetet delas också i princip av skolöverstyrelsen. Även statsutskottet framhåller i sitt utlåtande att utskottet delar vår uppfattning att alla åtgärder bör vidtagas för att underlätta de hörselskadades normala anpassning till samhället.

Det föreligger emellertid vissa personella och materiella brister, och detta har också skolöverstyrelsen påpekat. Inte minst gäller det därvidlag brister i forskningens resurser, medel för en kontinuerlig hörselapparatservice och möjligheterna att stimulera rekryteringen för utbildning av förskollärare för döva och hörselskadade.

Den grundtanke som ligger bakom vår motion är att man så långt möjligt skall söka uppnå en decentralisering av undervisningen när det gäller alla kategorier av hörselskadade elever. Det finns faktiskt nu en tendens till centralise-

Decentralisering av undervisningen för hörselskadade barn

ring vid de statliga skolorna. Jag tänker här speciellt på Örebroskolan. Där har man övergått från enbart externat till exter-internat, och detta har väckt vår oro. Nu betonar dock skolöverstyrelsen att denna förändring vid Örebroskolan inte har förorsakats av en strävan att centralisera, utan att det tvärtom har skett en decentralisering av klientelet i Örebro. Detta noterar vi med tacksamhet.

Vidare noterar jag att skolöverstyrelsen i princip har den uppfattningen att fosterhem är att föredra framför internat med hänsyn till såväl elevernas sociala som talspråkliga utveckling. Barn med gravare hörselskador vid ett fåtal statliga skolor, kanske främst i Örebro, bor antingen i fosterhem eller i internat, och i båda fallen finner sig barnen ofta ganska väl till rätta. Men ändå finns det skäl som talar för att svårt hörselskadade barn inte bör särbehandlas. Det är nämligen så att barnen gärna tillgriper spontana genvägar, t. ex. teckenspråk, för att nå kontakt med varandra, och resultatet blir i många fall försämrad kontakt med de hörande.

Vad gäller frågan om vad som kan göras för att normalt anpassa hörselskadade till samhället har skolöverstyrelsen angivit en hel del åtgärder som redan är vidtagna eller planerade. Jag vill här särskilt poängtera vikten av en tidig diagnos. I årets statsverksproposition har departementschefen i ett principuttalande förebådat åtgärder för en lösning av denna fråga på det centrala planet genom inrättandet av en utrednings- och observationscentral för hörselskadade barn med komplicerade handikapp; detta dock under vissa förutsättningar. Om regionalsjukhusen kommer att omfatta även audiologiska avdelningar — en fråga som för närvarande behandlas inom medicinalstyrelsen — tycks problemet med diagnosbestämningarna av döva och hörselskadade barn kunna lösas inom rimlig tid och på tillfredsställande sätt. Man kan bara

hoppas att dessa förutsättningar kommer att föreligga.

En annan sak som skolöverstyrelsen finner angelägen och som även jag vill poängtera är att samarbetet mellan hem och skola stimuleras när det gäller förskolor och skolor för barn i skolpliktig ålder. Beträffande förskolorna utgår medel för kurser till föräldrar till hörselskadade förskolebarn, men den önskvärda förbättringen av möjligheterna till hemundervisning av förskolebarn hämmas av vissa orsaker. Det verkar som om det framför allt är två omständigheter som orsakar denna hämning. Det är dels rekryteringssvårigheterna när det gäller utbildningen av blivande förskollärare för döva och hörselskadade vid Manillaseminariet och dels en viss återhållsamhet från huvudmännens sida, vilken tycks bero på de ekonomiska åtaganden som en sådan utvidgning av förskoleverksamheten innebär.

Glädjande nog har skolöverstyrelsen nu i sina petita för 1964/65 begärt en höjning av det nuvarande statsbidraget med 25 procent. Det är framför allt löneskäl som orsakar bristen på förskollärare. En annan bidragande orsak är att någon kursverksamhet för föräldrar till hörselskadade skolbarn inte har kommit till stånd hittills genom skolöverstyrelsens försorg. Detta påpekar skolöverstyrelsen själv. I fjolårets petita äskades ändock medel för sådana kurser vid de statliga skolorna för döva och hörselskadade, något som också tagits upp i årets statsverksproposition. I årets petita har detta anslag av skolöverstyrelsen föreslagits bli permanent. Detta betyder att man på detta håll uppenbarligen är vaksam inför dessa frågor.

I de statliga skolorna utgår dessutom särskilt anslag för bestridande av hörapparatservice. Den nuvarande formen för denna service är emellertid enligt överstyrelsens mening inte tillfredsställande. Man har tagit kontakt med landstingens inköpscentrals serviceavdelning för hörselteknisk apparatur. Det kan

Statsbidragen till skolskjutsar m. m.

också påpekas att statens hörselvårdsnämnd i skrivelse till medicinalstyrelsen behandlat bl. a. hörapparatservicen och anpassningsproblemen för de patienter som tilldelas hörapparater och hemställt om att de i skrivelsen lämna-
de redovisningarna måtte tas in i serien Meddelanden från kungl. medicinalstyrelsen.

Slutligen, herr talman, vill jag nämna att förslag om ett forskningslektorat vid Manilla-seminariet ingavs av skolöverstyrelsen i fjolårets petita men icke har föranlett någon åtgärd från departementets sida. Skolöverstyrelsen ämnar i årets anslagsäskanden återkomma till denna framställning, vilken är så mycket viktigare som ett elektroakustiskt laboratorium är synnerligen nödvändigt, och förslagen om detta bör realiseras enligt skolöverstyrelsens intentioner härvidlag.

Herr talman! Om de förslag som skolöverstyrelsen har framlagt realiseras inom rimlig tid, tror jag att många, kanske tusentals föräldrar i vårt land kommer att vara tacksamma å sina döva eller mer eller mindre hörselskadade barns vägnar.

Med anledning av statsutskottets redogörelse över planerade och delvis vidtagna åtgärder och med tanke på att blind- och dövskoleutredningen ytterligare skall behandla denna fråga uttalar jag och min medmotionär den förhoppningen, att denna fråga skall kunna utvecklas i rätt riktning. Jag vill därför inte ställa något yrkande på denna punkt.

I detta anförande instämde herr *Jo-hansson* i Dockered (cp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Statsbidragen till skolskjutsar m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av väckta motioner rör-

ande statsbidragen till skolskjutsar m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **WESTBERG** (fp):

Herr talman! Skolskjutsfrågan är oerhört viktig för dagens skola. Den har stor betydelse för grundskolans möjligheter att fungera på ett riktigt sätt. Av de motioner som utskottet har tagit ställning till och av utskottets utlåtande framgår också, att riksdagen känner sitt ansvar för detta problem. Man har många olika svårigheter att ta hänsyn till, inte endast svårigheten att anpassa läs- och skolskjutstider till varandra.

Det var emellertid inte dessa olika problem jag närmast tänkte ta upp, utan jag ämnar säga några ord om det förhållandet, att skolskjutsar inte alltid får anordnas, fast de kan vara påkallade. Det förekommer vissa inskränkningar, som ibland kan göra det omöjligt att på ett rationellt sätt lösa denna fråga. Det bör i det sammanhanget sägas ifrån att inackordering av skolelever i grundskolan skall undvikas så långt som möjligt. Motionärerna har framhållit att barn- och ungdomsåren är en ömtålig period i en människas liv. Kontakten med hem och föräldrar är väsentlig under denna tid, såväl för barnet som för hemmet och skolan. Man bör inte utan synnerligen starka skäl bryta kontakten mellan barn och hem genom inackordering på annan ort.

Detta är så sant som det är sagt. När man konstaterar detta, bör man emellertid också se till att förhållandena kommer att överensstämma med dessa tankegångar. Nuvarande bestämmelser beträffande skolskjutsarna är inte tillfredsställande. Det s. k. inackorderings-taket gör det ibland omöjligt att anordna skolskjuts, även där sådan skulle vara påkallad. Därför kan det gå på det sättet, att en bygd först förlorar sin skola genom ett indragande på grund av för lågt barnantal och sedan också mis-

Utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet

ter skolskjutsen på grund av det s. k. inackorderingstaket.

I ett interpellationssvar tog ecklesiastikministern in går upp detta problem. Han sade då: »Genom sammankopplingen med inackorderingsbidraget lämnas genom bidragsreglerna anvisning om att man vid långa och besvärliga resor bör överväga inackordering i stället för skolskjuts.»

Men det är ingalunda bara fråga om långa och besvärliga resor, utan redan vid ett avstånd av något mer än en mil kan skolskjutsen komma i fara, om barnantalet är lågt. Är det exempelvis bara tre elever kan man vara tvungen att dra in skolskjutsen och inackordera barnen, om resavståndet är något längre än en mil. Det är alltså fråga om barnantalet i förhållande till resavståndet, och det är sammankopplingen med bidraget till inackordering i enskilt hem, som gör det svårt att i vissa fall ordna skolskjutsarna på ett rationellt sätt.

Enligt min mening måste ifrågavarande tak bort och generösare bestämmelser införas för ordnandet av skolskjutsar. Jag tror det är dags att ta ställning till avståndsbestämmelserna — därvidlag är man, tycker jag, för restriktiv. Den höjda standarden på olika områden måste också här få komma till uttryck, och det är inte rimligt att i dag kräva ett så långt vägavstånd som tre kilometer för elever i första klassen t. ex. för att skolskjuts skall kunna anordnas.

I det interpellationssvar jag tidigare omnämnde uttalade ecklesiastikministern att dessa frågor skall tas upp i ett sammanhang, »när 1958 års skatteutjämningskommitté avgivit sitt betänkande med förslag till ett allmänt skatteutjämningsystem, vilket förväntas ske omkring årsskiftet». Jag hälsar med tillfredsställelse att en sådan översyn kommer till stånd.

Något särskilt yrkande ämnar jag inte ställa, herr talman, utan jag har bara

velat ge uttryck åt några synpunkter som bör finnas med i bilden, när översynen görs.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6

Utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av väckt motion angående utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet.

I en inom andra kammaren av herr *Turesson m. fl.* väckt motion (II: 587) hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt studiesociala utredningen att vid arbetet på att utforma det framtida studiefinansieringssystemet beakta de i motionen anförda riktlinjerna.

Utskottet hemställde, att motionen II: 587 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, fröken *Ljungberg*, herr *Staxäng* och fröken *Karlsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 587, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att motionen överlämnades till studiesociala utredningen för att tagas i betraktande vid fullgörandet av dess uppdrag.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Kravet på en förnuftig lösning av studiefinansieringen har som bekant länge på många håll varit föremål för starkt uttalat intresse. Motionen II: 587 är ett uttryck för önskan att genom konkreta och bra förslag medverka till en riktig lösning av frågan. I motionen berörs bl. a. så väsentliga ting

Utformningen av det framtida studiefinansieringssystemet

som formerna för lånefinansieringen och de studerandes skuldsättning oberoende av föräldrarnas ekonomiska ställning, för att nämna endast ett par av de positiva förslag som framförts av motionärerna.

Man hade haft anledning tro att motionen skulle behandlas under vårsessionen och enligt motionärernas önskan hänskjutits till studiesociala utredningen. Av för mig okänd och också obegriplig anledning fick emellertid motionen vila till hösten. Och nu har statsutskottet helt enkelt uttalat att utredningen »har för avsikt att inom kort framlägga resultatet av sitt arbete», varför utskottet inte velat hänskjuta frågan till utredningen. Jag har emellertid i någon tidning sett att ett förslag är framlagt. Detta har jag inte kunnat ta del av, och mitt ställningstagande är för övrigt helt oberoende av vad som står i tidningarna — jag utgår helt från vad statsutskottet skrivit i sitt utlåtande av den 12 november, att utredningen »har för avsikt att inom kort framlägga resultatet av sitt arbete». Fullt klart att utredningen skulle framlägga sitt betänkande var det alltså inte när utskottets utlåtande dagtecknades och på grund därav avgavs en reservation, vid vilken även jag står antecknad. Till den reservationen vill jag med dessa ord, herr talman, yrka bifall.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Det händer att man råkar ut för den malören, att man motionerar under den allmänna motionstiden i januari månad men får motionen behandlad först under höstsessionen. Jag behöver inte tala om för fröken Karlsson, varför denna motion behandlats först nu — hon vet lika bra som jag att andra avdelningen i statsutskottet hade ett så stort antal motioner att behandla under vårsessionen, att det blev nödvändigt att uppskjuta ställningstagandet i fråga om en del motioner till höstsessionen.

Det är riktigt att frågorna om studiefinansieringen varit föremål för utredning i olika sammanhang och att problemen på området vållat den studerande ungdomen ekonomiska bekymmer.

Vid sidan av den studiesociala utredningen har en mindre utredning arbetat, som har kallat sig studiehjälpsutredningen och som avlämnade ett betänkande för endast några dagar sedan, där den tar upp frågorna om en avsevärd förbättring av studiehjälpen för de ungdomar som har slutat den obligatoriska skolan och fortsätter i gymnasier, folkhögskolor och dylikt. Vi får väl småningom tillfälle att fatta beslut om denna form av studiehjälp.

Beträffande de spörsmål som har upptagits i motionen nr 587 i denna kammare har utskottet hänvisat till studiesociala utredningens arbete, och eftersom de är föremål för utredning där bör vi avvakta den utredningens resultat.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken KARLSSON (h):

Herr talman! Herr Karlssons motivering för att motionen hänskjöts till höstsessionen var att man behövde en jämnare arbetsbelastning i utskottet, där det annars skulle bli för mycket att behandla under våren. Men att besluta sig för att frågan skulle hänskjutas till den sittande utredningen kunde väl inte ha inneburit många minuters tidsspillan.

Sedan säger herr Karlsson att vi senare får ta ställning till det resultat utredningen har kommit till. Det är klart, att vi skall göra det, och vi ber att få komma igen i dessa frågor som vi tycker är väsentliga.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag tror inte fröken Karlsson eller andra motionärer skulle vara tillfreds om utskott eller utskottsavdelningar snabbbehandlade motioner.

Överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreserver

Vi vill sakligt pröva dem, och så har skett även i detta fall.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreserver

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av väckt motion om överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreserver.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet därför att jag har någon avvikande mening när det gäller utskottets hemställan, att motionen icke må föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag tar till orda med anledning av att det i utlåtandet säges, att justitiedepartementet upptagit till behandling frågan om ändring i lagstiftningen om fastighetsbildning i syfte att på enkelt sätt överföra mark från nedlagd järnväg till angränsande fastighet.

Utvecklingen har medfört, att hela svenska folkets järnväg nu håller på att raseras; på många platser återstår bara banvallarna. Vi skall dock komma ihåg att dessa banvallar i många fall sträcker sig över vackra bygder och att det finns möjligheter att utnyttja dem för ändamål som är angelägna för människorna. Vi har t. ex. ett stort behov av fritidsvägar, vid sidan av de asfaltbelagda motorvägar som är mycket snabba. Det vore kanske skäl för staten, när man nu lägger ner järnvägarna, att behålla banvallarna för fritidsändamål och kanske också för andra kommunika-

tioner i de bygder som blivit av med sina järnvägar.

Jag vill därför, herr talman, ge uttryck åt förhoppningen att regeringen — jag vänder mig då framför allt till kommunikationsministern — icke avhänder staten dessa järnvägsbankar utan behåller dem för fritids- och bygdevägar. När nu staten har dessa värden är det angeläget att vi i detta fall inte gör samma dumheter som vi gjort i andra sammanhang.

Numera möter man ute på landsbygden ofta skyltarna om förbjuden väg. Jag hoppas att svenska folkets kvarvarande minne av en stolt järnvägsepok inte skall få skylten: Förbjuden väg.

Jag önskar att regeringen inte skall tillåta justitiedepartementet att lägga fram en proposition som kunde äventyra dessa järnvägsbankars användning för fritidsändamål.

Jag vill passa på tillfället att säga att också de gamla vägbankarna i större utsträckning borde reserveras för fritidsändamål när man nu bygger nya vägar. De kan t. ex. användas till parkeringsplatser.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Det är inget nytt problem som motionärerna tagit upp, men det blir mer och mer aktuellt alltefter som järnvägsdöden skrider fram i Sverige. Frågan var uppe i en interpellationsdebatt för något år sedan i denna kammare, och redan då lovade kommunikationsministern att försöka få fram en ordning som gjorde det möjligt att lättare städa undan de järnvägar som läggs ned.

Problemet är egentligen tvåfaldigt. Ett problem är att åstadkomma en förnuftig försäljningsform för överlåtelsen från statens järnvägar till den som i fortsättningen skall äga den nedlagda järnvägsmarken. Det andra problemet är att få fram en lagstiftning som möjliggör ett snabbt och enkelt förfarande, när man har denna överlåtelse klar. I

Överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreserver

motsats till herr Lundberg tycker inte jag överlåtelsen från det allmännas sida på något sätt varit felaktig. Dessa järnvägsbankar har i regel inget större intresse ur fritidssynpunkt. I de fall då det funnits anledning att beakta sådana intressen har det allmänna också gjort det.

Gången har i regel varit den att SJ överlätit marken i första hand till centrala ämbetsverk, som haft behov av mark för olika ändamål, i andra hand till kommuner, vilka också beaktar allmänna synpunkter, och i tredje hand till ägare av intilliggande jordbruk och skogsbruk.

Det framgår av statsutskottets utlåtande att ett problem vid överlåtelser via lantbruksnämnderna till jordbrukare och skogsägare intill banan har varit hur marken skall värderas. Jag har själv hävdat, att det i regel varit till nackdel och ekonomiskt betungande för dem att överta denna mark för jordbruks- och skogsbruksändamål, då de ofta måste skaffa undan järnvägsbanken för att få kontakt mellan markerna på ömse sidor om den gamla järnvägen. Det är väl beträffande värderingsfrågan som SJ och lantbruksnämnderna håller på att resonera sig fram.

Jag har emellertid ingenting att anmärka på försäljningsförfarandet. Det har gått på ett smidigt sätt via lantbruksnämnderna. Däremot skulle jag — och det är därför jag tagit till orda — vilja vädja till justitieministern att så snabbt som möjligt få fram den utredning som statsutskottet talar om och att resultatet av utredningen blir att vi får en reviderad sammanföringslagstiftning, så att man enkelt och snabbt kan ordna fastighetsförhållandena sedan överlåtelseerna skett. Jag har under hand erfarit att utredningen snart är klar, och jag hoppas därför att lagstiftningsförslaget skall kunna föreläggas 1964 års värriksdag.

Jag vill bara till sist säga att den nya jorddelningslagstiftning, som — hoppas

jag — kommer att bli resultatet av det förslag som fastighetsbildningskommittén i dagarna lägger fram bör lösa även dessa frågor. Men innan resultatet av denna utrednings arbete har blivit en lag som trätt i kraft, har det gått så många år, att vi dessförinnan är tvungna att klara frågan genom en särslagstiftning.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Att den föregående talaren inte har något att erinra mot att staten försäljer dessa områden kan ju vara förklarligt. Men det kan inte ur statens synpunkt vara fördelaktigt att avhända sig dessa möjligheter till att ordna för vanliga människor att få en någorlunda fredad väg att komma ut i svensk natur. Från t. ex. Ludvika upp mot Dalarna är nu all persontrafik nedlagd på järnvägarna, och det är en tidsfråga när järnvägen läggs ned. I den situationen måste det ur allmänhetens synpunkt vara tacknämligt att få en ostörd väg med den sträckning järnvägen nu har för promenader, cykelturer och eventuellt kortare bilturer. Det är en vacker bygd som järnvägen går igenom. Man kan knappast säga att det är vackert där den nyanlagda vägen drar fram.

Jag vill tvärt emot den föregående talaren hoppas att regeringen, speciellt då kommunikationsministern, ser till, att denna statliga egendom behålles i statens hand. Har de många förhoppningarna man en gång hyste om järnvägarna gått om intet, är det rimligt att staten åtminstone behåller järnvägsbankarna. De blir ypperliga vägar om man anlägger väg på den grund där en gång järnvägstågen har rullat.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp) kort genmäle:

Herr talman! De som hörde mitt anförande kanske märkte att jag inte tog till orda för att polemisera med herr Lundberg. I detta läge kan jag, som

Överförande av viss järnvägsmark till lantbruksnämndernas markreserver

jag gjorde i föregående anförande, säga att jag tycker att försäljningen sker på ett riktigt sätt. Att behålla järnvägsbankarna i statens ägo enbart för att staten inte skall avhända sig mark har jag svårt att begripa.

Däremot kommer kommunerna, som herr Lundberg nämnde, in i bilden i de fall där järnvägsbankarna är behövliga för allmänna ändamål och kommunen köper då upp ifrågavarande mark. Så är förhållandet i den landsdel jag närmast känner till och som har drabbats av järnvägsdöden i stor utsträckning. Det gäller Öland, som inga järnvägar har kvar, liksom Gotland. I båda dessa fall tror jag att kommunerna bevakar dessa intressen. Att ha järnvägsbankarna kvarliggande i statens ägo enbart för att folk skall promenera eller cykla på dem tror jag inte är nödvändigt för ett tillvaratagande av allmänna intressen. Kommunerna gör det lika bra. I de fall där bankarna inte behövs för dessa ändamål tycker jag att det är riktigt att ägare av intilliggande mark får ta hand om dem.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Man talar alltid om att landsting och kommuner skall betala till staten. När vi nu har tagit upp fritidsfrågorna till behandling, vill jag fråga: Är det då inte rimligt att staten behåller de möjligheter som öppnar sig, så att allmänheten kan komma ut i den svenska naturen? Enskilda personer har visat ett mycket litet intresse när dessa vägar har stängts. Jag anser att staten utan kostnad skall ställa områdena till disposition för landsting, kommuner och allmänhet. Enligt min uppfattning hade vi bort ge Gotland dessa möjligheter till fritidsvägar, och jag hoppas innerligt att Öland inte skall drabbas av samma öde som Gotland.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det är möjligt att det kan finnas vissa bärande motiv för de

synpunkter som herr Lundberg för fram i debatten, men det är ganska orealistiskt att tänka sig att alla de gamla järnvägsbankar som blir över när järnvägarna kommer bort skall kunna utnyttjas för det ändamål som herr Lundberg här har talat om.

Vi har i en motion tagit upp denna fråga. Detta har skett med tanke på att det alltså finns en del gamla järnvägsbankar kvar och som man ännu inte har ordnat med ett överlåtande av. Vi anser det oriktigt med ett system där förrättningskostnaderna kanske blir betydligt dyrare än det egentliga markvärdet. När nu utskottet framhåller att justitiedepartementet redan har tillsatt en utredning och att denna sannolikt kommer att ta upp frågan, är jag som motionär nöjd med frågans behandling, och jag har därför, herr talman, inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Eftersom herr Lundberg nyss uttryckte en förhoppning om att inte samma öde skulle drabba Öland som skett med Gotland i fråga om behandlingen av den mark som blir över när järnvägarna läggs ned, ber jag att få framföra några synpunkter.

Enligt min mening tar det orimligt lång tid innan man kan lösa frågan om hur marken skall disponeras. Jag hoppas att vi i fortsättningen skall kunna lösa dessa frågor på ett något enklare och bättre sätt, när utredningen om en förenklad lagstiftning rörande överföring av mark från järnvägsstyrelsen till angränsande markägare blir klar.

När en järnväg har lagts ned ligger banvallen öde kvar. Den används inte ens till promenadvägar, som herr Lundberg vill göra gällande, utan den växer igen, framför allt med ogräs. Detta ogräs är till stort men för väldiga kringliggande åkerbruksområden. Allmänt klagas det över att mängder av ogräs

Utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten

sprids från SJ:s gamla banvallar till de angränsande åkrarna.

Vad beträffar användandet av en banvall till promenadväg är en sådan lösning inte idealisk. Den som vill promenera i naturen föredrar nog att vandra på en stig som inte går snörät tvärs igenom terrängen, utan han vill ha stigar som på ett eller annat sätt mera ansluter till naturen. Det måste vara i ytterst få fall som en järnvägsbank kan vara användbar till en sådan promenadstig. I de fall där det är önskvärt att man anskaffar sådana genvägar och promenadstigar kommer vederbörande kommun säkerligen att bevaka frågan och försöka förvärva sådan mark. Önskvärt är emellertid att överföring av järnvägsmark till enskilda och kommun kan ske snabbare än vad som nu är fallet.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag vill bara konstatera att om vi följer den väg jag har anvisat slipper vi alla förrättningskostnader, eftersom staten i så fall bara behåller det som den äger. Det är väl ändå den mest riktiga vägen att gå.

Sedan talar man här om fritidsfrågorna. Jag vill bara erinra om att varken staten, landstingen eller kommunerna hittills har bedrivit någon som helst fritidsverksamhet att tala om. Men nu håller vi på att starta sådan verksamhet. Även om vi kan få vissa besvärligheter med tanke på att dessa nedlagda järnvägar delvis är spikraka är de ändå vackrare och ur natursynpunkt viktigare än våra stora motorvägar, som det blir mer och mer besvärligt att beträda för människor utan bil.

Det har här också sagts att man inte anser dessa raka vägar eller stigar vara idealiska ur fritidssynpunkt. Men i de fall där en kommun saknar tillräckliga markområden för fritidsverksamhet är det betydelsefullt att kunna nyttja den natur, som vi inte äger men får be-

träda och som nu är stängd för oss på grund av olika förbudstaylor, uppsatta av bolag och andra, vilka vill hindra oss att använda vägar som vi nyttjat sedan urminnes tid. Det är den frågan det gäller, och jag hoppas att regeringen verkligen skall beakta de synpunkter som här framförts.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av väckta motioner om utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Det lönar sig väl knappast att räkna med att få några förändringar till stånd just nu, då utskottets utlåtande är enhälligt. Anledningen till att jag begärt ordet i denna fråga är att jag tycker att utskottet visat sig väl kallsinnigt vid behandlingen av de motioner som väckts av herrar Anderson i Sundsvall och Larsson i Umeå.

De undersökningar, som sjöfartsstyrelsen säger sig ha gjort och gör liksom de undersökningar som kommerskollegium, Hamnförbundet och andra kan ha gjort, anser jag tillhör rutinen för dessa sammanslutningar. Det är någonting som åligger dem utan särskilt uppdrag. När man därför från utskottets sida åberopar de undersökningar som här pågår såsom ett skäl för att avslå framställningen om en statlig utredning, förmenar jag att det är ett kallsinnigt ståndpunktstagande.

Av sjöfartsstyrelsens utsago framgår att det egentligen föreligger ett behov av centralhamnar i Norrland. Jag er-

Utredning rörande centralhamnar på norrlandskusten

känner gärna att detta är en mycket komplicerad fråga och vill bara citera följande i styrelsens eget yttrande:

»Det är vanskligt att söka bedöma riktigheten av motionärernas uppfattning att en koncentration av vintersjöfarten till ett fåtal centralhamnar skulle minska transportkostnaderna för industrien. För en sådan bedömning krävs en ingående kännedom om en mängd kostnadsfaktorer, varvid bland annat kostnaderna för isbrytning och investeringar i centralhamnarna måste vägas mot kostnaderna för landtransporter, vilka torde komma att öka för många industrier som ligger utanför centralhamnarnas uppland.»

Det skulle jag gärna vilja instämma i. Styrelsen anför vidare: »Det finns även skäl att hålla i minnet att de hamnpolitiska frågorna i stor utsträckning även rymmer lokaliseringspolitiska synpunkter av stor betydelse för hamnkommunerna.»

Innehållet i dessa citat tycker jag motiverar en objektiv statlig utredning rörande möjligheten att skapa centralhamnar efter norrlandskusten. Just därför att dessa hamnar har lokaliseringspolitiska effekter kan man kanske säga att de som nu är »starkast», ligger längst framme, har de största möjligheterna att tillgodogöra sig resultatet av en eventuell koncentration av sjöfarten. Det är alldeles uppenbart att det är en komplicerad fråga, och därför behövs det enligt min mening — något som motionärerna också framhållit — en statlig utredning.

Jag vill emellertid i detta sammanhang också påpeka att Gävles hamn är Norrlands största. Skulle man inte kunna tänka sig att göra i varje fall ett minimum av ökade ansträngningar för att möjliggöra sjöfart på Gävle hamn året om? Samtidigt som dessa ökade ansträngningar möjliggjorde sjöfart för Gävle hamn året om skulle en sådan åtgärd på intet sätt hindra fortsatta utredningar beträffande möjligheterna att

efter norrlandskusten skapa ett antal centralhamnar.

När nu utskottet ställt sig kallsinnigt har jag velat väcka opinion i denna fråga, så att den blir föremål för en mera positiv behandling, när den nästa gång föreläggs riksdagen. Det är av oerhört stor betydelse för Norrlands industri och för sysselsättningen över huvud taget i Norrland att vi kan ordna sjöfarten tillfredsställande för våra industrier. Inte minst viktigt är också att trygga sysselsättningen för våra hamnarbetare.

Det är min varma förhoppning att denna fråga skall mötas av större förståelse, när den åter förelägges riksdagen. Så måste enligt min mening absolut ske.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag är en av motionärerna i detta ärende. Av de yttranden, som utskottet här åberopar, hänvisar man främst till vad sjöfartsstyrelsen har anfört. Styrelsen framhåller att det vanliga mönstret är att industrien utnyttjar egna kajer. Det finns bara ett enda undantag härifrån. Styrelsen fastslår vidare att det är billigast för industrien att låta skeppningarna gå över egna kajer. Detta svarar dåligt mot det undantag som man åberopar och som avser Umeå.

Den hamnen har byggts ut efter helt nya principer. Utskeppningsförfarandet är också nytt. Resultatet har blivit att kapaciteten på hamnen per kajmeter har tiofaldigats. Vad det innebär i fråga om besparingar säger sig självt. Om de industrier som använder denna hamn för sina utskeppningar räknat med att det skulle vara billigare att skeppa över egen kaj, så hade de naturligtvis gjort det. De har nämligen ordentligt utbyggda kajer inom sitt eget område. Enda motivet för att man gått över till det nya förfarings sättet är att det blir billigare.

Ett annat problem, som på sikt måste

lösas, gäller hamnarbetarna. Vid de lastplatser som nu finns speciellt längs norrlandskusten blir hamnarbetarna i varje särskilt fall kallade att lossa eller lasta ett fartyg. Deras sysselsättning blir följaktligen endast sporadisk. I ett samhälle med överfull sysselsättning kan vi uppenbarligen inte räkna med att folk i fortsättningen kommer att acceptera att arbeta under sådana villkor.

Sjöfartsstyrelsen säger att den redan varit inne på centralhamnstanken. De som sysslar med dessa frågor känner naturligtvis också till att tanken inte är ny. Styrelsen framhåller vidare, att en koncentration är nödvändig och att en reservkapacitet behövs men att behovet av ytterligare utredningar i centralhamnsfrågan bör prövas först sedan resultatet av styrelsens undersökningar och överläggningar med berörda parter framlagts. Sjöfartsstyrelsen avvisar alltså inte tanken, utan av dess yttrande framgår, tycker jag, att den anser det nödvändigt med centralhamnar. Kommerskollegium uttalar att spørsmålet är mycket komplicerat och att frågor av stor ekonomisk räckvidd kommer in i bilden.

Utskottet har enhälligt anslutit sig till sjöfartsstyrelsens yttrande och avstyrker motionerna med motiveringen att man bör avvakta resultatet av den utredning som påbörjats inom sjöfartsstyrelsen och senare ta ställning till frågan. Jag kommer att nöja mig med detta. Det innebär att vi i alla fall hunnit en bit på vägen mot en lösning av frågan. När vi väckte motionerna var inte vår tanke, att man genom någon omdaning skulle gynna någon speciell ort, utan det gäller enligt vår mening framför allt att se till att industrien får så låga kostnader som möjligt. Eftersom produkterna huvudsakligen går på export, kan exportindustriens ekonomiska läge förbättras om hamnkostnaderna blir lägre.

En annan sak som måste komma in i bilden är frågan om statens järnvä-

Redovisningen av kommittékostnader

gars kapacitet. Numera gör man inte så, att man kör fram vagnarna på ett hamnspår och lossar dem vid fartygsidan, utan man lägger upp godset i magasin och kör sedan ut det med truckar. Därigenom mångfaldigas kapaciteten på den rullande materielen. Detta får till följd att SJ kan hålla lägre taxor. Om SJ kan utnyttja sin vagnpark på ett bättre sätt, så ligger också där stora ekonomiska värden.

Herr talman! Jag hoppas att den förberedande utredning som sjöfartsstyrelsen gör kommer att ge resultat så snabbt som möjligt, så att vi inte kommer i det läget att vi gör felaktiga investeringar och kastar goda pengar efter dåliga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Redovisningen av kommittékostnader

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av väckta motioner angående redovisningen av kommittékostnader.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrande:

Herr PALM (h):

Herr talman! Detta ärende gäller en framställning från bl. a. herr Wennerfors i denna kammare, syftande till att nå en mera öppen redovisning av utredningskommittéernas kostnader. Det är en liten del av en stor fråga, nämligen statens kostnadsredovisning över huvud taget, där det kan resas många önskemål. Motionsyrkandet har utmynnat i en begäran om att varje kommitté i sitt betänkande skall redovisa sina kostnader.

Motionen har gått igenom utskottsprovningens skärseid ganska oanfrätt, varför det ligger nära till hands att gratulera motionärerna till den framgång som de onekligen haft med sin fram-

Redovisningen av kommittékostnader

stöt. Att det oaktat en blank reservation anmälts i statsutskottet sammanhänger med att utlåtandet innehåller en formulering, som enligt min och övriga reservanternas uppfattning på ett onödigt sätt trubbar av udden i motionsyrkandet. Statskontoret, som är statens speciella rationaliseringsorgan, har mera helhjärtat anslutit sig till motionsyrkandets syfte. Statskontoret uttalar bl. a., att en i varje betänkande lämnad kostnadsredovisning, som för övrigt icke bör medföra nämnvärt merarbete för kommittéerna, torde vara väl ägnad att främja ifrågavarande rationaliseringssträvanden, och säger i fortsättningen: »Mot bakgrunden härav och i betraktande av kommittéväsendets inledningsvis antydda expansion föreligger enligt statskontorets mening bärande skäl för åtgärder i motionernas syfte.»

Utskottet instämmer inledningsvis i detta, och det är gott och väl, men sedan blir det genast mera motsträvigt. Man säger att man inte motsätter sig grundtanken, men därefter kommer den formulering som reservanterna ansett onödig: »Samtidigt måste emellertid varnas för en sådan effekt av den avsedda omläggningen, att därigenom indirekt skulle skapas en press på tidschemat till förfång för utredningsarbetets ändamålsenliga bedrivande eller en hämsko med avseende på kommittéernas dispositioner exempelvis i fråga om planläggning av studieresor eller anlåtande av expertis.» Denna formulering är enligt reservanternas mening ägnad att förringa det positiva syftet med framställningen. Så rädd för besparingseffekten behöver man ändå inte vara! Utskottets yttrande utmynnar i en hemställan om ett tillkännagivande hos Kungl. Maj:t av vad utskottet anfört. I detta ligger ju i realiteten en förhoppning om att regeringen skall beakta det anförda.

Att vi nöjt oss med en blank reservation och inte ställt något motyrkan-

de beror på att utskottet dock instämmer i motionärernas grundtanke. Avsikten med mitt anförande är dels att motivera den blanka reservationen, dels att uttrycka reservanternas förhoppning att regeringen måtte beakta den del av utlåtandet, som är positiv och innebär ett instämmande i motionärernas förslag, i minst lika hög grad som de enligt min mening onödiga varningens ord som utskottsmajoriteten ansett sig böra knyta till sin hemställan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Frågan om att begränsa kostnaderna för utredningar har varit uppe vid olika tillfällen, bl. a. i allmänna beredningsutskottet. Man har också behandlat den i 1958 års besparingsutredning, som rekommenderade att kommittéerna skulle få en påminnelse om att de borde skynda på, när det tog för lång tid innan arbetet blev färdigt. Det föreslogs en maximitid på tre år, innan sådan påminnelse skulle göras.

Statsutskottet säger i sitt utlåtande, att man inte har någonting emot att kostnaderna för utredningar redovisas i betänkandena. Detta kan låta som om utskottet verkligen hoppades att onödiga kostnader för utredningar skulle kunna undvikas genom sådan redovisning. Men för all del, det ligger skepsis också i utskottets uttryckssätt. Man väntar sig inte alltför mycket. Men jag tycker att statsutskottet ändå har gått onödigt långt, när utskottet säger ja till denna propå från högerhall.

Vad är det för resultat man når? Ingen tror väl att man når en verklig besparingseffekt. De kostnader som kan komma att redovisas i ett betänkande blir de kostnader man kommer åt. Det kommer att bli mycket lätt för Kungl. Maj:ts kansli att göra en rad utredningar med hjälp av tjänstemän som redan är anställda inom förvaltningen. Kostnaderna härför behöver aldrig redovisas som kommittékostnader. Kungl. Maj:t kan också lätt slippa ifrån den

insyn som lekmännen, d. v. s. i mycket stor utsträckning riksdagsmännen, får såsom kommittéledamöter.

Jag ser detta som ett sätt att beskära de möjligheter riksdagsmannen har att tränga in närmare i olika frågor genom att i en utredningskommitté få ta del av sådant primärmaterial, som kanske aldrig redovisas i betänkandet, och få höra en mer ingående diskussion i ämnet än han eljest över huvud taget kan bli i tillfälle att vara med om. När man får ett betänkande med förslag, har man ju bara detta förslag och de uppgifter, som redovisas i samband därmed, att bygga sin mening på. Men sitter man med i en kommitté, har man på ett tidigt stadium möjligheter att inverka på ett reformarbete. Jag tror det är billigare för staten att ta de kostnader som det kan medföra att låta många lekmän och experter ingå i en kommitté.

Resultatet av denna s. k. besparing kan bli att kostnaderna blir lika stora men att de inte redovisas. Det blir framför allt experter, ämbetsmän och tjänstemän av olika slag, som kommer att anlitas för utredningsuppdrag, och lekmännen kommer i stor utsträckning att saknas i det förberedande reformarbetet, om man skall lämna en redovisning som tillfredsställer dem som till varje pris vill hålla kostnaderna nere. Det är en tillbakagång att på detta sätt brännmärka utredningsarbetet.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hörde med en viss förvåning fru Eriksson i Stockholm framföra det argumentet, att det skulle bli mindre utrymme för lekmännen i kommittéerna genom att man inför en noggrannare kostnadsredovisning i betänkandena. Det kan väl ändå inte vara logiskt resonerat. Syftet med detta förslag är inte i första hand att till varje pris vid varje utredning få till stånd en besparing utan syftet är att åstadkomma en öppnare och bättre kostnads-

Redovisningen av kommittékostnader redovisning. Om detta i sin tur medför besparingar är det gott och väl.

Att det föreligger önskemål om bättre kostnadsredovisning på det statliga området är alldeles uppenbart. Jag skulle vilja rekommendera fru Eriksson att läsa direktör Arne Lundbergs i LKAB redogörelse för detta. Han har tidigare under lång tid haft tillfälle att tränga in i den statliga förvaltningsapparaten, då han hade närmare anknytning till regeringskretsarna. När han sedan kom in i ett företag av den omfattning LKAB har, stod det klart för honom, att det just i fråga om kostnadsredovisningen fattas oerhört mycket inom den statliga sektorn. Det vore därför värdefullt att få till stånd en ändring i detta avseende.

Här föreliggande förslag avser en liten del av detta stora komplex. Jag vill erinra om att enligt statskontorets yttrande anses bärande skäl finnas för de åtgärder som har föreslagits i motionerna. Jag tror därför att man vågar hoppas att Kungl. Maj:t skall av de yttranden som avgivits i detta ärendet dra den slutsatsen, att det vore önskvärt att man gör som motionärerna föreslagit. Det skulle innebära ett steg mot bättre kostnadsredovisning.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag reagerar inte mot att kostnaderna skall redovisas utan bara mot den bedrägliga tron, att man skulle vinna en verklig kostnadsredovisning genom detta krav på att kostnaderna skall stå angivna i betänkandet. En stor del av kostnaderna härvidlag kan nämligen gömmas och blir inte redovisade. Om man vill undvika att redovisa kostnader i detta sammanhang, låter man verken eller experter inom vederbörande departement göra utredningarna. Följden blir, att man inte får med kostnaderna och att man kanske slipper den insyn som jag tror är nyttig och som sker genom att van-

Redovisningen av kommittékostnader

liga lekmän är med i utredningarna. En sådan medverkan av lekmän är kanske väl så kostnadsbesparande som något annat.

Herr PALM (h) kort genmäle:

Herr talman! Till skillnad mot fru Eriksson i Stockholm misstänker jag inte att kommittéerna har för avsikt att dölja sina kostnader. Jag tror inte det finns skäl för ett sådant antagande.

När det nu förhåller sig så, att vad som här föreslagits enligt statskontorets mening inte medför något nämnvärt merarbete, undrar jag, varför man är så ängslig för en redovisning som på ett mycket klarare sätt än för närvarande är fallet skulle visa hur stora kostnaderna är. Att lekmannainflytandet skulle bli lidande av denna anordning kan jag fortfarande inte inse.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte ängslig för redovisning. Jag tycker det skulle vara utmärkt om man alltid på förhand visste något om de kostnader det kan bli fråga om. Det skulle vara utmärkt även i detta fall. Men man bedrar sig om man tror att man genom denna anordning får en redovisning av de verkliga kostnaderna. Det finns många sätt att dölja kostnaderna, det borde även herr Palm vara medveten om. Det är alltså självbedrägeri att tro, att man vinner något med att genomföra detta förslag.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag skulle kunna ställa mig på den bekväma ståndpunkten mellan herr Palm och fru Eriksson i Stockholm att jag nöjde mig med att yrka bifall till utskottets förslag, men jag kanske ändå bör säga några ord efter vad som sagts här.

Jag reagerar en smula mot fru Erikssons talesätt. Hon närmast förutsätter att kommittéerna eller Kungl. Maj:ts kansli skulle, om man inför en kost-

nadsredovisning, göra sig skyldiga till fiffel i fråga om kostnaderna. Det är ganska hårresande att förutsätta något sådant.

Vidare säger fru Eriksson, att åtgärden skulle drabba lekmännen. På vad sätt skulle detta kunna ske? Inte på något sätt! Det är ju inte fråga om att åstadkomma något annat än vad jag tror man måste genomföra på en hel rad andra områden inom den statliga verksamheten, där vi har mycket att lära inte minst av det privata näringslivet i syfte att verkligen få ett grepp om vad saker och ting kostar. Det har vi inte med nuvarande budgetuppställning. Om vi i framtiden skall kunna göra avvägningar mellan olika intressen så att man kan åstadkomma en riktig prioritering, måste man först veta vad olika saker kostar. Vad som nu föreslås är bara en liten början som innebär att vi skall få en någorlunda fyllig och uttömmande redovisning beträffande kommittéernas verksamhet. Vi är medvetna om svårigheterna härvidlag. Det måste till viss del ske beräkningsmässigt framåt i tiden och man kan inte få exakta uppgifter. Men vi tror att vi ändå skulle kunna få en något bättre redovisning än vi nu har. Det är inget annat saken gäller. Jag tror inte att det finns anledning att göra detta till någon stor fråga — det är det sannerligen inte. Jag tror inte heller att besväret för kommittéerna är av sådan art att det behöver verka avskräckande.

Detta är grundtanken bakom statsutskottets utlåtande. Samtidigt som vi uttalat att man bör kunna införa en bättre kostnadsredovisning har vi emellertid varnat för att detta skulle få minska kommittéernas möjlighet att lägga upp sitt arbete på ett vettigt och förnuftigt sätt. Sedan detta framhållits tycker jag att allan rättfärdighet kan vara uppfylld.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är inte något fiffel, herr Gustafsson i Stockholm, om man ber en verkschef eller någon inom ett departement anställd att göra en utredning. Det sker redan i mycket stor utsträckning. De kostnader man då redovisar på kommittéer kommer inte att innefatta kostnaderna för den arbetskraft man utnyttjar på andra anslag.

Jag skulle vilja ta herr Palm och tydligen även herr Gustafsson ur den barnatron, att man får ett kraftigt grepp om ekonomien genom den föreslagna åtgärden. Det viktigaste är faktiskt att direktiven skrivs så att kommittén kan gå rakt på sak. Bara detta betyder en avlastning av kostnaderna på departementet, ty det innebär att kommittén slipper ganska mycket förarbete. Det är också viktigt att kommittéerna som de ofta gör ingående redovisar vad deras förslag kommer att kosta. Det är där som de stora vinsterna är att hämta. Men att man genom den nu föreslagna åtgärden skulle kunna spara mycket, det är något av barnatro. Det är sött.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag överlåter åt kammarrens ledamöter att avgöra vem som är mest hemfallen åt barnatro, fru Eriksson i Stockholm eller jag.

Här är det inte i första hand fråga om en besparingsåtgärd. Vi har inte i utskottet sagt någonting om besparing. Vi skulle emellertid kunna få en kostnadsredovisning som ger bättre överblick över kommittékostnaderna.

Fru Eriksson sade att hon aldrig har talat om fiffel. Jo, i sitt första anförande sade hon att här ger man Kungl. Maj:t möjlighet att på andra vägar täcka kostnader som inte kommer att redovisas. Vad är detta annat än att förutsätta fiffel?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är ett sätt att arbeta

som inte alls är något fiffel. Det förekommer redan i stor utsträckning. I och med att kommittéerna får bättre direktiv avlastas de en stor del av det arbete de annars skulle utföra, eftersom det krävs en hel del förarbeten innan direktiven utfärdas.

I övrigt hänvisar jag till vad jag sade i mitt förra yttrande.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är inte jag som förutsatt att det skulle fiffelas, det är fru Eriksson i Stockholm.

Herr PALM (h):

Herr talman! Det var fru Erikssons i Stockholm tal om barnatro som föranledde mig att begära ordet. Det talet kanske i och för sig är berättigat — det vill jag inte gå närmare in på — men jag tycker nog att också fru Eriksson är söt när hon troskyldigt hyser uppfattningen, att alla utredningar går spikrakt på sitt mål. Jag tror inte att jag förolämpar det svenska utredningsväsendet om jag påstår, att det inte alltid är så väl.

Beträffande besparingssyftet, som här berörts mycket lätt, vidhåller jag att man inte bör vara så ängslig för att knyta förhoppningar till möjligheten av besparingar som en följd av bättre, effektivare och öppnare kostnadsredovisning.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av väckta motioner angående översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 271 av herrar *Ragnar*

Översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m.

Persson och Lennart Geijer samt II: 313 av herr *Hagnell m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om

1) utredning i avsikt att närmare klarlägga omfattningen av i motionerna omnämnda överföringar till stiftelser samt stiftelsernas antal och förmögenhetsställning, ävensom

2) översyn av lagen den 24 maj 1929 om tillsyn över stiftelser.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 271 av herrar *Ragnar Persson och Lennart Geijer* samt II: 313 av herr *Hagnell m. fl.* om en översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson, Magnusson* i Borås och *Björkman*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha annan, av reservanterna angiven lydelse;

II) av herrar *Lundström, Erik Filip Petersson* och *Larsson* i Umeå, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Vid detta betänkande från bevillningsutskottet har representanterna för högerpartiet avgivit en reservation.

Jag ber först att få påpeka, att på s. 9 andra raden har på grund av ett tryckfel ordet »yrkande» insmugit sig i stället för »yttrande». Vi är nämligen inom bevillningsutskottet överens om klämmen. Vi anser att något behov av utredning för närvarande icke föreligger. De problem som här har berörts beträffande stiftelserna är nämligen föremål för utredning av koncentrationsutredningen. Därför har vi också i utskottet varit ense om att yrka avslag på motionerna.

Att vi har avgivit en reservation be-

ror på att vi inte är fullt överens med utskottsmajoriteten om motiveringen. Bevillningsutskottet brukar vara försiktigt när det gäller att ta ställning till olika problem, särskilt innan en utredning är klar. Det är anledningen till att vi har gjort ett särskilt uttalande. I utskottets motivering förekommer nämligen vissa ställningstaganden som bl. a. förutsätter att Kungl. Maj:t skall vidta åtgärder för att rätta till vissa missförhållanden som motionerna förutsätter. Ingen av de remissinstanser som yttrat sig i ärendet har dock kunnat bekräfta förekomsten av några missförhållanden. Det är också angeläget framhålla, att det förefinns en viss tveksamhet om vad som kan betraktas som missbruk.

Det allmännyttiga ändamålet med stiftelserna kan naturligtvis inte bli ett biintresse, när hela den avkastning som uppkommer genom stiftelsekapitalet står till förfogande för välgörande ändamål. Det är obestriddligt att detta förhållande aldrig kan — såsom Göta hovrätt också framhåller — ändras.

Friheten från arvsskatt för gåvor till stiftelser med allmännyttig verksamhet har ju tillkommit för att stimulera till lämnandet av sådana gåvor. I gamla tider utgjorde väl skatten en mindre del. Numera har genom statsmakternas beslut tagits ett hårdare grepp om dessa medel och skatteandelen har blivit större. Det finns därför enligt mitt förmenande inte någon konsekvens i talet om missbruk, eftersom de maktägande i samhället själva har åstadkommit ett förhållande som innebär att en övervägande del av de pengar som ställts till stiftelsernas förfogande utgöres av arvsskatte-medel.

Motionärerna har pekat på sådana stiftelser som i vissa fall kan tillkomma i samband med ett arvsskifte. Speciellt i familjeföretag är ofta kapitalet hårt bundet vid företaget såsom ett riskkapital och det är väl också en allmännyttig åtgärd att så har skett. Men det är naturligt att detta riskkapital alltjämt

Översyn av lagen om tillsyn över stiftelser, m. m.

måste stå till de olika företagens förfo-
gande. Ur denna synpunkt kan det
ingalunda vara ett samhällsintresse att
åstadkomma en splittring, som inte skul-
le göra det möjligt att fortsätta företa-
gets verksamhet på sätt som hittills
skett. Inte minst ur arbetsmarknads-
och sysselsättningssynpunkt är det ett
intresse att verksamheten upprätthålles.

I ett sådant fall avstår ju arvtagarna
från sin andel av avkastningen och har
därmed också för framtiden avhänt sig
ifrågavarande kapital. Å andra sidan
måste de helt naturligt bibehålla ett visst
inflytande över kapitalet, så att det
blir möjligt att hålla företaget samman
och att undvika en splittring som en-
dast kan vara till nackdel för sam-
hället. Av de yttranden som avgivits
i ärendet framgår att man även bland
myndigheterna ser på problemet på
detta sätt.

Jag ber att i fråga om klämman få
instämma i utskottets yrkande, medan
jag när det gäller motiveringen hemstäl-
ler om bifall till reservation I.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Till bevillningsutskot-
tets föreliggande betänkande har jag
fogat en blank reservation, som är för-
anledd av en passus i utskottets yttran-
de vilken jag inte helt kan acceptera.

Meningen är ju att avvakta resultatet
av koncentrationsutredningens arbete
innan några ytterligare åtgärder vidtas.
I utskottets yttrande talas emellertid om
att det finns fall då det huvudsakliga
syftet med stiftelsebildningen är att bi-
behålla inflytandet över familjeförmö-
genheten. Det heter vidare, att enligt
utskottets mening finns det anledning
att från det allmännas sida ingripa mot
dylika åtgärder. Men man är ju ännu
inte på det klara med, huruvida ett så-
dant inflytande är på något sätt skad-
ligt.

Däremot delar jag fullt utskottets me-
ning, då utskottet talar om fall då det
bildas sådana stiftelser för att åstad-

komma skatteflykt. Jag tycker inte att
det bör ges någon som helst möjlighet
till sådana konstruktioner, utan att man
bör snabbt och hårt ingripa mot för-
hållanden av detta slag.

Stiftelsebildningar med allmännyttigt
ändamål har ju erhållit skattefrihet där-
för att verksamheten bedömts såsom
värdefull ur samhällets synpunkt. En-
ligt min mening är det i och för sig
ganska naturligt, att en donator, som
skänkt pengar till sådant ändamål som
från samhällets synpunkt bedömts va-
ra värdefullt, vill bevara något infly-
tande för sina arvingar eller sina när-
maste, så att de exempelvis kan bevaka
ett företag som har gått över i stiftelse-
form. Däri kan ligga den sakliga och
från hans synpunkt berättigade önskan
att ett sådant inflytande kan göra stif-
telsen mera värdefull och ge den större
effekt för det ändamål, till vilket han
avsatt dessa medel. Jag anser inte att
man som utskottet, kan betrakta detta
som skadligt.

Man bör nog avvakta utredningen. Om
den skulle visa att det förekommer
skadliga verkningar får man ta stånd-
punkt till den frågan då. I dagens läge
finner jag det alldeles förhastat att göra
ett uttalande i den riktningen, vilket
jag har velat ge till känna genom min
blanka reservation.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall inte ta upp
någon diskussion med reservanterna i
sakfrågan. När de påstår att utskottet
icke har sig bekant något fall där miss-
bruk av bestämmelserna om skattefri-
het skulle förekomma kanske jag ändå
kan tillåta mig att påpeka att detta inte
är alldeles riktigt.

Reservanterna omnämner ju själva att
överståthållarämbetet har funnit några
fall av missbruk i det avseende som mo-
tionärerna har påtalat. Utan att känna
närmare till fallet vill jag också erinra
om vad man läste i tidningarna i dag
från Malmö. Det torde vara ett absolut

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

typiskt exempel på hur det kan gå till; det är ett aktuellt fall som kommer fram alldeles lägligt för att visa att denna lagstiftning säkerligen kan utnyttjas på ett oriktigt sätt.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har visserligen inte kunnat finna något fall av missbruk, men det är inte så märkvärdigt, framhåller den, eftersom det är lätt att undvika myndigheternas tillsyn. Anmälningssplikt föreligger vanligen inte i vissa fall.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län menar, att sådana stiftelser som motionärerna åsyftar för närvarande inte är särskilt vanliga men torde komma att öka i antal och betydelse. Därför menar länsstyrelsen att statsmakterna har anledning att ta ställning till om åtgärder bör vidtas för att komma till rätta med sådana icke helt önskvärda beskattningseffekter.

Bevillningsutskottets majoritet har inte tagit ställning till frågan i annan mån än att den understrukt att om, som motionärerna framhåller, det allmännyttiga ändamålet blir ett biintresse och stiftelsebildningens huvudsakliga syfte är att bereda testator (donator) och hans arvingar skatteförmåner och bibehållit inflytande över den oreducerade familjeförmögenheten, finns det anledning till samhällsingripande mot dylika åtgärder.

Som kammarens ärade ledamöter finner i betänkandet har flertalet av de hörda remissmyndigheterna också vitsordat angelägenheten av en utredning. Det pågår emellertid redan en sådan. Koncentrationsutredningen har enligt sina direktiv bl. a. att kartlägga fördelningen av de juridiska ägandeförhållandena och förmögenhetskonzentrationen inom näringslivet och försöka fastställa utvecklingstendenserna i dessa avseenden samt ävenså att uppmärksamma i vad mån gällande aktiebolags- och skattelagar kan tänkas påverka dessa tendenser. Denna utredning kommer även

att beakta stiftelsebildningar av den typ som motionärerna avser.

Utskottsmajoriteten anser att det bör utsägas, att om denna utredning bekräftar vad motionärerna har påtalat — alltså förekomsten av missförhållanden — förutsätter utskottet att Kungl. Maj:ts snarast vidtar åtgärder för att komma till rätta med missförhållandena. Enligt min mening, herr talman, är detta väl det minsta som riksdagen bör besluta.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen I) av herr Yngve Nilsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan med oförändrad motivering.

§ 11

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tilläggsavtal till avtalet den 24 december 1936 mellan Sverige och Frankrike för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående handräkning beträffande arvs-skatt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m., jämte i anledning av propositionen väckta motioner.

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteks-föreningar, m. m.

I en den 5 april 1963 dagtecknad proposition, nr 163, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda utdrag av protokollet över finansärenden föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteks-föreningar; samt

2) förordning om Svenska bostadskreditkassan och om bostadskreditföreningar.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Propositionen, som grundar sig på bostadslåneutredningens betänkande angående stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna (SOU 1962:31), innehåller förslag om effektivisering av institutionernas organisation och verksamhet i skilda hänseenden. Bland annat föreslås nya regler om belåningsvärdenas bestämmande i syfte att nå en bättre samordning med de statliga bostadslånen. Vidare föreslås institutionerna få rätt att i viss utsträckning lämna lån i form av byggnadskreditiv. Ändrade regler för bestämmande av de orter, där stadshypoteks- och bostadskreditföreningar utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t skall äga driva sin verksamhet, föreslås även.

De nuvarande förordningarna för stadshypoteks- och bostadskreditväsendet har i de i propositionen framlagda förslagen till nya författningar undergått tämligen genomgripande förändringar av dispositionsteknisk och redaktionell art. De nya förordningarna har i propositionen föreslagits i princip skola träda i kraft den 1 juli 1963.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner:

1. motionen II:943 av herrar Nilsson i Tvärälund och Börjesson i Falköping, vari hemställdes

A. att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 163 måtte

I. besluta

a) att de berörda kreditinstituten finge bestämma belåningsvärden efter nu gällande grunder,

b) att skyldighet att amortera primärlån ej finge föreskrivas i vidgad utsträckning, och

c) att rätt för de berörda kreditinstituten att lämna byggnadskreditiv ej nu skulle medges;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) att en översyn måtte företagas av grunderna för fastighetstaxeringen i syfte att få sådana resultat som möjliggjorde en regelmässig anslutning av sekundärlånens övre gräns till de statliga bostadslånens nedre gräns, och

b) att i avvaktan på resultatet av nämnda översyn erforderliga åtgärder måtte vidtagas för att de statliga bostadslånen i förekommande fall skulle kunna fördjupas i den utsträckning som erfordrades för att de statliga lånen nedre gräns regelmässigt skulle sammanfalla med sekundärlånens övre gräns;

III. beakta vad i motionen i övrigt anförts; samt

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta de författningsförslag som föranleddes av under A. I. ställda yrkanden; samt

2. likalydande motionerna I:783 av herr Holmberg *m. fl.* och II:948 av herr Carlsson i Stockholm *m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen måtte besluta att i första hand avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 163 i de delar den avsåge rätt för stadshypoteks- och bostadskreditföreningarna att utlämna byggnadskreditiv, eller — om så ej skedde — att kreditinstitut med i huvudsak kortfristig utlåning måtte medgivas rätt att utlämna lån på samma villkor, som gällde för stadshypoteks- och bostadskreditföreningar, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till de författningsändringar som erfordrades i anledning härav.

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1. med avslag å motionerna II: 943 samt I: 783 och II: 948 i vad motionerna avsåge frågan om rätt för stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna att lämna byggnadskreditiv, samt

2. med avslag å motionen II: 943 i vad den i övrigt avsåge ändring i de genom propositionen framlagda författningsförslagen,

för sin del antaga nämnda författningsförslag med de ändringarna att ikraftträdandebestämmelserna erhöles av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att tidpunkten för ikraftträdandet ändrades från den 1 juli 1963 till den 1 januari 1964;

B. att följande motioner, nämligen

1. II: 943 samt

2. I: 783 och II: 948,

till den del de icke kunde anses besvarade med vad utskottet anfört och hemställt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Regnéll, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Nils Theodor Larsson, Hernelius, Berglund* och *Carlsson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet under punkten A. bort hemställa,

att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna II: 943 samt I: 783 och II: 948 i vad motionerna avsåge frågan om rätt för stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna att lämna byggnadskreditiv, samt

2. med avslag å motionen II: 943 i vad den i övrigt avsåge ändring i de genom propositionen framlagda författningsförslagen,

för sin del antaga nämnda författningsförslag med de ändringarna att 12, 28 och 30 §§ ävensom ikraftträdandebestämmelserna erhöles av reservanterna föreslagen lydelse, innebärande dels avslag å Kungl. Maj:ts proposition i de delar den avsåge rätt för stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna att

lämna byggnadskreditiv, dels samma ändring av tidpunkten för ikraftträdandet som utskottsmajoriteten föreslagit.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Bostadsbyggandet i vårt land representerar drygt en femtedel av de totala investeringarna. I högre grad än några andra investeringar är bostäderna finansierade med upplånat kapital. Också i fråga om lånens löptid intar bostadskrediterna en särställning genom att amorteringskraven är ovanligt låga.

Allt detta gör att kreditgivningen till just bostadssektorn har en mycket stor betydelse både för samhällsekonomin och för kreditinstituten. I båda fallen representerar den en mycket tung klump. Utformningen av de regler som gäller för bostadsfinansieringen är därför av stor vikt. Det administrativa arbetet för bostadslånegivningen inom stat och kommun är synnerligen omfattande. För statens del har man beräknat utgifterna för detta till ungefär 50 miljoner kronor per år. Kreditinstituten, byggnadsindustrien och byggherrarna har också ett synnerligen omfattande arbete med vad som litet slarvigt kanske får kallas pappersexercisen vid bostadslånegivningen.

Man är nog på skilda håll överens om att bostadslånegivningen är mogen för ganska radikala ändringar. Vi har kommit ifrån den besvärande bristen på långfristigt kapital, som för några år sedan kanske motiverade specialingripanden i kreditmarknaden till förmån för bostadsfinansieringen. När förhållandena nu normaliserats, bör också bostadsfinansieringen kunna komma i åtnjutande av den rationalisering, som en lägre grad av detaljreglering innebär.

Men medan man väntar på större grepp är också mindre förbättringar väl-

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteks-föreningar, m. m.

komna, som kan göra bostadslånegivningen smidigare och effektivare. Ett par sådana förbättringar föreslås i proposition nr 163, som rör förordningarna om hypoteksinstitutet. Propositionen föranledde två motioner. I den ena av dessa — här i kammaren väckt av herrar Nilson i Tvärälund och Börjesson i Falköping — uttalas betänkligheter mot de ändringar propositionen föreslår för att fastställa belåningsvärdena. Dessa betänkligheter har utskottet inte delat.

Samma motionärer kommenterar också propositionens resonemang om amorteringar på primärlån. Utskottet framhåller för sin del, att de föreslagna ändringarna inte innebär några skärpta krav på amortering utan bara en klarare formulering av möjligheten att ställa krav på amortering.

Sin sista punkt har herrar Nilsons och Börjessons motion gemensam med den andra motionen, som här i kammaren är väckt av herr Carlsson i Stockholm m. fl. Det gäller propositionens förslag, att hypoteksinstitutet skulle få rätt att lämna bostadskrediter under byggnadstiden, alltså vad som kallas byggnadskreditiv. Med en detaljmotivering, som jag knappast här behöver redogöra för, menar motionärerna att både principiella och praktiska skäl talar mot en sådan ändring. I den frågan har motionärerna fått stöd av ett antal reservanter inom utskottet. Själv hör jag till dem och ber därför nu att få yrka bifall till utskottets utlåtande i den utformning det erhållit genom reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! I det föreliggande utlåtandet från bankutskottet har, som utskottets värderade ordförande här redogjort för, behandlats Kungl. Maj:ts proposition nr 163 med förslag till för-

ordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteks-föreningar, m. m., jämte i anledning av propositionen väckta motioner.

Bostadslåneutredningens betänkande om stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna, som avgavs under föregående år, utgör grunden för propositionen. Avsikten har varit att man på olika sätt skulle effektivisera organisationen och verksamheten. Nuvarande regler om belåningsvärden är icke tillfredsställande, men de kommer genom propositionen att få en bättre lösning. Det har nämligen vid föreningarnas långivning alltmer uppstått svårigheter att erhålla anslutning mellan å ena sidan primär- och sekundärlån och å andra sidan de statliga bostadslånen.

Eftersom 90 å 95 procent av nybyggda flerfamiljshus har statliga lån, har givetvis detta problem en mycket stor praktisk betydelse. Statens och föreningarnas lån bestäms efter olika värderingsprinciper. Jag skall inte närmare utveckla problemet utan bara inskränka mig till att framhålla, att bostadskreditinstitutionen har rätt att lämna lån mot säkerhet i form av inteckning inom 75 procent av det lägsta av två värden, d. v. s. ett av instituten själva fastställt uppskattningsvärde eller också taxeringsvärdet.

För de statliga lånen är den undre gränsen 70 procent av det av länsbostadsnämnden fastställda belåningsvärdet. Härigenom uppstår ofta ett lånegap mellan statligt lån och underliggande krediter. Olika vägar finns givetvis att lösa detta problem. I en motion, som utskottets ordförande omnämnde, har man som ett alternativ tänkt sig möjligheten av en fördjupning av de statliga lånen.

Varken bostadslåneutredningen eller departementschefen har ansett sig f. n. kunna tillstyrka ett ökat statligt engagemang i finansiellt hänseende. Det skulle heller inte vara tillfredsställande

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteks-föreningar, m. m.

om de kreditinstitut som det här är fråga om utan egen bedömning av låneobjektens värde och utan att vara bundna till taxeringsvärdet generellt skulle godta 70 procent av det statliga låneorganets värde som toppgräns. Det är i alla fall kreditinstitutionerna som här bör få bestämma. Utskottet delar departementschefens mening att riskerna av att frångå taxeringsvärdena vid föreningarnas belåning inte bör överdrivas. Taxeringsvärdena i dag är ingen riksligare — det är synnerligen ojämna bedömningar i olika delar av landet.

Enligt propositionen skulle alltså taxeringsvärdena slopas som norm för säkerhetskravet vid kreditinstitutens långivning. Departementschefens förslag, som utskottet biträder, utgör en avvägning mellan ståndpunkterna, att det statliga låneorganets värdering automatiskt bör läggas till grund för föreningarnas värdering, respektive att det helt bör ankomma på instituten att fastställa belåningsvärdet.

Jag har ansett skäl föreligga att något uppehålla mig vid dessa problem, eftersom de har aktualiserats motionsledes. Utskottet är enigt med departementschefen på dessa punkter och har därför yrkat avslag på motionerna.

Som utskottets ärade ordförande framhållit, föreligger däremot skilda meningar beträffande institutionernas rätt att som komplement till den långfristiga utlåningen även få lämna byggnadskreditiv. Reservanterna framhåller att detta skulle vara ett klart avsteg från institutionernas traditionella verksamhetsfält och dessutom stöta på betydande praktiska svårigheter. Man skulle t. ex. vara tvungen att bygga upp en mycket betydande kontrollorganisation för att klara dessa uppgifter. Men därvidlag tror jag att reservanterna tänker för statistiskt, ty enbart under senare år har det hänt ofantligt mycket på bankväsendets och kreditinstitutionernas område. Sparbankerna arbetar

i dag med helt andra verksamhetsgrenar än de gjorde för bara några år sedan. Sparbankernas bank har sålunda byggt upp dotterföretag — Sparbankernas in-teckningsaktiebolag och Kommunkreditaktiebolaget — som arbetar med sådana uppgifter som tidigare inte ansetts ligga inom sparbanksrörelsens verksamhetsområde.

Även affärsbankerna har gått in för dessa uppgifter och bildat kreditaktiebolag. I sådana områden av landet där sparbankerna inte orkat med kreditförsörjningen till egnahem händer det numera att affärsbankerna med sina dotterföretag klarar finansieringsfrågan.

Man bör alltså inte här vara bunden av historiska betingelser. Det är för bostadskreditförsörjningen önskvärt och motiverat att vi antar utskottets förslag. All praktisk erfarenhet visar, att det är mycket ändamålsenligt att en låntagare hela tiden har att göra med samma kreditinstitut. Då kan han vända sig dit för att få sitt kreditiv, och man klarar där mycket av pappersexercisen, liksom man också ser till och är angelägen om att kreditiven avlyftes i vederbörlig ordning. Detta är en praktisk lösning. Vi som representerar utskottsmajoriteten anser det inte vara riktigt att ställa vissa kreditinstitutioner åt sidan.

Reservanterna har i sammanhanget talat om riskmomentet, men jag har litet svårt att förstå att det föreligger någon fara härvidlag. När det gäller byggnadskrediterna är riskerna nog många gånger avsevärt mindre än för de långfristiga lånen. Om en byggnad förlorar hyresgäster i sina lokaler, så tror jag att förlustrisken är bra mycket större än riskerna under själva byggnadstiden, då alla är optimistiska och inte tror på några finansieringssvårigheter. För övrigt innehåller ju författningarna direktiv om vilka säkerheter som skall uppställas. Och har man inga andra möjligheter, så skall kommunal borgen

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

kunna ställas, även om departementschefen inte har velat föreslå att detta skall föreskrivas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Som utskottets värderade talesman anført råder det enighet inom bankoutskottet beträffande allt väsentligt i propositionen. Jag skall därför bara säga några ord i den kontroversiella frågan, huruvida stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna skall beredas tillfälle att lämna byggnadskreditiv.

Som vi anført i den till utskottets utlåtande fogade reservationen, innebär införandet av rätt för nämnda institutioner att lämna byggnadskreditiv ett klart avsteg från lånerörelsens hittillsvarande inriktning på primär- och sekundärlån. Många av remissinstanserna, däribland bankinspektionen, allmänna pensionsfondens fondstyrelser, Svenska stadsförbundets styrelse, HSB m. fl., har direkt avstyrkt reformens genomförande eller i något fall ställt sig ytterst tveksamma. Sålunda anför bankinspektionen bl. a. att »av bostadslåneutredningen påtalade svårigheter att erhålla lån under byggnadstiden inte till någon del torde ha haft sin grund i svagt utbyggd kreditorganisation utan väsentligen berott på kapitalmarknadens otillräcklighet, vilket medfört att byggnadskreditiven inte har kunnat avlyftas. Enbart genom att tillskapa nya institut för långivning i form av byggnadskreditiv tillför man inte marknaden något nytt kapital för ändamålet; man endast fördelar tidigare tillgängligt kapital på flera institut». ATP-fondens fondstyrelser kompletterar med synpunkten, att det måste anses mindre välbetänkt att i detta läge splittra stadshypoteks- och kreditinstitutens resurser. Följden blir en minskad kapacitet

att ge primär- och sekundärlån, vilket ytterligare försvårar avlyftningen. Särskilt anmärkningsvärt är att man föreslår denna förändring nu då en utredning — kreditinstitututredningen — arbetar med just dessa frågor. Det framgår av direktiven för utredningen att det är precis i sådana frågor utredningen skall avge förslag.

Byggnadskreditiven och belåningen av fastigheter utgör en så väsentlig del av kapitalmarknaden, att frågan borde övervägas och belysas just inom kreditinstitututredningen. Jag kan inte finna att den vidgade lånerätten blivit tillräckligt belyst och utredd. Praktiska problem som medelsanskaffningen, kreditivens avveckling och frågan om kontrollens ordnande berörs alltför ytligt i propositionen.

Man kan då fråga sig: Vad är att vinna på reformens genomförande? Som herr Ekström i Iggesund antydde i sitt anförande skulle ändringen innebära en förenkling för den som vill bygga, därigenom att vederbörande bara behöver ha kontakt med ett penninginstitut för såväl byggnadskreditiv som belåning. När byggnaden är färdig flyttas kreditivet över i fasta lån och institutet ordnar med in-teckningar, reverser o. d. Men herr Ekström glömde en väsentlig sak: så fungerar systemet i tider av riklig penningtillgång. Med en flödande kapitalmarknad är det ingen som helst svårighet att få byggnadskreditiv genom bankerna och inte heller att få byggnadskreditiven omplacera i fasta lån inom fastställda belåningsgränser. Bankerna hjälper gärna den byggande härmed och ordnar alla handlingar, så att även den mest oin-vigde kan klara det hela.

Min uppfattning är sålunda den att några väsentliga fördelar inte står att vinna genom förslaget. Nackdelarna är mera framträdande.

För att man skall kunna få ut pengar på ett byggnadskreditiv måste för kon-

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

trollens skull en fortskridande värdering göras av bygget. Bankerna har en väl utvecklad organisation härför över hela landet, med skickliga värderingsmän. För hypoteksföreningarna blir det ett omfattande och dyrbart arbete att bygga upp motsvarande organisation för fortlöpande värdering. Dessutom är det brist på kunniga värderingsmän. Frågan borde därför enligt min mening ha överlämnats till kreditinstitututredningen, innan den presenterades för riksdagen.

Ur läntagarnas synpunkt synes mig den nu gällande ordningen väl fylla sin uppgift. Om det framlagda förslaget hade fått till följd att mera kapital kommit fram i en tid av knapphet på pengar, skulle jag ha varit den förste att acceptera förslaget. Men det har inte kunnat påvisas att så blir fallet — och personligen tror jag att det blir raka motsatsen. Risken finns att bankerna disponerar en del av de pengar, som nu placeras i byggnadskreditiv, för andra ändamål, och då åtstramning sker och hypotekskassan inte kan lämna mera kreditiv, läser sig kapitalmarknaden fortare än annars skulle bli fallet. Inte heller har jag kunnat finna att den nuvarande ordningen fungerar mindre tillfredsställande.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen, innebärande avslag på propositionen i den del som avser att stadshypoteks- och bostadskreditinstitutet skulle få rätt att lämna byggnadskreditiv.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s) kort genmäle:

Herr talman! Fortfarande är det nog i många delar av landet svårt att få byggnadskreditiv, och jag håller med herr Carlsson i Stockholm så långt, att det inte skapas mera kapital genom att stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna får lämna byggnadskreditiv. Jag tror emellertid att det härigenom

blir möjligt att på ett praktiskt sätt kanalisera det kapital som finns.

Vad kontrollen beträffar har jag framhållit att 90—95 procent av byggnadsverksamheten på bostadsområdet i dag bedrivs med statliga lån. I den mån så är fallet har ju kommunerna sina förmedlingsorgan som är väl trimmade att klara kontrollfrågorna också då det gäller krediter av detta slag.

Låt mig i detta sammanhang erinra om ett uttalande som departementschefen gjort i propositionen: »Jag vill emellertid redan nu uttala min anslutning till utredningens uppfattning, att en snabbare anpassning efter variationerna i bostadsbyggandet i vissa lägen kan underlättas genom att institutionerna får inträda som byggnadskreditgivare.» En större flexibilitet skulle alltså kunna åstadkommas.

Herr Carlsson i Stockholm tog också upp frågan om kreditinstitututredningen och gjorde gällande att det nu framlagda förslaget innebär ett föregripande av utredningens arbete. Utskottet har varit synnerligen angeläget om att betona, att så inte är fallet. Utskottet har framhållit att ett bifall till denna proposition inte på något sätt får föregripa ställningstagandet inom kreditinstitututredningen, utan att denna utredning måste anses vara fullständigt oförhindrad att arbeta inom ramen för det uppdrag den fått, bl. a. när det gäller att pröva ändamålsenligheten av stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionernas rätt att lämna byggnadskreditiv. Vi ser det från utskottets sida som en diskriminering av dessa föreningar om de icke skulle få gå in på detta område, i synnerhet som så många andra kreditinstitut fått göra det.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag finner för min del att påståendet från utskottets talesman, att det skulle vara svårt att få bygg-

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

nadskreditiv i dagens läge inte är helt riktigt. Vad är bankerna till för om inte för att låna ut pengar? Om de har gott om pengar, vill de gärna låna ut dessa till praktiskt taget riskfria objekt. Byggnadskreditiven är just en sådan utlåningsform, och jag har icke sedan det blev gott om pengar — om det är gott om dem i dag kanske kan diskuteras, men under de senaste två åren har så varit fallet — hört talas om något fall, där det varit svårigheter att få byggnadskreditiv. Jag tror att det vore felaktigt att göra gällande att det skulle vara svårt att erhålla byggnadskreditiv.

Vidare kan man inte, när man läser direktiven för kreditinstitututredningen, finna annat än att en avvägning av hur kreditmarknaden på lång sikt skall ordnas ligger inom denna utredningsram. Att riksdagen under sådana förhållanden föregår utredningen och faktiskt läser sig i denna detalj, som dock icke är oväsentlig eftersom det rör sig om stora pengar till bostadsbyggandet, tycker jag är en felaktig tågordning.

Vidare vill jag säga några ord till herr Ekström i Iggesund angående riskerna av att lämna byggnadskreditiv. Han hade någon invändning mot reservationen på denna punkt. Självfallet är man, som herr Ekström sade, optimistisk när man bygger en fastighet, och just denna optimism gör att det kan uppstå vissa risker. Att dessa skall fördelas på ett sådant kollektiv som en hypoteksförening, som icke har samma förutsättningar som bankerna att bedöma kreditvärdigheten, tycker jag inte är så lämpligt. Detta borde emellertid kreditinstitututredningen ha fått bedöma, så att man kunnat få klarhet om i vilken utsträckning sådant förekommer och om det är lämpligt eller ej.

Därför, herr talman, vidhåller jag fortfarande mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att det ligger en motsägelse i det som herr Carlsson i Stockholm framhåller. Han säger å ena sidan att det är klart att affärsbankerna vill lämna byggnadskreditiv, eftersom detta skulle vara riskfritt. Å andra sidan framhåller han att det ändock är förenat med vissa risker. Och när stadshypoteks- och bostadskreditinstitutionerna skulle tillåtas gå in på detta område blir det tydligen plötsligt stora risker! Reservanterna har också framhållit att de bortsett från de principiella synpunkterna anser att ett genomförande av förslaget innebär ett ökat riskmoment i verksamheten.

Jag vet inte vilken ståndpunkt herr Carlsson nu intar beträffande säkerhetsfrågorna, men jag skulle ändock tro att vi kan vara överens om att vad reservanterna skrivit på denna punkt är felaktigt. Byggnadskreditiven måste betraktas som mycket riskfria lån.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! I dagens läge torde det inte i Stockholm, Göteborg, Malmö och i andra städer, där bostadsefterfrågan är så pass stor, föreligga några som helst risker. Däremot kan sådana förekomma på andra platser i landet. Vi har nog litet var erfarenhet av att hus står halvfärdiga under längre eller kortare tid. I stort sett är det alltså inga risker med att lämna byggnadskreditiv, men undantag finns. Jag tror att bankerna i dagens läge är bättre utrustade för att kunna bedöma detta risktagande än vad hypoteksföreningarna är.

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! De föregående talarna har redan berört hur konkurrensförhållandet mellan de olika kreditinstituten rubbas om utskottets hemställan bifalles. Jag skall därför framhålla en an-

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

nan omständighet som har stor praktisk betydelse i detta sammanhang, nämligen orimligheten i att lägga taxeringsvärdet som grund för belåning. I utskottets utlåtande framhålles på s. 22, att bankinspektionen funnit att behov föreligger »av ett efter objektiva och över hela landet likformiga grunder fastställt realistiskt fastighetsvärde. Främst mot denna bakgrund förordar inspektionen en översyn av taxeringsförfarandet».

Det är orimligt att lägga taxeringsvärdena till grund för belåningen. Taxeringsvärdena är i grund och botten icke bestämda med hänsyn till lånesynpunkten utan med hänsyn till skattesympunkten, både fastighetsskatt, garantibelopp och förmögenhetsskatt. Det är orimligt att taxeringsnämnderna genomgående tillämpar de principer som gällde vid den föregående fastighetstaxeringen år 1957 och att man inte tar hänsyn till inträffade kostnadsförändringar. Man kan som exempel peka på att kontorshyran för år 1957 i genomsnitt uppgick till 70 kronor per kvadratmeter, medan den i dag är dubbelt så hög eller ännu högre. I dagens läge är taxeringsvärdena 75 å 80 procent av produktionskostnaden, vilket medför att fastighetskalkylen blir snedvriden. Man kommer ned i så låga värden att fastighetsägarna blir skyldiga att amortera på primärlånen, och detta är icke förutsatt när hyreskalkylen görs upp. Ett fasthållande vid taxeringsvärdena som normgrund medför orimliga resultat för låntagarna, och det äventyrar hela fastighetskalkylen.

Som medmotionär till herr Carlsson i Stockholm instämmer jag i hans yrkande att stadshypoteksföreningarna och bostadskreditföreningarna inte skall få lämna lån i form av byggnadskreditiv.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill helt instämma

i vad herr Ekström i Iggesund sade i sitt anförande, och jag kan nu nöja mig med att göra några kommentarer till de synpunkter som framkommit i reservationen och framför allt i herr Carlssons i Stockholm inlägg under diskussionen.

För mig framstår förslaget såsom det formulerats i propositionen och i utskottsmajoritetens yttrande som en logisk konsekvens av utvecklingen på kreditmarknaden i vårt land. Det är felaktigt att tro att dagens gynnsamma creditsituation är normgivande för evärdeliga tider. För endast två år sedan hade vi mycket stora svårigheter när det gällde att få byggnadskreditiv till bostadsproduktionen. Det fanns inga möjligheter att ordna byggnadskreditiv i tillfredsställande omfattning, och det var även svårt att få avlyft i bankerna. Man måste ta i beaktande de ryckigheter som kan förekomma och vilka vi aldrig helt kan eliminera. Bostadsproduktionen var i en besvärlig situation under relativt lång tid på grund av att det inte fanns kapital; tillgängligt kapital förmedlades i stor utsträckning till andra investeringar än bostadsproduktionen.

Ur den synpunkten framstår det som logiskt att ge de två institutioner, vilkas huvudsakliga uppgift är att försörja bostads- och affärsbyggandet med krediter, möjligheter att göra en insats även när det gäller byggnadskreditiv.

Nu säger herr Källenius att konkurrensförhållandena mellan de olika kreditinstituten kommer att rubbas. En mycket intressant sak i denna diskussion är den uppenbara rädslan för den ökade konkurrensen mellan kreditinstituten som skulle bli följden av ett bifall till utskottets hemställan.

Jag har tidigare observerat i denna kammare, att alla de till den fria konkurrensen helt edsvurna män, som i fråga om lojalitet och hängivenhet går hur långt som helst i sin strävan att slå vakt om den fria konkurrensen, blir

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

ganska ängsliga när man börjar tala om den fria konkurrensen på bankområdet. Ett flertal av dem, som har yttrat sig i debatten, är ju verksamma i eller har förtroendeuppdrag inom bankinstitutioner, och jag förstår då att de kan reagera som de gör. Men man måste ändå tycka att det här föreligger en stark klivenhet. Om man är anhängare till fri konkurrens, kan man inte gärna sätta en skyddsgräns när det gäller bankernas och övriga kreditinstituts verksamhet. Bekännelsen till den fria konkurrensens alla välsignelser måste väl ändå vara mera helhjärtad. Det uppstår heller inte något ras i vår kreditgivning, om stadshypoteksföreningar och bostadskreditföreningar får möjlighet att ge byggnadskreditiv men det främjar och stimulerar konkurrensen mellan kreditinstituten.

Får jag sedan bara fästa uppmärksamheten på ett inlägg av herr Carlsson i Stockholm, som jag inte gärna vill skall bli bortglömt i diskussionen.

Herr Carlsson staplade på varandra alla de svårigheter som skulle uppstå om stadshypoteksföreningarna och bostadskreditföreningarna skulle få ge byggnadskreditiv, och han anförde en rad olika argument som skulle bevisa att de saknade kapacitet att klara denna uppgift; i varje fall skulle kapaciteten inom bankvärlden vara så oändligt mycket större. Om vi ger stadshypoteksföreningarna och bostadskreditföreningarna rätt att ge byggnadskreditiv — betonade herr Carlsson vidare — kommer detta inte att medföra ökad konkurrens. Det kommer tvärtom att minska bankernas villighet att ge byggnadskreditiv, och kapitalmarknaden kommer att låsa sig. Det skulle alltså betyda att, om riksdagen inte går herr Carlsson till mötes, kommer vi att få uppleva att den svenska bankvärlden kommer att ge sin kreditgivning en inriktning som ur samhällets synpunkt inte kan vara önskvärd när det gäller

bostadsbyggandet. Jag vet inte om herr Carlsson i Stockholm är utrustad med en fullmakt för hela den svenska bankvärlden eller om detta är en uppfattning som han själv kommit fram till. Men i det ögonblick som den svenska bankvärlden skulle försöka föra en kreditpolitik, som inte toge hänsyn till bostadsproduktionens behov, förmodar jag att det skulle uppfattas som en utmaning, och det skulle naturligtvis också vara en uppmaning till samhället att på annat sätt försöka komma till tals med och inverka på förhållandena inom den svenska bankvärlden.

Det vore intressant att veta om herr Carlsson verkligen har fullmakt för en sådan djärv deklARATION eller om han råkade säga för mycket här ifrån talarstolen.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara bemöta herr Lindkvist ännu en gång.

Om bankerna skulle ha gott om pengar och andra institut tar hand om byggnadskreditiven, så kan bankerna inte låta pengarna ligga kvar i kassavalvet. I den situationen kan det bli på det sättet att bankernas pengar går ut till andra områden. När det sedan blir en åtstramning på kapitalmarknaden och mindre gott om pengar, då har kanske bankerna redan bundit sina kapital och kan inte få loss lika mycket pengar för byggnadskreditiv.

Jag har ingen fullmakt att tala för bankerna och är inte engagerad i någon bank eller har annan kontakt med någon bankstyrelse. Men vad jag här sagt bedömer jag som en given konsekvens.

Herr Lindkvist gjorde gällande att jag skulle ha sagt mig vara rädd för ökad konkurrens, men någonting sådant har jag inte alls tänkt på.

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter denna lilla reträtt från herr Carlssons i Stockholm sida finns inget speciellt att tillägga. Man kan inte lösa kapitalmarknadens problem med utgångspunkt från förhållandena i dag för alla tider. Alla tecken tyder på att vi är på väg mot ett kärvare ekonomiskt klimat. Detta kommer att medföra ökade svårigheter att skaffa kapital och kan också göra det besvärligt för bostadsmarknaden att få byggnadskreditiv. Vid de avvägningar, som herr Carlssons bank och andra banker gör mellan olika slag av utlåning, har det inträffat att bostadsproduktionen blivit missgynnad. När vi nu föreslår att stadshypoteksföreningarna och bostadskreditföreningarna skall få rätt att ge byggnadskreditiv är det därför att dessa är helt inriktade på bostadsmarknaden. Det ger en garanti för att de insatser som avses för bostadsproduktionen inte drunknar bland andra investeringsobjekt utan leder rakt ut till främjande av bostadsproduktionen.

Jag har noterat herr Carlssons besked att han inte är rädd för konkurrensen. Jag tar det som en personlig beaktelse, men jag är inte säker på att reaktionen är densamma hos de övriga inblandade i denna diskussion.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Lindkvist får i protokollet läsa mitt första anförande, får han nog ta tillbaka en del av vad han sade när han återgav mitt yttrande.

Just detta att vi kan vänta ett kärvare ekonomiskt klimat gör ju att man icke bör blanda ihop byggnadskreditgivning med kreditgivningen hos stadshypoteks- och bostadskreditkassor. Vi vet från tidigare tillfällen, då det ekonomiska klimatet var kärvare, att det kunde ligga ansökningar hos hypoteks- och bostadskreditkassorna på miljarder kronor, som byggarna väntade på peng-

ar för att kunna få avlyfta. Om bostadskreditkassan och stadshypotekskassorna i fortsättningen skall lämna även byggnadskreditiv, så blir ju därigenom inte ett öre mera tillgängligt, som jag sade tidigare, utan dessa kassor har samma kapitaltillgångar att arbeta med. Avlyftningen från byggnadskreditiven måste sedan göras av hypotekskassan oberoende av om den lämnat byggnadskreditiven eller om bankerna gjort det. Resultatet blir detsamma. Risken är bara, som jag nämnde tidigare, att bankerna i den situationen kan ha placerat en del av de medel, som skulle ha gått till bostadsbyggandet, i investeringar för andra ändamål.

Herr Lindkvist vet mycket väl hur angelägen jag är att i stockholmsområdet och övriga områden, där bostadsbristen är svår, pengarna i första hand skall gå till bostadsproduktionen. Det är alltså inte alls den saken det är fråga om.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Carlsson i Stockholm säger att det inte kommer att bli mera pengar för byggnadskreditiv om vårt förslag godtas är detta riktigt. Utredningen framhåller också att man måste hålla sig inom den utlåningsram som finns tillgänglig. Men jag hävdar i likhet med utskottet att det är en klar fördel om stadshypoteksföreningarna och bostadskreditföreningarna kan få ge byggnadskreditiv eftersom deras inriktning enbart avser bostadsmarknaden. Denna fördel kan vara mera värdefull i en tid därest vi kan påräkna ett kärvare ekonomiskt klimat. Den fördelen kan betyda att vi slipper uppleva att byggnadskreditiven till väsentlig del skall konkurrera med andra investeringar som bankerna måste låna ut medel till. Det är däri vårt resonemang skiljer sig, och det är däri jag ser fördelarna med det förslag som nu föreligger.

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Innehållet i 22 § i de två förordningar som vi behandlar i dag har föranlett mig till några reflexioner. I 22 § i den föreslagna förordningen för stadshypoteksföreningar står det angående »belåningsorter» som det kallas i propositionen: »Inom den del av riket, som Kungl. Maj:t bestämmer för förening, äger denna utöva verksamhet i samtliga städer och köpingar samt i de områden utom stad eller köping, där hälsovårdsstadgans särskilda bestämmelser för hälsovårdstätort gälla, så ock i annat tätare bebyggt område i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar.»

När man läser detta första gången, blir man förvånad över hur det kan komma sig att det avgörande för läneverksamheten är om det är hälsovårdstätort eller inte. Vid närmare efterforskning visar det sig att stadshypotekskassans och bostadskreditkassans styrelser tillsammans gjort en framställning om att få en ändring av gällande bestämmelser. Det är nämligen så att byggnadsstadgans och hälsovårdsstadgans särskilda bestämmelser för stad har upphävts. Man måste finna på någonting annat och har då kommit fram till begreppet hälsovårdstätort men inte analyserat vad det är för något. Det finns landskommuner, som gjort hela sitt område till hälsovårdstätort, och det finns andra kommuner med en snävare uppdelning. Följden blir alltså att fördelningen av rätten att låna ut pengar blir mycket ojämn.

Vad är egentligen en hälsovårdstätort? Jo, det är enligt hälsovårdsstadgan ett område, för vilket det fastställts en byggnadsplan eller stadsplan och som efter prövning till äventyrs kan omfattas större eller mindre del av kommunen. Det är ett mycket osäkert begrepp man här har att röra sig med. När det gäller att fastställa vad en stadsplan och en byggnadsplan innebär

måste man gå till en annan lag, nämligen byggnadslagen. Där finner man att man för att reglera tätbebyggelse eller för att ordna ny tätbebyggelse måste upprätta stads- eller byggnadsplan. Man är då fortfarande på osäker grund. Vad är tätbebyggelse?

Det finns en alldeles speciell anledning att säga några ord om denna sak just nu. I går slutjusterade nämligen tredje lagutskottet sitt utlåtande gällande jaktlagen och behandlade ånyo den s. k. kattparagrafen. Man hade diskuterat det område, inom vilket de lösdrivande kattorna inte fick skjutas fritt. I propositionen hade föreslagits att det förbudet skulle gälla område med byggnadsplan och stadsplan. I sådana fall skulle emellertid polismyndighets tillstånd kunna erhållas. Men utskottet, som resonerat ganska mycket om saken, kom fram till att en sådan bestämmelse inte var tillräcklig; förbudet måste gälla tätbebyggt område. Hade man valt begreppet hälsovårdstätort, skulle man ha varit överens både när det gäller rätten att döda katter och rätten att låna ut pengar från stadshypoteksföreningar.

Det är klart att den illvillige betraktaren här anar en spricka inom regeringen, och då närmast mellan finansdepartementet och jordbruksdepartementet, som har olika uppfattningar om vad det är för områden som är särskilt värdefulla ur den ena eller den andra synpunkten. Men orsaken till att jag tagit till orda är att man måste bestämma sig och söka få fram ett lämpligt begrepp. Behovet därav kommer fram i det ena sammanhanget efter det andra. Man vet inte vad som är tätbebyggt område och vad som menas med det ena eller det andra. När ett sådant begrepp som hälsovårdstätort användes i det här sammanhanget har man hamnat fel.

Det var bara några reflexioner jag tyckte mig ha anledning att göra i detta sammanhang.

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Lindkvist varnade för att bara se på dagens situation. En sådan varning är naturligtvis alltid befogad. Men när herr Lindkvist i detta sammanhang uppträdde dels som historiker och dels som profet finns det skäl att korrigerera honom i båda rollerna.

Som historiker sade herr Lindkvist: Tänk så bra det hade varit, om dessa institut hade haft rätt att lämna ut byggnadskreditiv i det läge, som rådde för ett par år sedan, då, som vi alla minns, det var så besvärligt för byggarna att ordna sina byggnadskreditiv! Det hade varit bra med en sådan rätt, menade herr Lindkvist. Men då glömmen han att besvärligheterna att ordna byggnadskreditiv berodde på att de »normala» bankinstituterna inte kunde få sin stock av byggnadskreditiv avlyft. Detta i sin tur berodde på att de institut som vi nu diskuterar inte kunde eller inte fick tillåtelse av riksbanken att sälja tillräckligt mycket obligationer för att kunna tillgodose lånebehovet.

Vi är alltså tillbaka till det som flera talesmän för reservationen har gett uttryck åt, nämligen att det avgörande inte är vilken rätt som finns på det ena eller andra hållet att lämna byggnadskreditiv utan att det avgörande är den totala tillgången på långfristigt kapital.

När så herr Lindkvist uppträder som profet säger han att vi har att se fram emot ett åtskilligt kärvare ekonomiskt klimat. Ja, man skall kanske inte försöka att vara konkurrerande profet, men jag vågar åtminstone säga så mycket som att herr Lindkvists uppfattning inte är den vanliga uppfattningen om hur den långa kreditmarknaden kommer att utveckla sig. Den vanliga uppfattningen är att man i det fallet har att se fram emot en lättare marknad än tidigare. En av orsakerna därtill är uppbygandet av AP-fonderna. På denna lättare marknad skulle det finnas utrym-

me för de kreditinstitut som vi nu diskuterar att mobilisera tillräckligt med kapital lika väl som det funnits utrymme för alla de industrilån som placerats under det gångna året. Avlyften inom affärsbankerna skulle gå smidigt som de har gjort under de senaste månaderna. Man har all anledning tro att affärsbanker och sparbanker skall kunna klara av erforderlig byggnadskreditgivning.

Herr Lindkvist påpekar att det varit folk, på ett eller annat sätt knutna till banker, som talat till förmån för att bevara den bestående ordningen. Detta skulle vara ett uttryck för dessa personers bristande vilja att åstadkomma fri konkurrens. Jag skulle vilja påstå att anledningen till att vi kanske varit rätt många från bankhåll som talat till förmån för den bestående ordningen är att vi känner till hur den fungerar, har sett att den vid normal kapitalmarknad fungerar tillfredsställande och därför inte ser någon anledning att vidtaga förändringar. Specialisering i produktionen är någonting som industrierna mer och mer går in för. På kontorsområdet gör man på samma sätt. I fråga om penninghanteringen kan jag för min del inte se något skäl till att avvika från specialiseringsprincipen. Det är nyttigt att specialister utför arbetet.

Byggnadskreditgivningen är en rätt komplicerad sak, som kräver sin speciella utbildning, sin speciella tradition. Den finns f. n. icke företrädd hos dessa penninginstitut. Det skulle vara en onödigt dubbling att där införa den.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Herr Regnéll sade att jag uppträdde som profet och historie-skrivare, och han bemödade sig om att inför kammaren förklara att jag på båda områdena inte hade några större kvalifikationer. Sålunda säger herr Regnéll att jag som historiker hade hänvisat till den besvärliga perioden för några år

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

sedan, då det var mycket besvärligt att få byggnadskreditiv. Jag anförde i mitt inlägg att detta förhållande verkade hämmande för hela bostadsproduktionen.

Nu säger herr Regnéll, vilket herr Carlsson i Stockholm tidigare påpekat, att det inte kommer att bli mera pengar att låna därför att stadshypoteksföreningar och bostadskreditföreningar har möjlighet att ge byggnadskreditiv. Svårigheterna för några år sedan — alltjämt sedda i historisk belysning — bestod däri att avlyften försenades på grund av en stor anhopning av placering på långfristiga projekt, med knapp kapitaltillgång, varigenom väntelistan för nya byggnadskreditiv i motsvarande grad förlängdes. Enligt min mening bör man tillägga att bostadsproduktionen klart missgynnades vid bankernas kreditgivande verksamhet. Vi skall inte glömma detta, och jag vill bara påpeka vad jag tidigare har anført, nämligen att fördelen med de byggnadskreditiv som vi nu skall ge åt stadshypoteksföreningar och åt bostadskreditföreningar ligger däri, att deras verksamhet helt inriktas på bostadskreditgivning. Herr Regnéll kan i denna diskussion inte svära på att bankerna för några år sedan, när det var verkligt besvärligt att få kreditiv, satte denna i en speciellt gynnsam position, utan herr Regnéll talar som bankdirektör och som verksam inom bankvärlden om att man har att göra olika avvägningar. Vad som skedde för två år sedan var ingenting annat än att sådana avvägningar gjordes som ledde till förfång för de intressen som fanns på bostadsmarknaden.

Det var den historiska delen av mitt anförande som herr Regnéll betygsatte i sitt inlägg.

Den andra betygsättningen skulle gälla att jag inte var bättre profet än jag var historiker. Herr Regnéll säger nu att det inte kommer att bli något kärvare ekonomiskt klimat; det kommer

inte att bli några svårigheter. Den bild jag tecknade av framtiden skulle alltså inte vara riktig, utan det kommer att, som herr Regnéll uttryckte sig, bli en lättare marknad med stora möjligheter för bankerna att friktionsfritt kunna fullgöra sin insats när det gäller byggnadskrediter och övrig kreditgivning.

Ingen vet vem av oss som har rätt i sin framtidspropå. Det är möjligt att herr Regnéll har det, och då önskar jag honom lycka till. Det är möjligt att han har fel, och då uppträder de fördelar med byggnadskreditgivning hos hypoteksföreningar och bostadskreditföreningar som jag talade om i mitt anförande. Jag skall därför, herr talman, avstå från att uttala något omdöme om herr Regnélls inlägg, men nog tror jag att han varken som historiker eller som profet har egna större kvalifikationer än betygsättningen om min insats i denna diskussion.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Det blir alltid fråga om en avvägning mellan olika ändamål när det gäller att dela det utrymme som står till förfogande på låne marknaden. Jag föreställer mig att det är ett samhällsintresse att man inte gör den fördelningen långt i förväg och en gång för alla utan att man med de olika instrument i den ekonomiska politiken, som finansministern brukar tala om, påverkar fördelningen så att den blir den bästa möjliga i varje särskilt läge. Herr Lindkvist säger — och det har han alldeles rätt i även om han nyss var missbelåten med betyget — att affärsbankerna och sparbankerna inte ensidigt ställt pengar till förfogande för bostadsfinansieringen. Affärsbanker och sparbanker har många andra ändamål att se till. Industrien skall ha sitt. Det är ett intresse för oss alla. Företagsamhet i andra former skall också ha sitt — det är ett stort intresse. Långivningen till privata personer får inte helt

Förordning om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.

tryckas ned. Det kan för bankinstituten inte komma i fråga att sätta bostadsfinansieringen i särklass. Jag skulle vilja påstå och tror även att kammarmedlemöterna i ganska stor utsträckning delar den uppfattningen, att det inte heller för statsmakterna går att placera bostadsfinansieringen i särklass utan att ta hänsyn till alla andra berättigade ändamål. Om det är så att herr Lindkvist genom att på detta sätt införa möjlighet för de här diskuterade finansinstituten att lämna byggnadskreditiv siktar till att tillföra bostadsfinansieringen ännu mera medel än tidigare, så är jag inte alls övertygad om att han skulle göra samhället en tjänst genom att uppnå det. Om han inte gör samhället en tjänst, gör han på lång sikt inte heller bostadsfinansieringen och bostadsproduktionen här i landet en tjänst.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tycker att herr Regnéll nu börjar närma sig de heta momenten i denna fråga. Han har lämnat en kort orientering om affärsbankernas och sparbankernas utlåningsverksamhet och om den konkurrens om sparmedlen som uppkommer från många olika håll, från industrien, från den privata företagsamheten och från privatpersoner. I den avvägningen, säger herr Regnéll, kan det inte bli tal om att sätta bostadsproduktionen i särklass. Jag noterade att orden föll exakt så. Där går alltså själva skiljelinjen mellan herr Regnélls uppfattning och min uppfattning om hur viktigt det är att bostadsproduktionen har en gynnad ställning på kapitalmarknaden. Ur ren produktionssynpunkt, ur konsumentsynpunkt, ur företagssynpunkt — man kan inte bygga ett företag om man inte har ordnat bostadsfrågan — över huvud taget ur hela samhällets synpunkt är det mycket viktigt att kapitalmarknaden inriktas så att bostadsproduktionen främ-

jas genom att man ger den vissa favörer. Det är min uppfattning, och det är också så utskottsmajoriteten ser på frågan. Samma uppfattning återfinner vi även såväl i bostadslåneutredningen som i Kungl. Maj:ts proposition. Det är nämligen mycket viktigt att man verkligen skapar inte bara ett underlag för ett bibehållande utan helst en utökning av bostadsproduktionen.

Där skiljer vi oss. Det är mycket värdefullt att herr Regnéll har velat erkänna hur det egentligen ligger till.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Lindkvist säger att man inte kan driva företag utan att det byggs bostäder — han menar naturligtvis bostäder för anställda av olika slag. Det är så riktigt. Det har sagts av industriledare här i landet vid många tillfällen, och det är förträffligt att herr Lindkvist noterat detta. Men det finns ett annat påstående som väl är lika gängse och lika lätt att bygga under, nämligen att om man inte har några arbetsplatser, så har man inte heller stor glädje av bostäder. Det innebär, herr Lindkvist, att det måste ställas kapital till förfogande för att bygga industrilokaler, för att utrusta dessa industrilokaler med maskiner, för att möjliggöra för företag som är inrymda i dessa lokaler att hålla lager, att lämna krediter till köpare o. s. v.

Detta är ju ganska banala ting. Jag tycker också att det är rätt banalt att behöva konstatera på nytt, att man inte kan ställa finansieringen av bostäderna i särklass. Den måste avvägas, genom beslut av statsmakterna, mot andra intressen, som är precis lika samhällsnyttiga som bostadsproduktionen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till ut-

Utredning ang. statstjänstemans ersättningskyldighet

skottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i reservationen av herr Regnéll m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 74 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 13

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Enligt den preliminära planen är kammarens sammanträde fredagen den 29 november avsett att bli ett arbetsplenum och ta sin början kl. 11.00. Erhållna uppgifter om bordläggning av utskottsutlåtanden ger emellertid vid handen att det icke blir erforderligt att anordna arbetsplenum nämnda dag. Med ändring av den föreliggande pla-

nen hålles därför bordläggningsplenum fredagen den 29 november kl. 14.00.

§ 14

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av dels väckta motioner om lagstiftning rörande det allmännas skadeståndsansvar, dels ock väckta motioner om lagstiftning angående skadestånd i offentlig verksamhet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Utredning ang. statstjänstemans ersättningskyldighet

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om utredning angående statstjänstemans ersättningskyldighet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **ENSKOG** (fp):

Herr talman! Som motionär vill jag säga några ord i anledning av första lagutskottets utlåtande nr 39 om motionsparet I: 163 och II: 192.

Jag är glad över att utskottets skrivning är så positiv till den för statstjänstemännen så viktiga frågan om den personliga ersättningskyldigheten beträffande skadestånd eller kassabrist som har samband med tjänstgöring.

Remissinstanserna är också i stort sett positiva i sina yttranden. LO, SACO och SR uttalar sig direkt för en lagstiftning med i motionsparet angivet syfte och innehåll, och de båda sistnämnda organisationerna framhåller såsom angeläget, att lagstiftningen snarast möjligt kommer till stånd. De påyrkar, att vid en kommande lagstiftning den ståndpunkten intages, att den anställdes personliga ansvar gentemot tredje man helt bortfaller. TCO har inget att erinra mot förslaget i motionsparet, och Statstjänarkartellen har instämt med motionärerna. Svenska kommunalarbe-

Utredning ang. statstjänstemans ersättningskyldighet

tareförbundet säger bl. a. i sitt yttrande: »Starka skäl talar för att den enskildes ansvarsskyldighet gentemot arbetsgivaren och tredje man måtte begränsas genom lagstiftning till sådana fall, då grov vårdslöshet eller uppsåt föreligger.» Den pågående utredningen rörande vissa skadeståndsrättsliga frågor, vilken också yttrat sig, konstaterar bl. a. enligt utskottsbetänkandet, att de statsanställda, om än formellt likställda med enskilt anställda, i realiteten intager en ogynnsammare ställning än flertalet arbetsgivare i enskild tjänst. Bland arbetsgivare inom den enskilda sektorn har ansvarsförsäkringar stor utbredning. Enligt kommittén täcker förekommande ansvarsförsäkringar — s. k. företagarförsäkringar — numera undantagslöst även de lägst anställdas skadeståndsansvar gentemot utomstående för skador som de vållar i tjänsten. Regressrätt för försäkringsgivaren föreligger endast vid uppsåt och då den skadevällande varit berusad. Något motsvarande skydd mot skadeståndsansvar finns icke för statsanställda. I det fåtal fall inom enskild verksamhet, då försäkring ej finns och arbetsgivaren själv fått utge skadestånd enligt reglerna om principalansvar, torde, framhåller kommittén, regressrätten mot den skadevällande arbetstagaren praktiskt taget aldrig göras gällande, medan ett eftergivande av statens regressrätt i motsvarande situationer tills vidare i princip förutsätter riksdagens medgivande.

Skadeståndskommittén framhåller vidare, att i de allmänna villkoren för privatpersoners ansvarsförsäkringar — hemförsäkring eller villaförsäkring — uttryckligt undantag göres för skada genom handling som är betingad av den försäkrades yrkes- eller tjänsteutövning. Endast för vissa speciella yrkeskategorier — bl. a. läkare, veterinärer och domare — står en möjlighet till buds att genom särskild ansvarsförsäkring täcka även yrkesriskerna.

De statsanställda är alltså för närva-

rande — vilket också poängterats i motionerna — i detta avseende i betydligt sämre läge än vad de privatanställda i allmänhet är. I motionsparet har anförts flera exempel där statstjänstemän kan bli ersättningskyldiga, t. ex. på grund av felexpedieringar, felskrivningar, att skatteavdrag inte gjorts vid betalning av räkning till mindre entreprenadfirmor, att faktura har blivit för gammal för att kassarabatt skall kunna erhållas o. s. v. Samtliga dessa exempel ansluter sig till inträffade fall från olika delar av statens verksamhetsfält. Det är inte exempel, tagna ur tidningsreferat, utan det är fall som jag själv fått reda på. De flesta av dem som drabbats av dessa förluster har själva betalat förlusterna. Det är nämligen för närvarande en mycket besvärlig procedur att få en brist ersatt. Detta framgår också av riksrevisionsverkets yttrande över motionerna, där det bl. a. anföres: »Krav på fullständig utredning av omständigheterna vid en föreliggande kassabrist måste givetvis upprätthållas när det gäller allmänna medel. Formerna för avskrivning och eftergift av fordringsanspråk på grund av en brist är av naturliga skäl tyngre än vad i ett enskilt företag ofta är fallet.»

Efter att ha redogjort för förslaget till eftergift av kronans fordringar i betänkandet SOU 1962: 49, som framlagts av utredningen angående redogöraransvaret m. m. framhåller riksrevisionsverket att förslagens genomförande skulle verka i den av motionärerna åsyftade riktningen.

Efter vad jag har kunnat finna är det endast en remissinstans som är nöjd med de nuvarande förhållandena, och det är generalpoststyrelsen, som bl. a. säger: »Enligt styrelsens mening är den inom verket sålunda rådande ordningen tillfredsställande.» Enligt vad jag känner till torde inte denna mening delas av posttjänstemännen.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis fästa kammarens uppmärksamhet på att

Värnpliktigs ersättningsskyldighet för skada vållad under militärtjänstgöring —
Straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara

kommittén angående det allmännas skadeståndsansvar i ett betänkande SOU 1958: 43 framlade förslag till lag om skadestånd i offentlig verksamhet och att i ett av särskild utredningsman avgivet betänkande SOU 1958: 44 om försäkringsgivares regressrätt upptagits ett lagförslag som har nära samband med här behandlade frågor. Något lagförslag har dock ännu inte framlagts för riksdagen.

Utskottet säger i sitt yttrande bl. a., att »då det får förväntas att lagstiftning i den av motionärerna önskade riktningen kommer att framläggas inom en förhållandevis nära framtid, anser utskottet något riksdagens initiativ i den uti motionerna upptagna frågan för närvarande icke påkallat».

Herr talman! Jag har inget speciellt yrkande, jag vill endast understryka vikten av att ett lagförslag blir framlagt utan dröjsmål.

I detta anförande instämde herr *Hamrin* i Kalmar (fp).

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Med anledning av vad motionären anförts vill jag bara säga att vi inom första lagutskottet inte haft någon annan mening i denna fråga, men eftersom praktiskt taget hela fältet i detta avseende antingen varit föremål för utredning eller är föremål för utredning, har vi inte ansett att det finns anledning för riksdagen att ta något initiativ i denna fråga.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Värnpliktigs ersättningsskyldighet för skada vållad under militärtjänstgöring

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta mo-

tioner om värnpliktigs ersättningsskyldighet för skada vållad under militärtjänstgöring.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Bara några ord. I avslutning till vad som anförts i motion nr 640 i denna kammare och 535 i första kammaren vill jag framhålla det angelägna i att frågan om de värnpliktigas skadeståndsskyldighet snarast måtte lösas. Jag noterar med tacksamhet utskottets uppfattning att den nuvarande ordningen innefattar påtagliga brister såväl med hänsyn till tredje mans möjlighet att erhålla gottgörelse för liden skada som till den värnpliktiges berättigade krav på skydd mot alltför omfattande ersättningsskyldighet.

Jag vill, herr talman, begagna tillfället att uttala en önskan, som delas — det är jag övertygad om — av de värnpliktiga och många andra, att Kungl. Maj:t måtte finna skäl för att för riksdagen framlägga förslag syftande till en lösning av de värnpliktigas ersättningsskyldighet på grundval av 1958 års förslag till lag om skadestånd i offentlig verksamhet.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av väckta motioner om straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara.

Första lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 16 i första kammaren av herrar *Jonasson* och *Ernst*

Straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara

Olsson, samt nr 17 i andra kammaren av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, föreslogs riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till en allmän bestämmelse i brottsbalkens kapitel om brott mot liv och hälsa om skyldighet att bistå annan i nödsituation i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 16 och II: 17, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Ferdinand Nilsson*, som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 16 och II: 17, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende införande i brottsbalken av en bestämmelse om en allmän skyldighet att bistå annan i nödsituation, varvid särskilt borde beaktas de ökade risker för farliga trafikolyckor, som vållades av växande trafikproblem.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet inte bara i egenskap av motionär utan också därför att jag känner ett behov av att redovisa några synpunkter på frågan om straff för den som underlåter att bistå den som befinner sig i fara. Jag är medveten om de stora svårigheter som föreligger att stifta en dylik lag, men jag är också övertygad om att en sådan lag skulle i det allmänna folkmedvetandet helt accepteras, därför att den lagen bygger på principen om den självklara moraliska plikten att bistå den som befinner sig i fara.

Man har naturligtvis rätt att fråga sig, om det verkligen föreligger ett behov av en dylik lagstiftning. Till detta tror jag mig kunna svara ett obetingat ja. Och jag har alldeles särskilt styrkts i denna uppfattning efter det att frågan aktuali-

serades i riksdagen i form av den motion som vi nu behandlar. Jag har under den senaste tiden erhållit brev, telefonpåringningar och besök från olika personer som på ett eller annat sätt kommit i kontakt med den brist i vår lagstiftning, som består i att vi saknar rättsregler som ger ett juridiskt stöd åt den moraliskt självklara plikten att bistå den som befinner sig i en verklig fara. Det kan här vara fråga om att vägra att i en viss situation ställa sin telefon till förfogande för att larma polis eller brandkår, eller att icke bistå en sjuk person så att läkare kan tillkallas i en trafikolycka under motivering att man icke önskade ha bilklädseln förstörd, trots att ersättning utgår inte bara för transporten utan jämväl också för eventuellt uppkommen skada. Ja, det var bara några exempel — de kunde säkerligen mångfaldigas.

Jag är medveten om svårigheterna — både i fråga om att utforma lagtexten och att tillämpa den, men jag anser inte att svårigheterna är av den storleksordningen att de bör förhindra en lagstiftning i berörda hänseende. När det går att stifta en dylik lag och tillämpa den samma i Norge, Danmark och i viss mån även i Finland, bör det väl också kunna gå att stifta och döma efter en sådan lag i Sverige.

I likhet med vad Svea hovrätt i sitt yttrande anfört vill jag framhålla, att man skall taga hänsyn till den ökade trafiken över våra nordiska gränser — det framstår därför som önskvärt med en likartad lagstiftning i de nordiska länderna.

Man har anledning att fråga sig varför man speciellt i brandlagen och sjölagen stadgar speciella skyldigheter att bistå, när liv och egendom är i fara, under det att man i övrigt icke har någon speciell lag som tager sikte på att utkräva straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara. Nog bör man kunna förstå att det för den allmänna rättskänslan ter sig stötande att en per-

Straff för underlåtenhet att bistå den som befinner sig i fara

son, som i en situation, där han utan olägenhet för honom själv kunnat värdefullt bidra till att rädda en annan människas liv, icke för sin underlåtenhet att ingripa kan drabbas av någon som helst påföljd.

Herr talman! Här kunde finnas anledning att fortsätta att ytterligare anföra olika synpunkter och skäl som talar för en lagstiftning i berörda hänseende, men jag tror att kammaren håller mig räkning för att jag inte blir alltför mångordig. Men innan jag slutar vill jag hänvisa till de yttranden som finns i utskottsutlåtandet från Svea hovrätt och Häradsövdingeföreningen där dessa i allt väsentligt ansluter sig till motionens syfte. Vidare vill jag också hänvisa till den reservation av Ferdinand Nilsson som är fogad till första lagutskottets utlåtande nr 41 för närmare begrundande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Ferdinand Nilsson fogade reservationen till första lagutskottets utlåtande nr 41.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Vi instämmer säkerligen alla med herr Börjesson i hans uppfattning att det är en moralisk plikt att försöka avvärja olyckor eller begränsa verkningarna av dem. Det är alltså inte på den punkten utskottet går emot herr Börjessons motion utan det är fastmera av den anledningen att vi ansett det omöjligt att i lag fastslå en skyldighet som verkligen skulle tjäna det syfte som herr Börjesson önskar uppnå. Det kan faktiskt andragas ganska allvarliga betänkligheter mot förslaget att i lagtext fastslå vilka skyldigheter som skall läggas på vederbörande och i vilka situationer ingripande skall ske. Det är svårt att precisera dessa skyldigheter i växlande situationer. Det kan också finnas risk för att människorna själva blir tveksamma om vilka skyldigheter de har i olika fall. Man måste alltid syfta till att

den hjälp som ges skall vara ändamålsenlig. Risken för att olämpliga åtgärder vidtages, som kanske förvärrar situationen för den skadade i stället för att hjälpa honom, kan man inte bortse från. Många gånger ser man vid trafikolyckor att just de tillskyndades nit att hjälpa den skadade kanske hindrar honom att komma under effektiv läkarvård och på det sättet få den rätta hjälpen.

I Danmark och Norge finns i lagstiftningen bestämmelser om skyldighet att ingripa i sådana här situationer, men lagen har nästan aldrig tillämpats i dessa länder. Det har därifrån uttalats att man anser det tämligen värdelöst att fastslå en sådan skyldighet i lagstiftningen.

Däremot vill utskottet liksom motionärerna naturligtvis att det allttjämt skall vara en moralisk plikt att bistå i nödsituationer. Det är självklart att man t. ex. skall upplåta sin telefon eller ställa sin bil till förfogande. Men vi tror inte att man kommer närmare målet genom att fastslå en sådan skyldighet i lagstiftningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag är medveten om att det föreligger mycket stora svårigheter att utforma lagtexten samt att tillämpa lagen. Men kan man stifta en lag och tillämpa den i de övriga nordiska länderna, bör det också kunna ske i vårt land. Det är visserligen sant att man inte många gånger har tillämpat denna lag vare sig i Norge eller i Danmark. Det är emellertid inte antalet eventuella fall som skall avgöra om en dylik lagstiftning bör finnas.

Jag skulle vilja ordagrant återge vad reservanterna säger på denna punkt. Det heter att utskottet vill »uttala att icke frekvensen av lagöverträdelser utan den goda överensstämmelsen med det allmänna rättsmedvetandet utgör den bätt-

re grunden för bedömande av värdet av en lagstiftning».

Det är alltså inte antalet fall som skall vara avgörande, och jag är över huvud taget icke vederlagd i min uppfattning att det föreligger ett verkligt behov av en lagstiftning i syfte att bistå den som befinner sig i fara.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Ferdinand Nilsson; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av väckta motioner om inbetalningen av kommunernas andelar i folkpensionskostnaderna,

nr 66, i anledning av väckta motioner om en enhetlig socialvårdslagstiftning, m. m.,

nr 67, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande kioskhandel med livsmedel,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 29 december 1949 angående handel med skrot, lump och begagnat gods,

nr 69, i anledning av väckta motioner angående livsmedelsstadgans bestämmelser om försäljning av färsk fisk, m. m., och

nr 70, i anledning av väckt motion angående utbetalningen av sjukpenning och pension till vissa alkoholmissbrukare; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av motioner om ökad rätts-säkerhet på byggnadslagstiftningens område, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Utredning rörande allemansrätten, m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner dels om utredning rörande allemansrätten, dels ock angående vissa rätts- och ersättningsfrågor för markägare.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! I vårt land åtnjuter sedan långa tider den enskilde medborgaren frihet och rätt att i stort sett färdas och uppehålla sig på annans markområde samt att tillgodogöra sig vissa naturprodukter, utnyttja annans vattenområde för badning, segling och dylikt. Det är sådana befogenheter som kan sammanfattas under termen allemansrätt.

Jag tror inte att det finns någon som skulle vilja förmena människorna denna rätt, om rättspraxis begränsas till områden som gör att markägarens lojala intressen och rättigheter inte åsidosättes. De möjligheter som härvidlag erbjuds människorna har en utomordentlig betydelse ur trivselsynpunkt och kanske i än högre grad ur folkhälsosynpunkt, eftersom utövandet av friluftsliv kan i form av ökad såväl psykisk som fysisk hälsa innebära något av en nationalvinst. För alla de många här i landet, som har sin arbetsplats förlagd till dammiga och bullriga lokaler, är denna fritidssysselsättning av oersättligt värde. Ju mer fritid som beredes människorna, ju större krav ställes också på tillgången till fritidsområden.

Sverige är jämte Finland och Norge de enda länder i Europa, där rättsordningen erkänner en s. k. allemansrätt. Även om denna rätt inte i lag är direkt tillförsäkrad människorna, har dock rättspraxis i detta avseende blivit accepterad såsom en rättsordning med ganska långt gående befogenheter för den

enskilde, en rättsordning som inte heller har bestritts av markägarna.

Årets vårriksdag fattade i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 71 beslut om ganska betydande åtgärder för naturvårdsverksamhet, omfattande bl. a. markförvärv för rekreation och friluftsliv, vilket sannolikt kommer att innebära att det allmänna gör investeringar för ändamål som i stor utsträckning redan är tillgodosedda.

Min uppfattning är den att man inte har börjat i den rätta ändan. Det skulle, såsom anföres i motion nr I: 550 av herr Torsten Andersson och motion nr II: 675 av mig och herr Wahrendorff, vara logiskt riktigare att först klarlägga allemansrättens omfattning och verkliga innebörd för att därigenom få en uppfattning om behovet av markkompletteringar genom det allmännas försorg.

Själva beteckningen allemansrätt säger väl något om vad som skall innefattas i detta begrepp. Man kan emellertid fråga sig, om denna rättspraxis i praktiken tillämpas för alla medborgare här i landet. Jag är inte alldeles övertygad därom. Det allmänna önskar ju — och detta med all rätt — att medborgarna skall säkerställas tillgång till fritidsområden, men då är det också ur rättssynpunkt riktigt att markägarna kan få rättsfrågorna och frågor om ersättning för intrång och markslitage reglerade.

Jag tror därför att man borde, såsom jag tidigare nämnt, redan från början ha klarlagt inte bara allmänhetens rättigheter och skyldigheter utan också markägarnas berättigade intressen. Naturvårdsutredningen har bedrivit sitt arbete utan att markägarna varit företrädna i denna utredning, vilket onekligen också inverkat på resultatet. En alltför ensidig syn på detta spörsmål, liksom på alla andra dylika, bidrager sannerligen inte till att lösa problemen friktionsfritt och smidigt. Även om huvudparten av det gästande fritidsfolket respekterar naturens värden och markägarnas intressen, kan man ändock inte

Utredning rörande allemansrätten, m. m.

komma ifrån att exempel förefinnes som ger belägg för omdömeslöshet och allvarlig förstörelselusta. Nedskräpningen i naturen har härvidlag ett vidlyftigt perspektiv med allvarliga konsekvenser. Utredningsförslaget, som legat till grund för en tidigare prövning här i riksdagen, kan snarare betraktas som en fritidslag än som en naturskyddslag.

Jag är övertygad om att hela detta stora projekt om naturvårdsverksamhet och fritidsområden skulle ha kommit bra mycket längre på väg, om 1960 års naturvårdsutredning hade varit mera allsidig. Inte bara sakligt utan också psykologiskt skulle man ha vunnit härutinnan.

Utskottet har i sitt utlåtande nr 37 låtit framskymta att rätts- och ersättningsfrågorna kommer att behandlas i det förslag till reformer i naturvårdslagstiftningen som avses skola framläggas för 1964 års riksdag. Detta efterhandslöfte är föga uppmuntrande med tanke på att utredningen i sitt betänkande ytterligare knappat in på tidigare medgivna ersättningsutrymmen som föreskrives i byggnadslagen och strandlagen. Inte minst den sistnämndas principer går stick i stäv emot ägarintresset. Exempler i detta avseende kunde mångfaldigas.

Herr talman! I avvaktan på det förslag till naturvårdslag som förutskickats till nästa års riksdag vill jag inte nu göra något yrkande utan endast uttala den förhoppningen, att ett förslag då skall föreligga som kommer att eliminera orättvisorna gentemot markägarna här i landet när det gäller rätts- och ersättningsfrågor vid naturreservatsförordnanden liksom också täktdispenser och andra bestämmelser i anslutning till strandlagen och byggnadslagen. Jag hoppas sålunda, herr talman, att vi då skall få ett sådant förslag att man i ordets verkliga mening kan tala om allemansrätt.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Efter detta anförande

Utredning rörande allemansrätten, m. m.

vill jag kort och gott konstatera att allemansrätten aldrig har ingått i enskild rätt. Därför kan heller aldrig en jordägare göra anspråk på något som han icke någon gång har ägt.

Jag vill tillägga att det är sorgligt att en jordbrukarrepresentant inte har respekt för att vi i ett demokratiskt land måste försöka ta till vara de möjligheter som medborgarna i allmänhet måste ha rätt att kräva av samhället. Från hans håll begär man solidaritet när det gäller jordbrukarhjälp m. m. Om de stora grupperna industriarbetare och andra skulle vara lika angelägna att ta ut alla möjliga ekonomiska ersättningar av samhället, undrar jag var jordbrukarna i dag skulle stå. Hur skulle det gå, om dessa grupper vore lika intoleranta och bara krävde enskild rätt, när vi ändå är så beroende av varandra i vårt demokratiska samhälle?

Jag hoppas att statsmakterna och framför allt riksdagen i ett demokratiskt land icke skall ge sig in på att ta ifrån allmänheten de få rättigheter som den äger i detta avseende.

Jag hoppas innerligt att jordbrukarna i gemen inte skall gå längre. De vet ju att så länge vi hade den gamla regeltillämpningen kunde vi leva samman, men i och med att vissa ekonomiskt starka grupper kunde göra sig gällande fick vi på olika håll i vårt land en rättstillämpning, som var helt annorlunda och som nu ställer många människor utanför.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag tror att herr Lundberg talar mot bättre vetande, när han säger att jordägarna inte värnar om allemansrätten. Men markägarna har inga möjligheter att få kompensation för de skador som ofta åsamkas av människor, som är ute i markerna på sin fritid. Jag tror inte att det finns någon markägare här i landet som vill förmena människorna rätten att vistas i skog och mark. Det har jag också framhållit i ett tidigare anförande.

Men det måste väl ändå vara rättvist att kräva att ersättning beviljas för skador som uppstår. Om herr Lundberg studerar strandlagen, skall han utan tvivel finna att det i den finns bestämmelser, som i ganska stor utsträckning åsidosätter markägarnas rätt.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Visst skall man kompensera uppkomna skador, men hur kan man göra det på något som allmänheten redan äger?

Sedan har det talats om att ersättning skall kunna utgå för intrång och dylikt, och då vill jag erinra om att vi år 1950 diskuterade sådan ersättning med ett belopp av 2 miljoner kronor. Jag vill nu fråga den föregående ärade talaren hur många miljoner det skulle kosta i dag? Blir det 25, 30 eller 40 gånger det beloppet vi nu skulle få betala från staten?

Vi måste sluta med det understödstänkande som vissa grupper alltid har haft. Vi måste försöka få bort den understödstagaranda, som tar sig uttryck i att man skall ta från staten vad man kan komma åt.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Det är verkligen beklagligt att herr Lundberg vägrar förstå vad markägarna vill, när de aktualiserar de problem som sammanhänger med allemansrätten. Herr Lundberg har utnämnt sig själv till allemansrättens riddare, men i själva verket är han dess dödgravare.

Vi måste få någon ordning på de problem vi här brottas med. Om människor uppmuntras i sin tro att de får bära sig åt hur som helst ute i markerna, så leder det till att vi förr eller senare måste lagfästa allemansrätten, om den skall ha kvar något av sin innebörd och sitt värde. Här är det inte fråga om att inskränka allemansrätten, men vi märker ju mycket påtagligt hur olägenheterna växer i takt med att fri-

tiden ökar och allt fler människor kommer ut i naturen.

Man kan inte tro på talet om att upplysning skulle ha någon effekt. Den hjälper på en del håll, men om vi t. ex. ser på nedskräpningen ute i naturen, så ökar den i mycket raskare takt än folket ute i markerna. Människor har den uppfattningen att de får bära sig åt ungefär hur som helst.

Jag bor själv inte så långt från några tätorter, och jag har fått ett litet mått på hur nedskräpningen ökar i mina trakter. Vid varje avtippad last med sopor som jag hittar ute i skogen i närheten av vägarna brukar jag sätta upp ett anslag, på vilket det står »Så här bär ett svin sig åt». Kanske skulle jag ändra det till: Så här bär sig inte ens ett svin åt.

Jag måste skaffa allt fler och fler anslag och sätta upp. Det har någon enstaka gång kommit en syndare och sagt: Jag skämdes, när jag såg plakatet, det var jag som skräpade ned men jag skall ta bort skräpet igen. Det händer inte ofta, men det händer. De allra flesta låter soporna ligga kvar.

En annan orsak till att vi måste lagfästa allemansrätten är reglernas olika tillämpning. När det exempelvis gäller tältning, anser en landsfiskal att han kan godkänna tältning över en natt, medan en annan godkänner två natters tältning. Vad skall då allmänheten tro? Vad skall friluftsmänniskorna tro om allemansrätten? Vem skall bestämma hur det skall vara, om inte just Sveriges riksdag?

Detta är orsakerna till att jag måste beklaga herr Lundbergs envisa kamp mot våra strävanden att få ordning på allemansrättens problem och hans absoluta oförmåga att förstå de problem vi därvidlag brottas med i närheten av tätorterna.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Det verkade av herr Lundbergs senaste inlägg som om han

Utredning rörande allemansrätten, m. m.

var av den uppfattningen att staten redan äger all mark här i landet. Han sade ju att staten väl inte kan kompensera för skador som uppstår på allmänhetens egen mark. Men det är ju inte bara statens mark som användes för fritidsområden!

Låt oss bara se på strandlagen. Enligt den lagens bestämmelser kan markägarna faktiskt förbjudas att avstänga strandområden upp till 300 meter från stranden även om dessa skulle vara lämpliga som betesmarker. Staten äger ju inte den marken! Och då sker väl ett intrång i allemansrätten? Och man kan väl inte säga att allemansrätten då tillämpas för alla!

Vad slutligen talet om understödstagaranda beträffar vet jag inte vad herr Lundberg syftar på, men jag tror absolut att herr Lundberg bör tala tyst om den saken.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När man talar om strandrätten vid havet, vet den siste ärade talaren att på ungefär 100 år strandlinjen höjts med ungefär en meter. Vart har den marken tagit vägen?

När herr Wachtmeister talar om allemansrättens riddare och dödgrävare vill jag säga, att om vi en gång i tiden hade kunnat värja oss från att vissa grupper här i landet lagt sig till med tusentals hektar mark, speciellt den vackraste marken, skulle många människor här i landet kunna tala som herr Wachtmeister gör.

Om man varit på herr Wachtmeisters egendom med den utomordentligt vackra och intressanta natur som den bjuder, måste man väl säga sig: Är det rimligt att en enskild person skall få äga så mycket vacker mark, och skall man tillämpa en absolut rätt i det sammanhanget?

Jag har aldrig rest mig mot att man skall hålla rent ute i markerna; tvärtom har jag både i landstinget och i annat sammanhang försökt arbeta på den

Utredning rörande allemansrätten, m. m.

linjen. Men det är en annan sak, det är en renhållningsfråga. Har man lagt sig till med så mycket mark, är det givet att det kan inträffa en och annan olyckshändelse, och då får man väl försöka ordna en renhållning. Men att därför försöka göra inskränkning i allemansrätten och kräva ersättning i alla möjliga sammanhang, det är det som jag reser mig mot.

Jag har aldrig sagt att man i hägnet av allemansrätten skall få bära sig åt hur som helst ute i naturen — det är en fullkomligt felaktig uppfattning. Men när landsbygdens människor, bondsöner och bonddöttrar, reser till tätorterna och sedan återvänder till hembygden, skall de mötas med förbud. Vi har fått en viss inskränkning i ägandet, oavsett om det är statligt eller enskilt, ett förbehåll att allmänheten skall äga en liten del. Då är det orimligt att vi i nådens år 1963, när vi har behov av fritidsmarker m. m., skall börja skrika om att nu skall vi ha ersättning för det och det. Numera är fritidsmark ett spekulationsobjekt, som man kan tjäna pengar på. Det är det jag i första hand vänder mig emot. Men vill herr Wachtmeister dela med sig låt oss säga strandområdena någon kilometer in från land för en rimlig kostnad, skall jag inte vara emot att staten och samhället hjälper till för att klara den saken.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Men snälle lille herr Lundberg, det har aldrig varit tal om att inskränka allemansrätten! Det enda det rör sig om är att lagfästa den så att det blir klara linjer att gå efter.

Herr Lundberg talar om att strandlinjen har höjts. Det resonemanget tror jag inte vi skall fullfölja. Denna tektoniska landhöjning har ju övergått till att bli en landsänkning i södra Sverige.

Jag tror också att vi kan lämna därhän herr Lundbergs socialiseringstankar och hans tal om jordens fördelning

o. s. v. Jag skulle bara vilja hänvisa herr Lundberg till den proposition vi kommer att behandla här nästa onsdag om fideikommissens avskaffande, där ett mycket väsentligt inslag i departementschefens och utskottets betänkligheter kommer att vara just hur man skall bevara de skönhetsvärden, som finns tack vare att dessa stora enheter hållits samman och inte exploaterats alltför hårdhänt. Hur skall man kunna avskaffa fideikommissen utan att dessa naturvärden skadas?

Vad beträffar min strand så finner herr Lundberg, om han tar reda på hur det ligger till, att jag vägrar varje bebyggelse nere vid stranden just för att den skall stå till allmänhetens förfogande. Dit är herr Lundberg välkommen när han vill, men han får uppföra sig hyfsat!

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till den senaste ärade talaren, att jag är medveten om att det sker en landsänkning i söder. Jag vet inte vad orsaken är, men Vår Herre har ordnat det så pass bra att litet längre mot norr, där man fått vissa svårigheter, åtminstone efter sjöstranden, höjs den varje år. Det kan inte bortförklaras.

Det är ju ändå fråga om en viss inskränkning i detta sammanhang. Staten skulle ersätta det och det, och frågan är om man inte vill börja med processande även på detta område och kasta ut miljoner. Vad är det då herrarna slåss för? Det är ju en renhållningsfråga, och ingen människa kan mer än jag önska att vi skall få behålla den vackra naturen och skydda den. Det gör vi inte med lagstiftning utan genom att lära människorna att umgås med naturen. Så har vi fått göra på andra områden.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag har fått ytterligare belägg för att herr Lundberg inte alls

känner till vad strandlagen är och hur den verkar. Han bara talar om strandlagen efter havsstranden. Strandlagen tillämpas lika mycket vid våra insjöar. Jag har varit med om att i dagarna besluta om strandlagens tillämpning hemma i min kommun, då det från visst håll hemställts om en strandlagsgräns, som skulle eliminerat möjligheterna för markägarna därstädes att kunna utnyttja sin mark ändamålsenligt. Efter vissa diskussioner fick vi dock till slut en bättre lösning till stånd.

Man möts med förbud, säger herr Lundberg, när man kommer ut. Det kan tyvärr vara så. Jag beklagar livligt om vissa markägare missbrukar sin rätt. Men det finns också fall där man kan säga motsatsen. Jag har själv varit ute för detta, kommit ut i marker där människor svinat ner. När man har påtalat detta, har man mötts med: »Ge dig i väg» o. s. v. — jag kan inte uttrycka det från denna talarstol.

Jag tror och hoppas trots allt att förslaget om en lagstiftning i denna fråga skall föreligga vid nästa års riksdag, vilket är en förutsättning för att vi skall komma fram till en riktig lösning. Jag tror inte att vi kan lyckas med naturvården, om vi går stick i stäv mot enskilda grupper, utan jag hoppas att vi enigt skall kunna lösa denna fråga. Jag tror också att man kommer att kunna göra det, om man ser med förnuft på frågan och inte betraktar den så ensidigt, som herr Lundberg har gjort i dag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammarerna utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion om införande av kvalitetsbestämmer å saluförd frukt.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion om en organisation för skördeberedskap för jordbruket.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 552 av herrar *Elmwall* och *Grebäck* hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsamt utredning av frågan om inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket i anknytning till civilförsvarets blockorganisation i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionen II: 552 utan åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Isacson* och *Jonasson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Under år med svåra bärgningsförhållanden blir risken för skördeskador mycket stor. Numera skördas så gott som allt med maskiner, och därvid blir framkomligheten eller bärigheten på fälten avgörande för om och hur skördearbetet kan bedrivas. Under angivna förhållanden är skördefröskan, särskilt den självgående, det redskap som är mest användbart.

För den enskilde jordbrukaren är en större skada eller en totalskada liktydig med en katastrof. Samhället har sökt att i sådana situationer i efterhand lämna ersättning och hjälp på olika sätt. Erfarenheterna från år med mera omfattande skördeskador säger emellertid att denna hjälp — av orsaker som jag här inte skall beröra — varit otillräcklig. Mången jordbrukare har lidit ekono-

Inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket

miskt avbräck av sådana skador, vilket han aldrig förmått reparera.

Från andra länder har jag erfarit, att åtgärder där vidtagits för att under liknande skördeförhållanden genom en organiserad skördehjälp rädda vad som räddas kan av skörden. Jag vill understrika att detta för den enskilde jordbrukaren är av mycket större betydelse än den hjälp som kan erbjudas honom i efterhand. Här i Sverige är jordbruken organiserade i arbetsblock. Denna organisation är avsedd att träda i funktion under ofredstider för att ersätta de brister som uppstår genom att jordbruken får avstå arbetskraft för andra uppgifter.

Ett särskilt svårt år i skördehänseende var 1960. Stora områden av Mellansverige drabbades detta år av en rekordartad nederbörd. I t. ex. Sörmland var stora områden översvämmade när skördeperioden inträdde. Liggsäd förekom allmänt, och bärigheten för de vanliga skördemaskinerna var på de genomdränkta jordarna så gott som obefintlig. Så sent som i oktober månad var cirka 10 500 hektar åker oskördade enbart i Sörmland. Av dessa skördades cirka 3 500 hektar och cirka 7 000 hektar totalförstördes.

Hade arbetskraften varit likartad som för 50 år sedan hade man säkerligen även kunnat bärga skörden på denna areal. Manuell arbetskraft med lie kan beträda marken efter några timmars solsken, medan maskinerna måste vänta tills marken torkat upp. Den mest framkomliga maskinen under sådana förhållanden är den självgående skördetröskan.

Jag kan nämna att förvånansvärt stora arealer skördades under den vackra period som till slut kom detta år och underlättade bärgningen. Tillgängliga maskiner utnyttjades både dag och natt. Självfallet räcker emellertid under sådana förhållanden antalet maskiner inte till. Effektiviteten blir inte den normala, och påfrestningarna blir större, vilket

får till följd fler stilleståndstimmar för reparationer. Säkerligen skulle maskinerna även kunna få en mer effektiv användning genom ökad utlåning till andra jordbrukare, om en organisation funnes som hade möjlighet att överblicka behovet och tillgången och kunde vara jordbrukarna behjälplig att organisera en skördehjälp.

Härvid skulle även vid fabriker och maskinfirmor befintliga tröskor kunna tagas i bruk. Jag kan nämna att det vid en fabrik i Mellansverige vid nämnda tillfälle år 1960 fanns 400 osålda skördetröskor. Av dessa var nästan 200 självgående. Fabriksledningen förklarade sig villig att mot vanlig timersättning plus garanti för den större avskrivning än den sedvanliga som kunde behöva göras, och för de reparationer, vilka på grund av de svåra skördeförhållandena kunde befaras, ställa dessa tröskor till förfogande. Det fanns emellertid ingen som kunde hjälpa jordbrukarna att organisera lånet och fördelningen till området, där hjälpbehov förelåg och där jordbrukarna säkerligen hade varit mycket tacksamma för varje tillskott av hjälp.

Motionärerna har tänkt sig att den blockorganisation, som finnes och som nyligen har fått en översyn, tillsammans med hushållningssällskapen skulle kunna fylla en sådan uppgift.

Hushållningssällskapets tjänstemän får fortlöpande in rapporter om hur skördeläget utvecklar sig och kan bedöma var hjälpen bäst behöver sättas in. Kontakt med de hjälpbehövande jordbrukarna kan upprätthållas genom blockledarna, som var på sin ort känner det lokala behovet. Vad som erfordras i detta avseende är sålunda en samordning mellan organisationerna för att på bästa sätt fördela den tillgängliga arbetskraften och då i första hand kanske den maskinella. Vissa problem måste emellertid lösas i förväg. Det skall finnas ett organ som kan överenskomma om de ekonomiska garantier som eventuellt er-

Inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket

fordras samt träffa avtal med fabriker och firmor som har ledig arbetskraft i form av maskiner. Det kan också gälla att träffa avtal med jordbrukare som har överskott av maskinell arbetskraft. Den hjälpbehövande jordbrukaren bör naturligtvis stå för normala kostnader.

En reserv av förare till självgående tröskor bör även finnas tillgänglig. Sådana förare kan utbildas vid maskinskötarkurser. Vidare kan kunnig personal från firmor anlitas. Säkerligen finns det varje år värnpliktiga som är kunniga maskinskötare och kan tas ut som reserv.

I det remissvar som lantbruksstyrelsen avgivit med anledning av motionen uttalas att hushållningssällskapens gillesorganisationer och RLF bör anlitas, om det anses att en organisation av ifrågavarande slag bör skapas. Jag tycker att svaret visar på en förvånande okunnighet om hur hushållningssällskapens gillesorganisationer är uppbyggda. RLF kan givetvis organisera en sådan verksamhet, men då måste en organisation med nya »blockledare» byggas upp.

Motionärerna har inte räknat med att arbetskraft »tvångsvis» skulle överföras från mindre till större gårdar, som det på några håll har uttryckts farhågor för. Inom blocken befintlig manuell arbetskraft har vid sådana katastroftillfällen som här avses full sysselsättning på den egna gården. Vid jordbruket helt ovan arbetskraft kan under så svåra förhållanden inte göra stor nytta. Därför är det ännu mer betydelsefullt att tillgängliga maskiner blir utnyttjade på ett effektivt och riktigt sätt, när förutsättningar härför föreligger.

Alla avtal som berör hithörande spörsmål förutsätts kunna ske frivilligt. Viljan att hjälpa är vanligen stor, och någon egentlig svårighet att organisera en skördeberedskap som blir effektiv på ifrågavarande områden torde inte föreligga.

Hade en sådan här skördeberedskap funnits och satts in 1960, skulle stora

värden, som nu gick till spillo, ha kunnat räddas. Det kan beräknas, att under den period med bra väder som inträdde i oktober hade man med de cirka 200 självgående tröskorna, som blev stående oanvända vid fabriken, kunnat avverka 40 hektar per tröska. Hela den skörd som gick till spillo i Sörmland hade i så fall kunnat bärgas. Det rörde sig om värden för cirka 5,5 miljoner kronor. Om endast hälften räddats hade ju ändå stora besparingar gjorts.

Arbetsmarknadsstyrelsens positiva uppfattning i frågan beaktas knappast av utskottet. Styrelsens yttrande berör inte endast dispositionen av manuell arbetskraft utan även den arbetskraft som kan disponeras genom fullt utnyttjande av den maskinella arbetskraften. Styrelsen understryker även värdet av att blockorganisationen blir prövad i fredstid. Vidare uttalar styrelsen att ett samarbete kan ske mellan blockorganisationerna och andra organisationer utan föregående utredning. Men som jag sagt är det vissa detaljer som behöver klarläggas — bl. a. vilken organisation som skall svara för en systematiserad maskinanvändning, eventuell utbildning eller anskaffande av förare samt hur de kostnader skall fördelas som inte rimligen kan läggas på den hjälpbehövande. Eftersom skördeskadefonden direkt berörs av de besparingar som kan göras genom en utbyggd skördeberedskap ligger det väl nära till hands att denna fond påtar sig sådana kostnader.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen. De många åren med svåra skördeskador har i varje fall sagt mig att en organisation med fullmakt att organisera insättandet av tillgängliga resurser vid tillfällen, då den enskilda jordbrukaren behöver anlita hjälp men inte har vare sig ekonomiska möjligheter därtill eller utblick nog för att se var hjälp står att få, skulle vara av stort värde, först och främst givetvis i sådana katastroffall som jag omnämnt.

Inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag vill med några ord beröra de motiv som utskottet haft för ett avstyrkande.

Utskottet är i princip ense med motionärerna om att det kan finnas behov av en biståndsverksamhet jordbrukarna emellan under besvärliga skörde-situationer. Skillnaden mellan utskottets ställningstagande och motionärernas yrkande är egentligen den, att utskottet framför allt understryker de möjligheter till frivilliga insatser som finns. Motionärernas yrkande däremot medför risk för tvångsåtgärder gentemot jordbrukarna eller jordbrukarna sinsemellan. Det är denna risk för tvångsåtgärder som utskottet velat undvika och därför inte ansett sig böra tillstyrka motionen.

Det finns för närvarande många möjligheter till frivilligt biståndsarbete jordbrukarna emellan. Utskottet pekar på flera sådana, bl. a. på det samarbete som bör kunna äga rum mellan den nuvarande blockorganisationen på jordbrukets område och arbetsmarknadsmyndigheterna. Denna blockorganisation har egentligen organiserats för att tas i bruk vid krig eller andra liknande förhållanden, men det finns ingenting som hindrar att jordbrukarna själva både kan och bör låta denna organisation träda i funktion, om stora värden skulle stå på spel i en besvärlig skörde-situation.

Inom dessa block finns det olika typer av jordbruk, såväl större som mindre. Det är i allmänhet så att de mindre jordbrukarna först blir färdiga med skörden. De kan då disponera ledig arbetskraft, och om man i ett sådant läge försöker hjälpa varandra inom en frivillig blockorganisation med maskiner och arbetskraft, så är det som det bör vara.

Vi har också pekat på att hushållningssällskapens gillesorganisation och RLF kan kopplas in i detta frivilliga biståndsarbete. Vidare kan i många fall

den icke föraktliga grannhjälpen tillämpas.

Jordbrukarna har alltså stora möjligheter att själva mobilisera en frivillig skördeberedskap. Det förefaller mig som om motionären ville underkänna jordbrukarnas förmåga och vilja att förverkliga ett sådant frivilligt biståndsarbete.

Om man inte är nöjd med denna möjlighet till frivilligt bistånd, så är det klart att man kan tillsätta en statlig utredning för att åstadkomma en organisation för skördeberedskap. Men om en sådan beredskap skulle knytas till blockorganisationen, undrar jag om man kan undvika införandet av tvingande bestämmelser. Det behövs nämligen ingen statlig utredning för att organisera en frivillig skördeberedskap. En sådan kan jordbrukarna klara själva, och jag tror inte heller att jordbrukarna vill ha några statliga anvisningar om hur de skall handla sinsemellan.

Motionären tog exemplet med att flera skördetröskor stod oanvända i en viss maskinaffär. Det finns väl alla skäl för jordbrukaren att försöka hyra tröskor om sådana finns tillgängliga. Såvitt jag förstår måste det vara en fördel att kunna hyra en tröska just vid det tillfälle då han behöver den.

Jag har med dessa ord velat slå fast att principen för utskottet varit att vi velat undvika risken av tvingande bestämmelser. För min egen del har jag inte ens velat ta risken att överlämna denna fråga till en statlig utredning, eftersom den skulle kunna komma att föreslå åtgärder, som skulle innebära sådana åtaganden och tvingande bestämmelser för jordbrukarna som man inte gärna vill skall finnas, i varje fall inte under fredstid.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Inrättande av en organisation för skördeberedskap för jordbruket

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Det föreligger tydligen en del principiella skillnader mellan min uppfattning och jordbruksutskottsordförandens på denna punkt. Men det kan bero på att vi har haft olika erfarenheter under de senaste åren. Jag har varit med om skördeskador under åtta år sedan 1954. Jag tror inte att jordbruksutskottsordföranden i sina hemtrakter haft skador mer än ett av dessa år. Vissa år har skadorna varit katastrofala, och man har då kommit till den uppfattningen att allt vad som kan göras för att rädda en skörd är bättre än att efteråt vidta hjälpaktioner.

Utskottsordföranden säger att jordbrukarna själva kan ordna detta frivilligt. Ja, motionärerna har icke förutsatt något tvång, men de har föreslagit att det skall bildas en organisation som kan vara jordbrukarna behjälplig att ta reda på var den maskinella arbetskraften finns och få den disponerad till de områden där hjälp bäst behövs.

Motionärerna har understrukit att det mot bakgrunden av den snabba tekniska utvecklingen är uppenbart, att blockorganisationen inom jordbruket kan fylla sin viktiga uppgift endast under förutsättningen att organisationens utformning baseras på aktuella produktions- och arbetsförhållanden inom jordbruket. Blockorganisationen har under de senaste åren fått en viss översyn, men utvecklingen går snabbt. Jag tror att man ganska ofta måste se över denna organisation om den skall kunna fylla sin uppgift.

Jag tycker att det är anmärkningsvärt att utskottet inte beaktar vad arbetsmarknadsstyrelsen säger om betydelsen av att under fredstid pröva blockorganisationen.

Jag underströk förut att avsikten inte är att överföra manuell arbetskraft från mindre gårdar till större. Den har nog sysselsättning så det räcker, var och en på sin gård. Vad det gäller är att i förväg bygga upp en organisation så att

man kan utnyttja ledig maskinell arbetskraft där den bäst behövs. Motionärerna har också understrukit att det framför allt är de tekniska resurserna som man vid besvärliga skördeförhållanden skall försöka utnyttja till fullo.

Enligt min mening finns det inte något behov av tvingande bestämmelser. Jag talade själv 1960 med ledningen för ifrågavarande fabrik, och där var man mycket hjälpvillig. Men eftersom ett företag i ett sådant läge står vissa risker, måste affärsledningen gardera sig mot denna risk. Det finns nu ingen organisation som kan ordna en sådan gardering.

Nu säger jordbruksutskottets ordförande: Hyr en tröska! Hur många jordbrukare visste att dessa tröskor stod oanvända? En organisation skulle ha möjlighet att ta reda på det. Det har inte den enskilde jordbrukaren.

Jag känner en jordbrukare som normalt har två skördetröskor. Han hyrde år 1960 två till från Munktells och ytterligare en tolvfotströska från en släkting i Skåne. Denne jordbrukare har ungefär 700 tunnland. Han klarade den arealen med hjälp av de extra tröskorna. Men han hade själv ekonomiska möjligheter att ställa garantier för den hjälpen, och det har inte varje jordbrukare.

Sedan säger jordbruksutskottets ordförande att han inte vill ta risken av att det införs tvingande bestämmelser. Det behövs inga tvingande bestämmelser i de fall som motionärerna har tänkt på. Det går mycket bra att göra frivilliga överenskommelser och avtal.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Om motionären anser att det inte behövs några tvingande bestämmelser utan att det räcker med frivillighet, förstår jag inte vad motionen syftar till, då — som jag nämnde tidigare — jordbrukarna är oförhindrade att bygga ut denna frivilliga beredskap hur mycket de vill.

Utredning rörande Södertälje kanal och anknyttande farleder i Mälaren

Det behöver finnas en organisation, säger motionären. Ja, utskottet har pekat på att det finns många organisationer inom jordbruket, vilka kan ta upp denna fråga. Inte skall det behövas en organisation för detta ändamål, som är tillsatt på statlig väg. Är det en sådan motionären syftar till, förstår jag det hela litet bättre, men att det skulle behövas en överstyrelse eller någonting i den stilen för att se efter jordbrukarnas blockorganisationer, RLF-avdelningar, gillesorganisationer etc., är väl ändå litet för mycket begärt.

Motionären understryker att man aldrig har avsett något tvång. Nej, det förstår jag, man kan säga det nu. Men om, som jag sade, en statlig utredning sättes på denna fråga, förstår jag inte hur den skall kunna lösa sin uppgift, om den inte skall använda vissa tvingande möjligheter inom blockorganisationen.

Motionären pekade på en detalj som jag skall be att få närmare beröra. Han sade att det inom de mindre jordbruken finns ett överskott på arbetskraft och maskiner. Ja, det är väl riktigt. De mindre jordbruken har en relativt liten areal per traktor och skördeetröska, under det att de större jordbruken har större areal att bruka per maskin och arbetskraft. Följden blir och är också den att de små jordbrukarna i allmänhet klarar sina skördearbeten relativt bra. Det är de stora bruken som inte gör det. Det är ur den synpunkten som man inte vill vara med om att ta risken av sådana bestämmelser, som skulle kunna tvinga de mindre jordbrukarna att sedan de själva har skördat sin egen areal få en direkt order att de senare skall infinna sig på andra ställen och där sätta in traktorer, skördeetröskor etc. Jag vet inte om man tänkt sig ett så långt gående förfarande från motionärernas sida, men nog finns den risken, därest man skulle lämna frågan till en statlig utredning i syfte att bilda en överorganisation.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jordbruksutskottets ordförande säger att det finns många organisationer inom jordbruket som man kan använda för detta ändamål. Det är just dessa som motionärerna har tänkt på. De har tänkt sig att blockorganisationerna tillsammans med hushållningssällskapen skulle vara de som har översyn över detta, men de behöver också ha en fullmakt att göra upp ett avtal om maskinernas användning. Det går inte att undvika att vissa ekonomiska frågor uppkommer i sammanhanget och som enskilda jordbrukare inte kan lösa utan bistånd.

Herr Hansson i Skegrie påstår att jag har sagt att det finns ett överskott av arbetskraft hos de mindre gårdarna som skulle kunna tas i anspråk på de stora gårdarna. Det har jag inte sagt. Jag sade att under så svåra skördeförhållanden som jag här har berört och lämnat exempel ifrån finns inget överskott på arbetskraft inom blocket. Var och en har fullt upp av arbete på sitt eget jordbruk. Men det kan finnas ett överskott av maskinell arbetskraft, herr Hansson, vilket står oförbrukat och skulle kunna göra en kolossal nytta om det användes. För min del kan jag inte förstå att någon kan ha något att invända emot att man genom åtgärder i förväg räddar skörden och på det sättet nedbringa skördeskadorna och därmed ersättningsanspråken.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22**Utredning rörande Södertälje kanal och anknyttande farleder i Mälaren**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av

Interpellation ang. visst alternativ till statens bostadslånegivning — Interpellation ang. mottagningsstationer för avfall i samband med sanering av transportmedel och förvaringsutrymmen för oljeprodukter

väckta motioner om utredning rörande Södertälje kanal och anknytande farleder i Mälaren.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Frågan om Södertälje kanals storlek och djupet på de anknyttande farlederna i Mälaren är av vital betydelse för det län jag företräder.

Någon kanske undrar varför varken mina kolleger från Västmanlands län eller jag själv varit med och motionerat i denna för länet så viktiga fråga. Anledningen var den att vi visste att utredningen om kanalen hade kommit så långt, att man inom en mycket snar framtid kunde vänta sig att få reda på resultatet av denna utredning. Att då motionera om en förnyad utredning, som skulle ta sikte på möjligheterna att bygga ut kanalen och farlederna för att fartyg om 40 000 ton skulle kunna trafikera Mälaren ansåg vi inte vara realistiskt. Det skulle endast fördröja det hela.

Däremot är vi medvetna om att det är synnerligen angeläget att snarast möjligt skapa möjligheter för fartyg om 15 000 eller kanske 20 000 ton att anlöpa djuphamnarna i Västerås och Köping.

Herr talman! Jag har inte något yrkande utan vill endast uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t snarast lägger fram en proposition om Södertälje kanals ökning och om en fördjupning av Mälarfarterna.

I detta anförande instämde herrar *Jacobsson* i Sala (s), *Vigelsbo* (cp) och *Edlund* (h), fru *Svensson* (s) samt herr *Hammarberg* (s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Interpellation ang. visst alternativ till statens bostadslånegivning

Ordet lämnades på begäran till

Herr TURESSON (h), som yttrade:

Herr talman! För flertalet vuxna är innehavet av egen bostad grundförutsättningen för en människovärdig tillvaro. Under hela efterkrigstiden har vi emellertid dragits med en mycket besvärande bostadsbrist. Under samma tid har statsmakterna genom olika åtgärder sökt medverka till byggandet av bostäder i tillräcklig omfattning. Brist-situationen har likväl förvärrats för varje år. I dag befinner sig därför alltför många svenska medborgare i bostadsnöd.

Då hittills provade vägar, framför allt på bostadslånegivningens område, alltså inte lett till godtagbara resultat, anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Är herr statsrådet — mot bakgrunden av att den hitintills förda bostadspolitiken icke kunnat avveckla bostadsbristen — beredd att förutsättningslöst pröva det alternativ till statens bostadslånegivning som för någon tid sedan överlämnats av Näringslivets bostadsutredning?

Denna anhållan bordlades.

§ 24

Interpellation ang. mottagningsstationer för avfall i samband med sanering av transportmedel och förvaringsutrymmen för oljeprodukter

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp), som yttrade:

Herr talman! På hösten 1961 antog riksdagen en ny förordning om brandfarliga varor. Denna förordning som utkom från trycket den 14 december 1961 innehåller endast vissa rambestämmelser. Det förutsattes att föreskrifter om tillämpningen skulle utfärdas av kommerskollegium i samverkan med myndigheter och enskilda, vilkas intressen berörs. Arbetet därmed har tagit längre tid än som förutsattes när riksdagen fattade sitt beslut på hösten 1961. En rad sådana föreskrifter har emellertid utfärdats under innevarande år.

Förutom brandriskerna dominerar hänsyn till naturvården och risken för vattenföroreningar i samband med den växande användningen av oljeprodukter. Lagens tillämpning förutsätter en stor och med varje år — eller snarare varje dag — växande verksamhet för sanering av transportmedel och förvaringsutrymmen. Om en fri konkurrens skall kunna åstadkommas emellan företaget som sysslar med dylik saneringsverksamhet måste mottagningsstationer finnas för det avfall som skall undanskaffas. Inte minst från naturvårdens synpunkt är det viktigt att denna fråga löses utan dröjsmål. Detta måste väl i de flesta fall vara en uppgift som det tillkommer kommunerna att lösa.

Med anledning härav hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidtaga i form av anvisningar eller på annat sätt för att stimulera kommunerna till att utan dröjsmål ordna mottagningsstationer för det avfall som uppstår i samband med sanering av transportmedel och förvaringsutrymmen för oljeprodukter?

Denna anhållan bordlades.

§ 25

Interpellation ang. interkommunalt samarbete för lösande av storstockholmsområdets bostads- och samfärdselproblem

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÖHLIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Utvecklingen på bostadsområdet i storstockholmsområdet är högst otillfredsställande. Bristen på bostäder framträder i det väldiga och ingalunda sjunkande antalet bostadssökande utan egen bostad och i det stora antal människor som söker en större bostad än den de nu innehar.

Det gäller här en uppenbarligen otillräcklig tillgång på bostäder. Krisläget kan alltså inte avhjälpas genom ändrade regler för bostadsförmedlingen, vilken fråga regeringen har för avsikt att låta utreda.

Uppenbarligen måste bättre förutsättningar skapas för bostadsproduktionen inom storstockholmsområdet. Den nuvarande kommunala organisationen medför därvidlag stora svårigheter. Inom kommun finns måhända mark tillgänglig, men förutsättningarna för ett snabbt utarbetande av stadsplaner är inte tillfredsställande. På andra håll har produktionen försenats av otillräckliga möjligheter att finansiera eller bära kostnaderna för vatten- och avloppsanläggningar och andra kommunala följdinvesteringar. Inom Stockholms stad återigen är tillgången på tomtmark numera ringa. Försöken att genom löst organiserade samarbetsorgan ordna en stor bostadsproduktion, som skulle kunna successivt minska bristen, har inte lett till avsett resultat. I förhållande till de långa köerna av bostadssökande och folkökningen i storstockholmsområdet har bostadsproduktionen varit mindre än på de flesta andra håll i landet.

Bostadsbristen är allvarlig även inom övriga storstadsområden i vårt land. Det kommunala organisationsproblem

Interpellation ang. interkommunalt samarbete för lösande av storstockholmsområdets bostads- och samfärdselproblem

som framträder i storstockholmsområdet synes emellertid inte spela en lika stor roll på andra håll, där man i större utsträckning lyckats övervinna de organisatoriska svårigheterna.

Uppenbart synes vara att statsmakten inte kan underlåta att intressera sig för storstockholms här föreliggande organisatoriska fråga, medan staten inom landet i övrigt anser långtgående ändringar av den kommunala organisationen och de interkommunala samarbetsförhållandena erforderliga. Till de organisatoriska reformer som kan ifrågakomma i storstockholmsområdet hör kommunalförbund för bostadsbyggande där kommunerna hjälps åt att täcka kostnaderna för bostadsbyggandets följdinvesteringar. En speciell kommunbildning för handläggning av bostadspolitiska frågor har också föreslagits. En organisation liknande det vanliga landstinget men utrustat med legala befogenheter på det bostadspolitiska området har likaledes diskuterats. Utan att ta ställning till dessa olika förslag vill jag uttrycka den uppfattningen att frågan om statliga åtgärder som kan befrämja utvecklingen av lämpliga organisationsformer bör skyndsamt och energiskt prövas. Eljest kan en avsaktande bostadsproduktion befaras i storstockholmsområdet. Bostadsproduktionen i detta område har inte motsvarat planerna under senare år och synes inte visa den önskade stegringen under 1963. Emellanåt har länsstyrelsens granskning av stadsplaner och vatten- och avloppsfrågor försenats genom otillräckliga personalresurser. Även här synes skyndsamma åtgärder erforderliga.

Naturligtvis sammanhänger de här berörda frågorna med kommunikationernas ordnande inom området. En rationell lösning är inte möjlig för varje kommun för sig, och nuvarande samarbetsorgan har endast begränsade möjligheter att nå fram till överenskommelser. Mycket talar för att utsikterna till en

lösning skulle ökas, om kommunikations- och bostadsfrågorna behandlades jämsides med varandra. Detta bör beaktas vid en prövning av eventuella reformer på organisationsområdet.

I svar på interpellation av ledamoten i denna kammare, herr Nils Kellgren, har statsrådet Aspling kort berört vissa av mig här resta frågor. Med hänsyn till frågornas vikt och den i flera avseenden otillfredsställande utvecklingen i år anser jag emellertid en mera ingående och mångsidig framställning och debatt angelägen.

Den krisartade utvecklingen vad gäller bostadsläget i det berörda området gör att det ej kan vara lämpligt att blott avvakta resultaten av den pågående utredningen rörande det länsadministrativa arbetet, även om denna enligt statsrådet Aspling i det förut refererade interpellationssvaret »kan tänkas leda till åtgärder som stärker och utvecklar det interkommunala samarbetet i området till gagn för bostadsförsörjningen».

Frågan om bostadspolitiken och dess allmänna riktlinjer i vårt land och åtgärder för att minska bostadsbristen blir det tillfälle att debattera i anslutning till regeringens förslag vid vårriksdagen nästa år.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande interpellation:

Vilka åtgärder har regeringen för avsikt att vidtaga för att befrämja en lösning av interkommunala organisations- och samarbetsfrågor inom storstockholmsområdet i syfte att åstadkomma en väsentlig ökning av bostadsbyggandet och minskning av bostadsbristen inom detta område samt underlätta en lösning av därmed sammanhängande samfärdselproblem?

Denna anhållan bordlades.

§ 26

Interpellation ang. stadgar och avtal beträffande Nordiska Museet och Skansen

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Göingegården (h), som yttrade:

Herr talman! Den 29 maj detta år beslöt riksdagen att bifalla Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av förordade grunder för bidrag till stiftelsen Nordiska museet och bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal angående riktlinjer för bildandet av Stiftelsen Skansen. Vidare beslöt riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t fatta de beslut och vidtaga de åtgärder i övrigt, som fordras för genomförande av departementschefens förslag.

Utskottet anförde bl. a.: »Utskottet vill för sin del starkt framhäva vikten av att den nya Stiftelsen Skansen skall — såsom i avtalet angivits och av departementschefen understrukits — verka i nära kulturellt och vetenskapligt samarbete med Stiftelsen Nordiska museet. Utskottet utgår från att mera detaljerade och klarare angivna bestämmelser rörande formerna för detta samarbete kommer att preciseras i de stadgar för å ena sidan Stiftelsen Nordiska museet, å andra sidan Stiftelsen Skansen, som blir utarbetade och fastställda, samt i den överenskommelse rörande samarbetet som därefter förväntas komma att träffas mellan de två stiftelserna. Utskottet förutsätter härjämte att Stiftelsen Skansens styrelse får en sådan sammansättning att garantier skapas för vidmakthållande av samhörigheten i vad

avser den kulturhistoriska och museala verksamheten mellan Nordiska museet och Skansen även i den nya organisationsform, som fr. o. m. den 1 juli 1963 kommer att avlösa den hittillsvarande.»

Då verksamheten efter de nya formerna pågått sedan den 1 juli finns det skäl att fråga i vilken utsträckning riksdagens intentioner fullföljts beträffande stadgar och avtal.

Med stöd av ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet meddela kammaren huruvida riksdagens intentioner med avseende på stadgar och avtal beträffande Nordiska museet och Stiftelsen Skansen har fullföljts?

Denna anhållan bordlades.

§ 27

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 190, angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1963/64, och

nr 201, med förslag till lag om ändrad lydelse av 26 § sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530).

Dessa propositioner bordlades.

§ 28

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.29.

In fidem
Sune K. Johansson